

informatika

METODİK VƏSAİT

1

LAYIHƏ

RAMİN MAHMUDZADƏ
İSMAYIL SADIQOV
NAİDƏ İSAYEVA

Ümumtəhsil məktəblərinin **1**-ci sinfi üçün

informatika

fənni üzrə

**METODİK
VƏSAİT**

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
bn@bakineshr.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

B

A

K

I

N

Ə

Ş

R

LAYİH

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

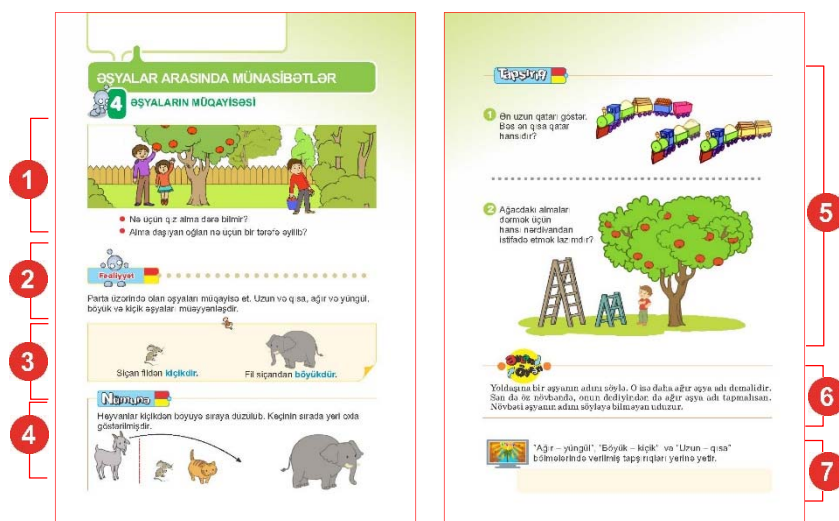
DƏRSLİK KOMPLEKTİ HAQQINDA.....	3
İNFORMATİKA FƏNN KURİKULUMU.....	4
TƏDRİS PROSESİNDƏ İNFORMASİYA TEXNOLOGİYALARINDAN İSTİFADƏ.....	7
DƏRSLİK KOMPLEKTİNİN MÖVZULAR ÜZRƏ STRUKTURU	8
FƏNN ÜZRƏ MƏZMUN STANDARTLARININ REALLAŞMA CƏDVƏLİ.....	9
DƏRSLƏR ÜZRƏ TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ	10
FƏNLƏRARASI İNTEQRASİYA CƏDVƏLİ	11
DİFERENSİAL TƏLİM İMKANLARI	12
ŞAĞİRD NAILİYYƏTLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ.....	12
GÜNDƏLİK PLANLAŞDIRMAYA DAİR NÜMUNƏLƏR.....	16
MÖVZULAR ÜZRƏ TƏLİM MATERİALLARI İLƏ İŞ TEXNOLOGİYASININ ŞƏRHİ	26
I. ƏŞYALARIN TƏSVİRİ VƏ MÜQAYİSƏSİ	26
II. HADİSƏLƏR VƏ HƏRƏKƏTLƏR ARDICILLIĞI	36
III. İNFORMASİYA	46
IV. KOMPÜTER	56
MƏNBƏLƏR	71

DƏRSLİK KOMPLEKTİ HAQQINDA

Hörmətli müəllimlər! 2008-ci ildən etibarən ümumtəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində Azərbaycan Respublikasında ümumi orta təhsilin konsepsiyası (Milli kurikulumu) əsasında hazırlanmış dərsliklər istifadə olunur. Bu illər ərzində qazanılmış təcrübə həm məzmun standartlarının, həm də bu standartlar əsasında hazırlanan dərslik komplekslərinin təkmilləşdirilməsini tələb edir. Təkmilləşdirilmiş məzmun standartları əsasında hazırlanmış 1-ci siniflər üçün “İnformatika” dərslik komplektinin bəzi xüsusiyyətlərini diqqətinizə çatdırırıq.

DƏRSLİK

- Təlim materialları idrak taksonomiyasının mərhələlərinə uyğun olaraq qruplaşdırılmışdır.
- Qruplaşdırılmış təlim materialları fəal təlimin mərhələləri üzrə yerləşdirilmişdir və şagirdə müstəqil fəaliyyət üçün imkan yaradır.
- Təlim materialları kurikulum sənədində informatika fənni üzrə məzmun standartlarının reallaşdırılmasını təmin edən fəaliyyət xətlərinə uyğun hazırlanmışdır.
- Dərslikdə hər mövzu üzrə təlim materialları aşağıdakı ardıcılıq və prinsiplə qruplaşdırılmışdır:

- 1 – mövzuya başlayarkən şagirdlərdə maraq yaratmaq üçün gündəlik həyatda rast gəldiyimiz vəziyyət və hadisələr şəkillərlə təsvir edilir, motivasiya yaradılır, onlara aid sual və tapşırıqlar verilir;
- 2 – Dərslikdə kimi işarələnmiş “Fəaliyyət” blokunda maraq yaradılan məqamların araşdırılmasına, həmçinin bu hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrinin müəyyən olunmasına yönəlmiş praktik fəaliyyət tələb edən tapşırıqlar verilir. Tapşırıqlar fərdi, cüt, qrup, yaxud komanda halında yerinə yetirilə bilər. İbtidai sinif şagirdlərində psixomotor bacarıqların inkişafına yardım göstərən bu çalışmalar mövzuya aid bəzi bilikləri “kəşf edərək” öyrənməyə xidmət edir. Bu tapşırıqları yerinə yetirərkən həmçinin təxmin etmək, fərziyyə yürütmək, nəticəyə çatmaq kimi bacarıqların inkişaf etdirilməsi də əsas məqsəd kimi qoyulur. Praktik dərslikdə uyğun blokda tapşırıqlar alqoritm şəklində verilir. Müəllim üçün vəsaitdə bu blok sadəcə, “Fəaliyyət” bloku adlandırılacaq;
- 3 – fəaliyyət zamanı aşkar edilmiş faktlar ümumiləşdirilmiş bilik və məlumatlar formasında “Bilik qutuları”nda verilir. Burada həmçinin mövzu ilə bağlı yeni anlayışlar və onların izahatları təqdim olunur;
- 4 – mövzuya aid bilik və bacarıqların tətbiqi zamanı bəzi tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün nümunələr verilir;

LAYIHƏ

- 5 – qazanılmış bilikləri dərinləşdirmək və onları yaradıcı tətbiq etmək üçün müxtəlif çətinlik dərəcəli tapşırıqlar verilir;
 - 6 – əldə edilmiş bacarıqlar didaktik oyunlar vasitəsilə təkmilləşdirilir. Oyun forması ibtidai sinif şagirdləri üçün çox maraqlı olduğundan müəllim üçün vəsaitdə əlavə oyun nümunələri də təqdim edilir;
 - 7 – dərslik komplektinə pulsuz əlavə olunan və Təhsil Nazirliyinin rəsmi qurumu ilə təsdiq edilmiş İNFO-KO elektron tədris vəsaiti sinifdə və evdə müvafiq tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün nəzərdə tutulur.
- Dərslərin sonunda bəzi sözlərin izahı verilmişdir.
 - Dərslərdəki tapşırıqlar diferensial təlim prinsipinə uyğun olaraq mürəkkəbliyinə görə fərqləndirilir. Belə ki, sadə səviyyəli tapşırıqlar yaşıl rənglə (●), orta səviyyəli tapşırıqlar sarı rənglə (●), mürəkkəb səviyyəli tapşırıqlar isə qırmızı rənglə (●) işarələnmişdir.
 - Hər bir tədris vahidinin sonunda ümumiləşdirici sual və tapşırıqlar yerləşdirilmişdir.

MÜƏLLİM ÜÇÜN METODİK VƏSAİT

Müəllim üçün metodik vəsaitdə aşağıdakı materiallar öz əksini tapmışdır:

- dərslik komplektinin mövzular üzrə strukturu;
- fənn üzrə məzmun standartlarının reallaşma cədvəli və illik planlaşdırma nümunəsi;
- fənlərarası inteqrasiya imkanları və digər fənlərin uyğun alt standartları ilə inteqrasiya cədvəli;
- gündəlik planlaşdırmaya dair nümunələr;
- hər paraqraf üzrə qruplaşdırılmış təlim materiallarının dərslik səhifələrinin kiçildilmiş surətləri üzərində sxematik təsviri;
- hər paraqrafda qruplaşdırılmış təlim materialları üzrə iş texnologiyasının şərhli;
- dərslərin təlim məqsədlərinin reallaşdırılması ilə bağlı daha çox diqqət yetiriləsi məsələlər;
- informatika fənn kurikulumunun tələblərinin reallaşma mexanizmlərinin şərhli və əsaslandırılması;
- şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilmə prinsipləri və formaları;
- müxtəlif mövzular üzrə uşaqların fəallığını artırmaq üçün dərslikdə verilməyən əlavə didaktik oyunlar;
- müəllimlər üçün mövzu üzrə müasir elmi baxışlara və texnologiyalara dair qısa məlumatlar;
- müəllimin istifadə edə biləcəyi mənbələr.

Müəllim tövsiyə olunan materiallardan sinfin hazırlıq səviyyəsinə, tədris vaxtına, texniki təchizata və diferensial təlim prinsiplərinə uyğun olaraq lazım bildiyi qədər istifadə edə bilər.

Tədqiqat işlərində qruplarla və cütlərlə iş formalarına daha çox üstünlük verilir. Praktik dərslər zamanı isə şagirdlərdə fərdi bacarıqların formalaşdırılması məqsədi ilə fərdi və cütlərlə iş formasından istifadə edilməsi daha məqsədəuyğundur. Sinifdəki kompüterlərin sayı imkan verərsə, hər şagird bir kompüterin qarşısında əyləşə bilər. Əgər kompüterlərin sayı az olarsa, onda sinif cütlərə bölünür və kompüterdə praktik işlər cütlərlə aparılır. Cütlərdə işləyən şagirdlər tədqiqat işini də birlikdə yerinə yetirirlər.

İNFORMATİKA FƏNN KURİKULUMU

Dünyada gedən qloballaşma prosesi təhsil sahəsinə də öz təsirini göstərir. Bu gün orta məktəb məzmunundan tələb olunan əsas kompetensiyalardan biri də İKT bacarıqlarıdır. Bu səbəbdən şagirdlərdə informasiya ilə işləmək mədəniyyətinin, onların analitik və sistemli düşüncə tərzinin, informasiya proseslərini anlama qabiliyyətlərinin, informasiya texnologiyalarından istifadə bacarıqlarının formalaşdırılması məktəb informatika kursunun əsas vəzifələrini təşkil edir.

“Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)” çərçivə sənədi bu vəzifələrin reallaşdırılması istiqamətində əsas bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur.

Müəllimlərin təqdim etdikləri dərslik strukturunun əsasını ibtidai siniflərdə informatikanın tədrisində şagirdlərin ilkin informasiya və kommunikasiya bacarıqlarına yiyələnmə prinsipi təşkil edir. Təlim materialları elmi məntiqə görə deyil, uşaqların maraqlarına, onların həyat və təbiətlərinə uyğun olaraq formalaşdırılmışdır. Uşaqlar o zaman həvəslə fəaliyyət göstərirlər ki, onlar öz fəaliyyətlərinin nəticəsinə

görə bilsinlər. İnformatika kursunun nəticə yönümlü olması da elə o deməkdir ki, şagirdin fəaliyyəti konkret bir məhsul, ideya, hipotez, şəkil, mətn və digər formalarda onun şəxsi təlim nəticələrinə çevrilir. Əldə olunmuş təlim nəticələrinin keyfiyyəti isə şagirddə lazımı bacarıqların reallaşdırılması sürətini və onun irəliləyişlərini qiymətləndirməyə əsas verir. İbtidai siniflər üçün informatika kursunda aşağıdakı vəzifələrin həlli nəzərdə tutulur.

Şagirdlərdə:

- müxtəlif mənbələrdən gələn informasiya selində oriyentir götürülməsinin və bu informasiyaları sistemli təhlil etmə bacarıqlarının əsasının qoyulması;
- ilkin kompüter bacarıqlarının formalaşdırılması;
- sadə informasiya texnologiyalarından (telefon, televizor və s.) istifadə bacarıqlarının formalaşdırılması;
- alqoritmik təfəkkürün inkişafı və alınmış informasiyanı öz fəaliyyətində şəxsi biliyə çevirmək bacarığının reallaşdırılması;
- digər fənlərdən alınan informasiya ilə praktik iş vərdişlərinin formalaşdırılması;
- obyekt və proseslərin sadə informasiya modellərinin (sxem, cədvəl, xəritə və s.) yaradılma təcrübəsinin formalaşdırılması;
- sadə kompüter proqramlarında ilkin iş bacarıqlarının formalaşdırılması;
- insanlar və maşınlarla informasiya mübadiləsi məqsədilə kommunikativ bacarıqların formalaşdırılması.

İbtidai siniflərdə informatikanın təqdim olunan tədris metodikasının əsas prinsipləri

Həyati əhəmiyyətliyi. İbtidai siniflər üçün informatika fənni mövcud elmin müvafiq yaş kateqoriyasına uyğunlaşdırılmış versiyası deyil. Bu fənn şagirdlərdə ətrafımızdakı informasiyalardan yararlanmağı və İKT-dən düzgün istifadə bacarığını formalaşdırır.

Şəxsiyyət yönümlüüyü. Tərtib edilmiş tapşırıqların əksəriyyəti şagirdlərin real həyatda qarşılaşdıqları situasiyalarla birbaşa bağlıdır. Ona görə də verilən bütün təlim materialları şagirdin özündən qaynaqlanır. Nəticədə şagird təlim materiallarını “özünüküləşdirir”.

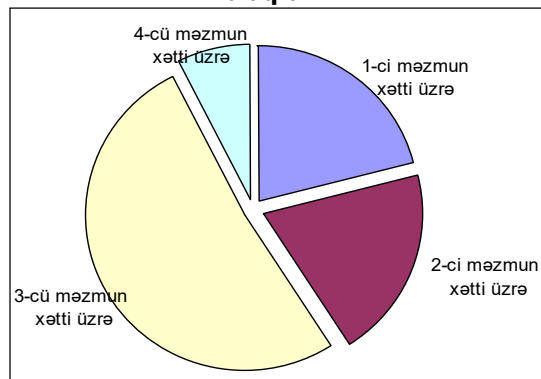
Mövzunun “kəşf edilməsi”. İnformatikanın əsas anlayışlarının mənimsənilməsi və informasiya texnologiyalarından istifadə vərdişlərinin formalaşdırılması şagird tərəfindən təlim nəticəsi olaraq müəyyən bacarıqların reallaşdırılması ilə həyata keçirilir. Başqa sözlə, şagird praktik fəaliyyət nəticəsində yeni bilik, bacarıq və vərdişləri özü əldə edir. Bütün mövzularda müzakirə və diskussiya üçün tədqiqat sualları, tədqiqat işi üçün materiallar, yaradıcı tətbiqetməni nəzərdə tutan sual və çalışmalar dərsləyin özündə verilir.

İnformatika fənni üzrə məzmun standartları 2008-ci il variantı ilə müqayisədə təkmilləşdirilmiş və standartlarda dəyişikliklər edilmişdir.

Bəzi xarici ölkələrin təcrübəsinə əsasən, informatikanın təlimi 1 və 4-cü məzmun xətlərini birləşdirməklə, üç əsas məzmun xətti üzrə müəyyənləşdirilir. Təqdim edilən dərslik komplektində də ibtidai sinfin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq 1 və 4-cü məzmun xətləri üzrə nəzərdə tutulmuş standartlar integrativ şəkildə tədris olunur. İnformatika fənninin məzmun standartları sinifdən-sinfə dəyişsə də, məzmun xətləri müəyyən mənada bütün siniflərdə dəyişməz qalır. Lakin kurikulumun hazırlanması prosesində məzmun xətləri üzrə məzmunun sadədən mürəkkəbə doğru dəyişməsi, dərinləşməsi və genişləndirilməsi nəzərdə tutulur. Qeyd etmək lazımdır ki, fənnin məzmununa daxil olan hər hansı bir anlayış və ya bacarıqlar yalnız bir məzmun xətti çərçivəsində məhdudlaşmır, digər məzmun xətləri ilə üfüqi integrasiyada tədris olunur.

Dərslik komplektinin mövzular üzrə strukturunu formalaşdırarkən bütün ibtidai təhsil pilləsi üzrə alt standartlar təhlil edilmiş və tədris prosesində məzmun standartlarının məzmun xətləri üzrə nisbəti müəyyənləşdirilmişdir. Bu nisbət təqdim olunan diaqramda əksini tapmışdır. Mövzuları müəyyənləşdirərkən

İbtidai təhsil pilləsi üzrə (1–4-cü siniflər) məzmun standartlarının paylanması diaqramı

bu nisbət gözlənilmişdir. Üfüqi inteqrasiya prinsipini nəzərə alsaq, elə mövzular var ki, müxtəlif məzmun xətləri üzrə bir neçə bacarığın reallaşmasına xidmət edir və məzmun xətləri üzrə mövzuların bölünməsi belədir: 1–4-cü məzmun xətti üzrə 10 mövzu, 2-ci məzmun xətti üzrə 6 mövzu, 3-cü məzmun xətti üzrə isə 12 mövzu müəyyən edilmişdir. Müəllimlər bu bölgü ilə “Fənn üzrə məzmun standartlarının reallaşma cədvəli”ndə ətraflı tanış ola bilərlər. 1-ci sinif şagirdlərində reallaşdırılacaq 34 alt standartın 18-i kompüterdə praktik bacarıqların formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bu məqsədlə məktəblərin kompüterlərlə təchizatını nəzərə alıb 1-ci siniflər üçün yazılmış əvvəlki dərslikdən fərqli olaraq kompüterdə praktik dərslər üçün 13 saat ayrılması tövsiyə edilir. Lakin müəllim mövzular üzrə bacarıqların reallaşdırılmasına ayrılan saatları yerli şərait və bəzi subyektiv xüsusiyyətlərə görə dəyişə bilər.

I sinif üzrə informatika fənn kurikulumunun təkmilləşdirilmiş variantı

I sinfin sonunda şagird:

- sadə informasiyalar, informasiyaların təsvir formaları, informasiya mənbələri haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- oxşar obyektlər sırasından əşyaları əlamətlərinə görə tanıdığını nümayiş etdirir;
- sadə hadisələr, hərəkətlər ardıcılığını anladığını nümayiş etdirir;
- sadə məntiqi mühakimələri anladığını nümayiş etdirir;
- kompüter haqqında sadə biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- kompüterdə sadə əməliyyatları icra edir;
- kompüterdə sadə şəkillər və fiqurlar çəkir;
- kompüterdə sadə mətnlər yığır;
- cəmiyyətdə informasiya və informasiya vasitələrinin əhəmiyyətini anladığını nümayiş etdirir.

1. İnformasiya və informasiya prosesləri

1.1. Sadə informasiyalar, informasiyaların təsvir formaları, informasiya mənbələri haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.

- 1.1.1. Verilmiş sadə informasiyaları şərh edir.
- 1.1.2. Sadə informasiyaları təsvir formalarına görə fərqləndirir.
- 1.1.3. İnformasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah edir.
- 1.1.4. Müxtəlif informasiya mənbələrinə aid nümunələr göstərir.

1.2. Oxşar obyektlər sırasından əşyaları əlamətlərinə görə tanıdığını nümayiş etdirir.

- 1.2.1. Verilmiş informasiya əlamətlərinə görə əşyaları fərqləndirir.
- 1.2.2. Verilmiş əşyanın əlamətlərini şərh edir.
- 1.2.3. İki və daha çox əşya arasında münasibətləri (oxşar, fərqli, az, çox, ağır, yüngül, böyük, kiçik, uzun, qısa, qarşıda, arxada, yuxarıda, aşağıda, sağda, solda, ortada və s.) müəyyən edir.

2. Formalaşdırma, modelləşdirmə, alqoritmləşdirmə və proqramlaşdırma

2.1. Sadə hadisələr, hərəkətlər ardıcılığını anladığını nümayiş etdirir.

- 2.1.1. Hadisələr, hərəkətlər ardıcılığına aid nümunələr göstərir.
- 2.1.2. Sadə hərəkəti, hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə ayırır.
- 2.1.3. Sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında izah edir.

2.2. Sadə məntiqi mühakimələri anladığını nümayiş etdirir.

- 2.2.1. “Doğru” və “yalan” mülahizələri fərqləndirir.
- 2.2.2. Sadə mühakimələrin inkarını qurur.
- 2.2.3. Təqdim olunanlar arasından mümkün hərəkət variantlarını göstərir.

3. Kompüter, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları və sistemləri

3.1. Kompüter haqqında sadə biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir.

- 3.1.1. Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla (televizor pultu, telefon və s.) müqayisə edir.
- 3.1.2. Kompüterlə iş prosesində tələb olunan ümumi təhlükəsizlik texnikası qaydalarını sadalayır.
- 3.1.3. Kompüterin əsas hissələrinin təyinatını sadə formada izah edir.

3.2. Kompüterdə sadə əməliyyatları icra edir.

- 3.2.1. Kompüterə işə salır, sadə menyuları seçir, bağlayır.
- 3.2.2. Kompüterin sadə qurğuları ilə (klaviatura və siçan) davranır, onların düymələrindən istifadə edir.

3.2.3. Kompüterdəki sadə proqramları (Calculator, bloknöt, sadə qrafik və mətn redaktorları, sadə oyunlar) işə salır və bağlayır.

3.2.4. Calculator proqramında sadə hesab əməliyyatlarını yerinə yetirir.

3.2.5. Kompüterdə oyun tipli sadə proqramlarla işləyir.

3.2.6. Kompüterin sadə qurğuları ilə iş zamanı texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət edir.

3.3. Kompüterdə sadə şəkillər və fiqurlar çəkir.

3.3.1. Alətlər qutusunda sadə alətlərdən və rənglər qutusunda rənglərdən istifadə bacarığını nümayiş etdirir.

3.3.2. Şəkil və fiqurların elementlərini çəkir.

3.3.3. Sadə şəkillər və fiqurlar (düz və əyri xətt, dördbucaqlı və s.) çəkir.

3.3.4. Çəkdiyi şəkilləri yadda saxlayır.

3.3.5. Çəkdiyi şəkilləri iş masasında müxtəlif formalarda yerləşdirir.

3.4. Kompüterdə sadə mətnlər yığır.

3.4.1. Kompüterdə böyük, kiçik hərfləri, rəqəmləri və durğu işarələrini yığır.

3.4.2. Kompüterdə söz və söz birləşmələrini yığır.

3.4.3. Kompüterdə sadə mətnləri yığır.

3.4.4. Redaktə xarakterli sadə tapşırıqları yerinə yetirir.

4. Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması

4.1. Cəmiyyətdə informasiya və informasiya vasitələrinin əhəmiyyətini anladığını nümayiş etdirir.

4.1.1. İnformasiya vasitələrini sadalayır.

4.1.2. İnformasiyanın əhəmiyyətini sadə formada şərh edir.

4.1.3. İnformasiya vasitələrinin rolunu izah edir.

TƏDRİS PROSESİNDƏ İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARINDAN İSTİFADƏ

İnformatika fənninin tədrisi, ilk növbədə, informasiya texnologiyalarından istifadəyə əsaslanır. Məktəblərin kompüter, noutbuk, proyektor və hətta bəzilərinin interaktiv lövhələrlə təchizatını nəzərə alaraq dərslük komplektinə pulsuz istifadə edilən bir neçə elektron vəsait əlavə olunur. Bu, ilk növbədə, Təhsil nazirinin 04.10.2010 tarixli 1295 nömrəli əmri ilə “Elektron tədris vəsaiti” qrifi verilmiş və 1-ci sinif kurikulumuna tam uyğun gələn İNFO-KO elektron tədris vəsaitidir. Çox az yaddaş yeri tutan vəsait fləş-yaddaşa sərbəst köçürülür və şagirdlərin evdə kompüterdə sərbəst işləmələri üçün çox rahatdır. Müəllim bu vəsaiti www.bakineshr.az və ya www.informatik.az saytlarından yükləyə bilər. Elektron vəsaitdəki tapşırıqların yerinə yetirilmə ardıcılığı dərslükdə hər bir mövzunun sonunda göstərilmişdir.

İkinci əlavə bütün dərslərin izahatı və maraqlı tapşırıqlar daxil edilmiş PowerPoint proqramında hazırlanmış təqdimatlardır. Onları da www.bakineshr.az və ya www.informatik.az saytlarından yükləmək olar. Bu təqdimatlar noutbuk və projektordan istifadə edilməklə mövzunun şərh zamanı müəllim üçün nəzərdə tutulur. Hər iki vəsait interaktiv lövhələrdə də istifadə oluna bilər.

3.2.2, 3.2.3 və 3.2.5 sayılı məzmun standartlarını reallaşdırmaq məqsədilə elektron tədris vəsaitində verilən öyrədici oyun proqramlarında müxtəlif işlər nəzərdə tutulmuşdur. Əlavə mənbə kimi müəllimlər uşaqlar üçün sərbəst proqram təminatı olan Compris proqramını <http://gcompris.net/-ru> saytıdan yükləyə bilərlər.

Klaviatura və siçanla iş vərdişlərini formalaşdırmaq məqsədilə müəllimlər <http://soft-free.ru/content/view/1845/118/> saytıdan klaviatura trenajorunun sərbəst versiyasını yükləyib dərslük prosesində istifadə edə bilərlər.

Azyaşlı şagirdlərin alqoritmik tərəkürünü inkişaf etdirmək üçün www.code.org saytıdan istifadə etmək olar. Bu, əsasən, “Oyun proqramlarında iş” dərslərdə istifadə etmək olar. Saytda olan tapşırıqları ekrana çıxarıb, bir-bir şagirdləri lövhəyə çıxarıb həll etməyə təklif etmək olar. 1-ci sinif tapşırıqlarını siz <https://studio.code.org/s/course1> ünvanında tapa bilərsiniz.

Dördüncü tədris vahidi tam olaraq kompüterdən istifadə bacarıqlarının reallaşdırılmasına həsr edilir. Şagirdlərin bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün qrafik redaktor və mətn redaktorlarının bəzi mövzularına 2 dərslük ayrılıb.

DƏRSLİK KOMPLEKTİNİN MÖVZULAR ÜZRƏ STRUKTURU

TƏDRİS VAHİDLƏRİ	BÖLMƏLƏR	MÖVZULAR
1. ƏŞYALARIN TƏSVİRİ VƏ MÜQAYİSƏSİ	Əşyanın əlamətləri	1. Əşyanın rəngi və forması 2. Əşyanın hissələri və hərəkəti 3. Əşyanın təsviri
	Əşyalar arasında münasibətlər	4. Əşyaların müqayisəsi 5. Yuxarı, aşağı, sağ, sol
2. HADİSƏLƏR VƏ HƏRƏKƏTLƏR ARDICILLIĞI	Hərəkətlər ardıcılığı	6. Əvvəl-sonra 7. Hadisələr ardıcılığı 8. Hərəkətlər ardıcılığı
	Məntiq	9. Əks əlamətlər 10. Doğru və yalan
3. İNFORMASIYA	İnformasiya	11. İnformasiya nədir 12. İnformasiyanı necə təqdim etmək olar
	İnformasiyadan istifadə	13. İnformasiyanı haradan alırıq 14. İnformasiya necə ötürülür 15. İnformasiyadan necə istifadə etmək olar
4. KOMPÜTER	Kompüterlə tanışlıq	16. Kompüter nədir 17. Kompüterin əsas hissələri 18. Kompüterlə necə davranmalı 19. Kompüterdə işləməyə başlayırıq
	Kompüterin imkanları	20. Kompüterdə şəkil çəkirəm 21. Fiqurların çəkilməsi 22. Kompüterdə yazıram 23. Mətnə səhvlərin düzəldilməsi 24. Kompüterdə hesablayıram

FƏNN ÜZRƏ MƏZMUN STANDARTLARININ REALLAŞMA CƏDVƏLİ

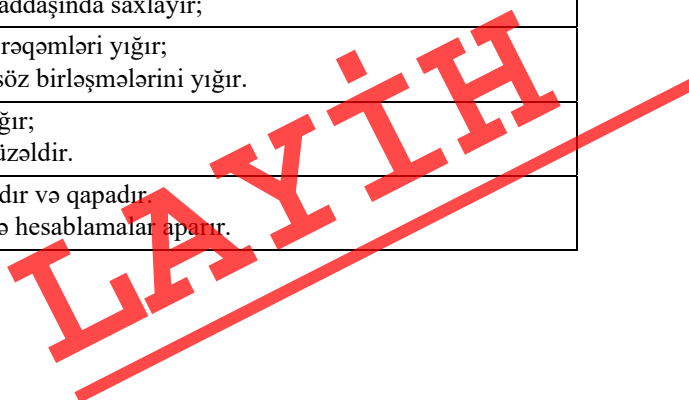
Cədvəldə kurikulumda tələb olunan bacarıqlar əsasında tövsiyə edilən illik planlaşdırma nümunəsi verilmişdir. İş planı həftədə 1 saat olmaqla ildə 33 həftəyə və ya 33 saata nəzərdə tutulmuşdur. Müəllim mövzulara şəxsi münasibətindən asılı olaraq tövsiyə edilən illik planlaşdırma nümunəsinə müəyyən dəyişikliklər edə bilər.

TƏDRİS VAHİDİ, BÖLMƏ VƏ MÖVZULAR (DƏRSLƏR)		Məzmun xətti 1						Məzmun xətti 2						Məzmun xətti 3						M.x.4		saatlar															
		M.st. 1.1			M.st. 1.2			M.st. 2.1			M.st. 2.2			M.st. 3.1			Məz. st. 3.2			Məz. st. 3.3			Məz. st. 3.4			M.s. 4.1											
		1.1.1	1.1.2	1.1.3	1.1.4	1.2.1	1.2.2	1.2.3	2.1.1	2.1.2	2.1.3	2.2.1	2.2.2	2.2.3	3.1.1	3.1.2	3.1.3	3.2.1	3.2.2	3.2.3	3.2.4		3.2.5	3.2.6	3.3.1	3.3.2	3.3.3	3.3.4	3.3.5	3.4.1	3.4.2	3.4.3	3.4.4	4.1.1	4.1.2	4.1.3	
1. ƏŞYALARIN TƏSVİRİ VƏ MUQAYISƏSİ	Əşyanın əlamətləri	1. Əşyanın rəngi və forması				+	+																														1
		2. Əşyanın hissələri və hərəkəti				+	+																														1
		3. Əşyanın təsviri				+	+																														1
	Əşyalar arasında münasibətlər	4. Əşyaların müqayisəsi							+																												1
		5. Yuxarı, aşağı, sağ, sol							+																												2
2. HADİSƏLƏR VƏ HƏRƏKƏTLƏR ARDICILLIĞI	Hərəkətlər ardıcılığı	7. Əvvəl-sonra								+																										1	
		8. Hadisələr ardıcılığı							+	+																											1
		9. Hərəkətlər ardıcılığı							+	+	+																										1
	Məntiq	10. Əks əlamətlər											+	+																							1
		11. Doğru və yalan										+		+																							1
3. İNFORMASIYA	İnformasiya	12. İnformasiya nədir	+																																+	1	
		13. İnformasiyanı necə təqdim etmək olar		+																																	1
	İnformasiyadan istifadə	14. İnformasiyanı haradan alırız				+																															1
		15. İnformasiya necə ötürülür			+																													+	+	1	
		16. İnformasiyadan necə istifadə etmək olar			+																																1
		17. Oyun proqramlarında iş																					+	+												1	
		4. KOMPÜTER	Kompüterlə tanışlıq	18. Kompüter nədir												+																					
19. Kompüterin əsas hissələri																+																				1	
20. Kompüterlə necə davranmalı															+																						1
21. Kompüterdə işləməyə başlayırıq																	+	+						+													1
22. İNFO-KO proqramında iş																		+					+	+												2	
Kompüterin imkanları	24. Kompüterdə şəkil çəkirəm																	+	+				+	+	+											2	
	26. Fiqurların çəkilməsi																	+						+		+	+									2	
	28. Kompüterdə yazıram																+	+	+					+						+						2	
	30. Mətnə səhvlərin düzəldilməsi																	+	+	+											+	+	+				2
	32. Kompüterdə hesablayıram																						+	+												1	
	33. İNFO-KO proqramında iş																						+	+												1	
CƏMİ																				33																	

LAYİH

DƏRSLƏR ÜZRƏ TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ

№	Dərs/Mövzu	Təlim nəticələri
1	Əşyanın rəngi və forması	<ul style="list-style-type: none"> rənginə və formasına görə əşyaları fərqləndirir; sadə əşyaların rəngini və formasını müəyyən edir.
2	Əşyanın hissələri və hərəkəti	<ul style="list-style-type: none"> verilmiş əşyanın hissələrini və hərəkətlərini söyləyir; hissələrinə və hərəkətlərinə görə əşyaları fərqləndirir.
3	Əşyanın təsviri	<ul style="list-style-type: none"> verilmiş əşyanın əlamətlərini sadalayır; verilmiş əlamətlərə görə əşyanı müəyyən edir.
4	Əşyaların müqayisəsi	<ul style="list-style-type: none"> iki əşyanı müxtəlif əlamətlərə görə müqayisə edir; müxtəlif əşyaları kəmiyyət əlamətlərinə görə sıralayır.
5	Yuxarı, aşağı, sağ, sol	<ul style="list-style-type: none"> Özündən solda, sağda, qarşıda və arxada olan əşyaların adlarını söyləyir; iki və daha çox əşyaların yerini müəyyən edir.
6	Əvvəl – sonra	<ul style="list-style-type: none"> əşyanın mümkün vəziyyətlərini sadalayır;
7	Hadisələr ardıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> hadisələr ardıcılığına nümunələr göstərir; sadə hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə ayırır.
8	Hərəkətlər ardıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> hərəkətlər ardıcılığına nümunələr göstərir; sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında izah edir.
9	Əks əlamətlər	<ul style="list-style-type: none"> verilmiş əlamətin əksini söyləyir; “deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını qurur.
10	Doğru və yalan	<ul style="list-style-type: none"> doğru və yalan mülahizələri fərqləndirir; təqdim olunan variantlar arasından mümkün hərəkət variantlarının müəyyənləşdirir.
11	İnformasiya nədir	<ul style="list-style-type: none"> sadə informasiyaları şərh edir; informasiyanın əhəmiyyətini sadə nümunələrlə izah edir;
12	İnformasiyanı necə təqdim etmək olar	<ul style="list-style-type: none"> sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir;
13	İnformasiyanı haradan alırıq	<ul style="list-style-type: none"> sadə informasiyaların mənbəyini müəyyən edir;
14	İnformasiya necə ötürülür	<ul style="list-style-type: none"> informasiya vasitəsini müəyyən edir. informasiya vasitələrinin rolunu sadə nümunələrlə izah edir.
15	İnformasiyadan necə istifadə etmək olar	<ul style="list-style-type: none"> informasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah edir.
16	Kompüter nədir	<ul style="list-style-type: none"> kompüterin hissələrini oxşar əşyalarla müqayisə edir;
17	Kompüterin əsas hissələri	<ul style="list-style-type: none"> kompüterin əsas hissələrinin təyinatını izah edir.
18	Kompüterlə necə davranmalı	<ul style="list-style-type: none"> kompüter otağında davranış qaydalarını izah edir.
19	Kompüterdə işləməyə başlayırıq	<ul style="list-style-type: none"> kompüterə işə salır və qapadır. siçan qurğusunu hərəkət etdirir və onun vasitəsilə menyuları açır.
20	Kompüterdə şəkil çəkirəm	<ul style="list-style-type: none"> Paint proqramını başladır və qapadır. sadə alətlərdən və palitra rənglərindən istifadə edir. sadə şəkillər çəkir.
21	Fiqurların çəkilməsi	<ul style="list-style-type: none"> Sadə fiqurlar vasitəsilə şəkillər çəkir. çəkilmiş şəkli kompüterin yaddaşında saxlayır;
22	Kompüterdə yazıram	<ul style="list-style-type: none"> klaviatura vasitəsilə hərf və rəqəmləri yığır; klaviatura vasitəsilə söz və söz birləşmələrini yığır.
23	Mətnə səhvlərin düzəldilməsi	<ul style="list-style-type: none"> kompüterdə sadə mətnlər yığır; sözə buraxılmış səhvləri düzəldir.
24	Kompüterdə hesablayıram	<ul style="list-style-type: none"> Calculator proqramını başladır və qapadır. Calculator proqramında sadə hesablamalar aparır.

FƏNLƏR ARASI İNTEQRASIYA CƏDVƏLİ

TƏDRİS VAHİDİ, BÖLMƏ VƏ MÖVZULAR		FƏNNİN ADI VƏ ALT STANDARTLARIN NÖMRƏSİ	
1. ƏŞYALARIN TƏSVİRİ VƏ MÜQAYİSƏSİ	Əşyanın əlamətləri	1. Əşyanın rəngi və forması	Riy. – 3.1.1, 3.2.2, 5.2.2, H-b. – 1.1.1, 1.3.2, Tex. – 2.2.3, 2.2.4
		2. Əşyanın hissələri və hərəkəti	Riy. – 3.1.1, 3.1.3, 5.2.1, 5.2.2, H-b. – 1.1.1, 1.3.1, Tex. – 1.3.1, 1.3.2, 4.1.1, 4.1.2, Mus. – 2.1.3
		3. Əşyanın təsviri	Riy. – 1.1.4, 2.3.1, 3.1.1, 3.2.1, 4.1.1, 5.1.1, 5.1.2, 5.2.2, H-b. – 1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, Tex. – 2.1.1, 2.1.3, A-d. – 2.1.1, 4.1.6, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 1.2.2, 1.2.3, 2.1.1, T-i. – 1.1.3
	Əşyalar arasında münasibətlər	4. Əşyaların müqayisəsi	A-d. – 4.1.4, Riy. – 1.1.6, 1.3.1, 2.2.1, 3.1.3, 3.2.2, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4, 5.1.2, H-b. – 1.1.1, 1.2.1, Tex. – 2.1.2
		5. Yuxarı, aşağı, sağ, sol	H-b. – 1.2.1, Riy. – 3.1.2, 3.1.3
2. HADISƏLƏR VƏ HƏRƏKƏTLƏR ARDICILLIĞI	Hərəkətlər ardıcılığı	6. Əvvəl – sonra	A-d. – 1.2.1, 2.1.1, Riy. – 3.1.3, 5.2.1, 5.2.2
		7. Hadisələr ardıcılığı	A-d. – 1.2.1, 2.1.1, 2.2.7, Riy. – 4.1.1, 5.2.1, H-b. – 1.1.1, 1.1.2, T-i. – 1.1.3, Tex. – 1.2.3
		8. Hərəkətlər ardıcılığı	A-d. – 1.2.1, 2.2.7, Riy. – 4.1.1, 5.2.1, H-b. – 1.1.1, 1.1.2, T-i. – 1.1.3, Tex. – 1.2.3
	Məntiq	9. Əks əlamətlər	A-d. – 2.1.3, Riy. – 5.1.2, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 3.3.1
		10. Doğru və yalan	A-d. – 2.1.3, Riy. – 5.1.2, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 3.3.1, Tex. – 1.3.2
3. İNFORMASIYA	İnformasiya	11. İnformasiya nədir	A-d. – 1.1.1, 1.2.1, H-b. – 1.1.2, 1.3.2, Riy. – 3.1.1, 5.1.2, T-i. – 1.1.2, 1.1.3, X-d. – 2.2.2
		12. İnformasiyanı necə təqdim etmək olar	A-d. – 1.1.1, 1.2.1, 1.2.4, Riy. – 1.1.8, 2.1.4, 2.3.3, 5.1.2, H-b. – 1.1.2, 2.3.2, 4.2.2, 4.3.1, T-i. – 1.1.2, 1.1.3, 4.1.1, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 3.1.2
	İnformasiyadan istifadə	13. İnformasiyanı haradan alırıq	Riy. – 5.1.2, H-b. – 3.3.1, 4.1.3, 4.1.4, 4.2.2, A-d. – 2.2.8, 3.1.7
		14. İnformasiya necə ötürülür	Riy. – 5.1.2, H-b. – 3.3.1, 4.1.3, 4.1.4, 4.2.2, A-d. – 2.2.8, 3.1.7
		15. İnformasiyadan necə istifadə etmək olar	Riy. – 5.1.2, A-d. – 2.2.8, 3.1.7, H-b. – 4.2.1, 4.2.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, T-i. – 1.1.2, 1.1.3, X-d. – 1.1.3, 2.2.1
4. KOMPÜTER	Kompüterlə tanışlıq	16. Kompüter nədir	Tex. – 4.1.1
		17. Kompüterin əsas hissələri	Tex. – 4.1.1
		18. Kompüterlə necə davranmalı	H-b. – 2.4.1, 4.2.1, Tex. – 1.3.3, 3.1.1
		19. Kompüterdə işləməyə başlayırıq	Riy. – 1.3.3, 3.2.2, A-d. – 3.1.7
	Kompüterin imkanları	20. Kompüterdə şəkil çəkirəm	Riy. – 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3, Tex. – 1.1.1, T-i. – 2.2.1, 2.2.2, 2.2.5
		21. Fiqurların çəkilməsi	Riy. – 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3, Tex. – 1.1.1, T-i. – 2.2.1, 2.2.2, 2.2.5
		22. Kompüterdə yazıram	A-d. – 4.1.4, 4.1.5, 3.1.7
		23. Mətnə səhvlərin düzəldilməsi	A-d. – 3.1.6, 3.1.7
24. Kompüterdə hesablayıram	Riy. – 1.3.5, 1.3.6		

A-d. – Azərbaycan dili, Riy. – Riyaziyyat, H-b. – Həyat bilgisi, Tex. – Texnologiya, T-i. – Təsviri incəsənət, X-d. – Xarici dil, F-t. – Fiziki tərbiyə, Mus. – Musiqi

DİFERENSİAL TƏLİM İMKANLARI

Diferensial təlim əhəmiyyətli sayılan məzmunu müxtəlif öyrənmə və düşüncə tərzinə malik olan şagirdlərə öyrətmək və mənimsəməni təmin etmək üçün tətbiq olunan təlim üsullarıdır. Diferensial təlimi proses kimi başa düşmək lazımdır. Yəni müəllim şagirdlər üçün maksimum səmərəli şərait yaratmaqdan ötrü təlimin diferensiası üzərində çalışmalıdır.

Bildiyiniz kimi, təlim bir-biri ilə sıx əlaqədə olan 4 əsas aspektdən ibarətdir: 1) fənlərin məzmunu və gözlənilən nəticələr (standartlar); 2) şagirdlərin ilkin bilik və bacarıqları, inkişaf və hazırlıq səviyyələri, onların xüsusi ehtiyacları; 3) təlim üsulları, tapşırıqlar, əlavə materiallar, əyani vəsaitlər və öyrənməni möhkəmləndirmək üçün ev tapşırıqları və çalışmaları; 4) tətbiq olunan qiymətləndirmənin üsul və növləri. Təlimin diferensiası haqqında düşünərkən təlim prosesinin bütün aspektlərinin diferensiası nəzərə alınmalıdır. Təlimin diferensiası zamanı müəllim bu üsullardan istifadə edə bilər: 1) yeni mövzunu təqdim edərkən həm şifahi üsuldən, həm də əyani vasitələrdən istifadə edir (eyni zamanda danışır və göstərir); 2) kiçik qrup halında şagirdlərlə ayrıca görüşür və onlara təkrar izahat verir (bu üsulun tətbiqinə sinfin güclü şagirdlərini də cəlb etmək olar); 3) oxu üçün nəzərdə tutulan materialı bir mətn şəklində yox, bir neçə mətn şəklində hazırlayır ki, müxtəlif oxu qabiliyyəti olan şagirdlər oxu fəaliyyətinə cəlb oluna bilsinlər; 4) şagirdlərin ehtiyaclarından asılı olaraq onlara manipulyativ alətlər verir; 5) öyrəndiklərini və bacarıqlarını nümayiş etdirmək üçün müxtəlif yollar təqdim edir: məsələn, süjetli-rollu oyunlar hazırlamağa imkan yaradır, şifahi cavabın əvəzinə məktub yazmağı təklif edir, şagirdlər üçün qrup və ya fərdi qaydada işləmək üçün şərait yaradır; 6) şagirdlərin müxtəlif öyrənmə üslublarını nəzərə alaraq onlar üçün fərdi şəraitin yaradılmasına çalışır: tək oturmağı sevən tək oturur, qrupda işləməyi xoşlayan qrupda işləyir və daim bu qrupun üzvü olur və s.

Diferensial təlim texnologiyaları həm tipik, həm də xüsusi təhsilə ehtiyacı olan şagirdlərin nailiyyətlərinin yüksəldilməsi üçün müasir dövrün ən progressiv və səmərəli yanaşmalarından hesab olunur. Diferensial təlimin alt komponenti olan *inklüziv təlimin* əsasını hər bir şagirdə fərdi yanaşma ideyası təşkil edir. *İnklüziv təlim – sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarda özünə inam yaratmaqla yanaşı, onlara digər yaşlıları ilə eyni məktəbdə təhsil almaq şəraitinin yaradılmasıdır.* Bu baxımdan təlimi diferensiasıdırarkən xüsusi təlimə ehtiyacı olan şagirdlərlə iş texnologiyasının nəzərə alınması mühüm amildir. Tədqiqatlar göstərir ki, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagirdlərin bir çoxu üçün “eksplisit” təlim metodları olduqca əhəmiyyətlidir. *Eksplisit təlim* üç mərhələdən ibarətdir:

- dərslərin mövzularının təqdim edilməsi;
- materialın birbaşa öyrədilməsi və dərslərin məzmununun modelləşdirilməsi;
- şagirdlərə təcrübə toplamaq imkanının yaradılması (istiqamətləndirilmiş praktiki iş).

Təqdim olunan vəsaitdə diferensial təlimin üç qrup üzrə təşkili nəzərdə tutulmuşdur:

1. **TNYOŞ** – təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər.
2. **TNZOŞ** – təlim nəticələri zəif olan şagirdlər.
3. **SİMOŞ** – sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər.

Dərslərin tədrisi texnologiyalarını şərh edərkən müxtəlif mərhələlərdə hər üç qrupa daxil olan şagirdlərlə işləmək üçün müəllimə təlim materiallarının uyğunlaşdırılması istiqamətində tövsiyələr verilmişdir. Mövzular üzrə tövsiyələrdə diferensial təlim **DT** kimi işarələnmişdir.

ŞAGİRD NAILİYYƏTLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Müəllim tərəfindən qiymətləndirmə meyarları əsasında müəyyən təlim mərhələsinin əvvəlində və sonunda şagirdin tədris materiallarının mənimsənilməsi üzrə irəliləyiş səviyyəsi və digər nailiyyətləri barədə hesabatlar verilir. Məzmun standartlarının mənimsənilməsi istiqamətində, əsasən, aşağıdakı qiymətləndirmə növlərindən istifadə olunur:

1. İlkin səviyyənin qiymətləndirilməsi (diaqnostik qiymətləndirmə). Diaqnostik qiymətləndirmə şagirdin bilik və bacarıqlarının ilkin səviyyəsinin müəyyənəndirilməsinə və bunun əsasında hər bir şagirdin potensial imkanlarını nəzərə alan təlim strategiyalarının seçilməsinə xidmət edir.

Diaqnostik qiymətləndirmə əsasən dərslərin, bəhs və ya bölmələrin əvvəlində, şagird başqa ümumi təhsil müəssisəsindən gəldikdə, sinfi dəyişdikdə və digər zəruri hallarda onun bilik və bacarıqları haqqında məlumat toplamaq, fərdi yanaşmanı təmin etmək və təlim strategiyasını müəyyənəndirmək məqsədilə müəllim tərəfindən aparılır. Bu qiymətləndirmənin nəticələri sinif və formativ qiymətləndirmə jurnallarında qeyd olunmur, müəllimin qeyd dəftərində öz əksini tapır.

Diaqnostik qiymətləndirmədə aşağıdakı üsul və vasitələrdən istifadə etmək tövsiyə olunur:

Üsullar	Vasitələr
Tapşırıqvermə	Çalışmalar
Müsahibə (şifahi yoxlama)	Müəllimin qeydiyyat vərəqi (şagirdlə, müvafiq hallarda qrup, yaxud siniflə aparılan şifahi yoxlama zamanı müəllimin öyrənmək (diaqnoz qoymaq) istədiyi məsələnin yazıldığı vərəq)
Valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq	Söhbət və müəllimin sorğu vərəqi (şagirdin evdə və ya məktəbdəki fəaliyyəti ilə bağlı suallar yazılmış vərəq)

Vəsaitdə 1-ci sinif şagirdlərinin ilkin səviyyələrinin yoxlanmasının ümumi sorğu, müsahibə vasitəsilə aparılması nəzərdə tutulur.

2. İrəliləyişlərin monitorinqi (formativ qiymətləndirmə). Yeni məktəbdaxili qiymətləndirmənin əsas mahiyyətini formativ qiymətləndirmə təşkil edir. Formativ qiymətləndirmənin məqsədi (2 sentyabr 2013-cü il tarixli təlimata əsasən) təhsilalanın təlim prosesində məzmun standartlarından irəli gələn bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə yönəlmiş fəaliyyətini izləməkdən, bu zaman qarşıya çıxan problemləri müəyyən etməkdən və onları aradan qaldırmaqdan ibarətdir. Formativ qiymətləndirmə rəsmi qiymətləndirmə deyil. Formativ qiymətləndirmə fənnin məzmun standartları üzrə təlim məqsədləri əsasında müəyyənləşdirilmiş qiymətləndirmə meyarlarına görə aparılır. Müəllim qiymətləndirmə meyarlarına uyğun dörd səviyyəli rubriklər (I-IV səviyyə) hazırlayır. Zəruri hallarda rubriklər 3 və ya 5 səviyyədə tərtib oluna bilər.

Müəllim şagirdin fəaliyyətinin nəticəsini "Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftəri"ndə rubriyə uyğun olaraq rum rəqəmləri (I, II, III və IV) ilə, "Məktəbli kitabçası"nda isə sözlərlə yazır.

№	Adı, soyadı	15.09	22.09	29.09	06.10
		3.1.1.	3.1.1	3.1.1	3.1.1, 3.1.2
1	Hüseynli Fərid	II	III	I, II	III, II
2	Məhərrəmov Tural	III	II	II	I, II
3	Əhmədli Məmməd	III	III	III	IV, III

Müəllim formativ qiymətləndirmə dəftərində rubriklərin məzmunu və şagirdin formativ qiymətləndirilməsinə dair məlumatlar sərbəst formada aparılır. Müəllim yarımillərin sonunda Müəllimin formativ qiymətləndirmə dəftəri əsasında şagirdin yarımil ərzində fəaliyyətinin qısa təsvirini hazırlayır və portfolioda saxlayır.

Formativ qiymətləndirmədə istifadə olunan metod və vasitələr

Üsullar	Vasitələr
Müşahidə	Müşahidə vərəqləri
Şifahi sual-cavab	Şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi
Tapşırıqvermə	Çalışmalar
Valideynlərlə və digər fənn müəllimləri ilə əməkdaşlıq	Söhbət, sorğu vərəqi (şagirdin evdə və ya məktəbdəki fəaliyyəti ilə bağlı suallar yazılmış vərəq)
Oxu	Dinləmə üzrə qeydiyyat vərəqi
	Oxu üzrə qeydiyyat vərəqi
Yazı	Yazı bacarıqlarının inkişafı üzrə qeydiyyat vərəqi
Layihə	Şagirdlərin təqdimatı və müəllim tərəfindən müəyyən olunmuş meyar cədvəli
Rubrik	Nailiyyət səviyyələri üzrə qiymətləndirmə şkalası
Şifahi və yazılı təqdimat	Meyar cədvəli
Test	Test tapşırıqları
Özünüqiymətləndirmə	Özünüqiymətləndirmə vərəqləri

Formativ qiymətləndirmə aparmaq üçün rubriklərdən istifadə olunur. Rubrik xüsusi növ qiymətləndirmə şkalasıdır. O, iki əsas suala cavab verir:

- mən nəyi qiymətləndirməliyəm (obyekt, məzmun, aspektlər, tərəflər, xüsusiyyətlər);
- aşağı, orta, yuxarı nailiyyət səviyyələrinin xüsusiyyətlərini necə bilmək olar?

Qiymətləndirmə şkalası nailiyyət səviyyələrinə qiymət (bal) verilməsi üçün mexanizmdir. Rubriklərin hazırlanması üçün əvvəlcə dərslərin məqsədləri müəyyən olunmalıdır. Qiymətləndirmənin formalarından biri seçilməlidir (diaqnostik, formativ və ya summativ).

Müəllimlər üçün rubriklərin üstün cəhətləri

- Rubriklər qiymətləndirmənin daha ədalətli, obyektiv, etibarlı və ardıcıl olmasına imkan verir.
- Rubriklər tələb edir ki, müəllimlər müvafiq şərtlər üzrə öz meyarlarını müəyyənləşdirsinlər.
- Rubriklər müəllimləri tədrisin səmərəliliyi ilə bağlı faydalı məlumatlarla təmin edir.
- Rubriklər keyfiyyət səviyyələrinin intervalı vasitəsilə müxtəlif qabiliyyətli şagirdlərin olduğunu nəzərə alır.

Səviyyələr üzrə təsvirlərin hazırlanması üçün təlimat:

1. Qısa və sadə tərzdə, şagirdin anlayacağı sadə dildən istifadə edilməlidir.
2. Müqayisəli və ya normativ dildən fərqli olaraq deskriptiv dildən istifadə edin. Pis, orta, kafi, yaxşı, əla kimi qeyri-müəyyən deskriptorlardan uzaq durulmalıdır.
3. Səviyyə deskriptorları müşahidə oluna bilən davranışlar və ya nəticənin xüsusiyyətləri baxımından mümkün dərəcədə ifadə edilməlidir.
4. Qiymətləndirmə səviyyələri arasında sərhəd aydın olmalıdır, üst-üstə düşməməlidir.
5. Şkala şagird nailiyyətləri intervalını tam əhatə etməlidir.
6. Təsvirlərin məzmunu nailiyyət səviyyələri üzrə eyni formalı tərtib edilməlidir.
7. Fəaliyyət səviyyələri bütün aspektlər üzrə uyğun olmalıdır (məsələn: bir aspekt üzrə “4” qiyməti digər aspekt üzrə “4” qiyməti ilə müqayisə oluna bilməlidir).
8. Əvvəlcə “ən yüksək”, sonra “ən aşağı” səviyyələri, sonda “aralıq” səviyyələri təsvir edilməlidir.
9. Ən yüksək səviyyə: yüksək tələbkarlığa malik, bununla yanaşı, real olmalıdır.
10. Ən aşağı səviyyə: yalnız çatışmazlıqları deyil, həmçinin minimal nailiyyətin xüsusiyyətlərini əks etdirməlidir.

Müəllim üçün metodik vəsaitdə hər bir mövzunun sonunda qiymətləndirmə meyarları müəyyən olunmuşdur. Bu meyarlar hər mövzuda nəzərdə tutulan təlim məqsədlərinə nə dərəcədə nail olduğunu qiymətləndirmək məqsədilə müəyyən edilir. Bu meyarlar kurikulum sənədinin tərkib hissəsi olan qiymətləndirmə standartlarına əsasən hazırlanmışdır. Müəllim hər mövzu üzrə tövsiyə olunan meyarlar üzrə aşağıdakı üsul və formalardan istifadə etməklə də qiymətləndirmə apara bilər.

Dərəcələr üzrə qiymətləndirmə. Müasir üsullara əsaslanan təlimdə şagird nailiyyətlərini qiymətləndirərkən yaxşı və pis cavabların, sadəcə, cəmi nəzərdə tutulmur. Bu zaman biliyi qiymətləndirmək üçün dərəcələrdən istifadə etmək məqsəduyğundur. Dərəcələr dedikdə şagirdlərin fəaliyyətini yüksək, orta və aşağı balla qiymətləndirməyə imkan verən dəqiq ifadə olunmuş qaydalar nəzərdə tutulur. Məsələn, “Əşyanın təsviri” mövzusunda qiymətləndirmə meyarlarını aşağıdakı kimi müəyyən etmək olar:

1. Verilmiş əşyanın əlamətlərini sadalayır.
2. Verilmiş əlamətlərə görə əşyanı müəyyən edir.

№	Şagirdin soyadı və adı	Meyarlar		Nəticə	Müəllimin qeydi
		1	2		
1.	Məmmədli Aynur	+	-	Orta	
2.	Ağazadə Orxan	+	+	Yaxşı	
3.	Cəfərli Oqtay	-	-	Zəif	

LAYIHİ

Müşahidəyə görə qiymətləndirmə. İbtidai siniflərdə müəllimin formativ qiymətləndirməni öz müşahidəsinə əsasən aparması daha məqsədəuyğundur. Müşahidəyə görə bütün sinif üzrə formativ qiymətləndirmə aparmaq üçün belə cədvəldən istifadə etmək olar:

	Şagirdin soyadı və adı	M.1	M.2	Cəmi	Nəticə	Müəllimin qeydi
1.	Məmmədli Aynur	3	2	5	Orta	
2.	Ağzadə Orxan	4	4	8	Yaxşı	

Burada 1, 2, 3, 4 qiymətləri meyarlar üzrə uyğun olaraq zəif, orta, yaxşı və əla nəticələri göstərir. Ümumi qiyməti çıxarmaq üçün isə intervaldan istifadə etmək daha məqsədəuyğundur: məsələn, 1–2 arası “Zəif”, 3–5 arası – “Orta”, 6–7 arası “Yaxşı”, 8–9 arası isə “Əla”.

Fərdi özünüqiymətləndirmə. Şagirdlər hər tədris vahidinin sonunda dərslikdə verilmiş “Özümüzü yoxlayaq” səhifəsindəki tapşırıqları yerinə yetirir. Bu, müəllimin şagirdlərə düzgün istiqamət göstərməsi üçün bir vasitədir. Formativ qiymətləndirmə məqsədilə müəllim müəyyən meyarlar əsasında müxtəlif özünüqiymətləndirmə formalarını da tərtib edə bilər.

Qrup diskussiyaları üçün özünüqiymətləndirmə. Şagirdlər qruplar şəklində işləyərkən dərslərin sonunda müəllim tərəfindən onlara öz işlərini qiymətləndirmək üçün vaxt verilir.

	Meyarlar	Həmişə	Adətən	Bəzən	Heç vaxt
1.	Diskussiyaya başlamazdan əvvəl biz tapşırığı dəqiqləşdiririk				
2.	Biz verilmiş tapşırıqdan yayınmırıq				
3.	Müzakirədə hamı iştirak edir				
4.	Cavab verməzdən əvvəl həmsöhbətimizi dinləyirik				
5.	Hansısa nəticəyə gəlməzdən əvvəl müəyyən mülahizələr söyləyirik				
6.	Diskussiyanın sonunda yekdil rəyə gəlirik				

Qrup və cütlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi. Şagirdləri qiymətləndirmək üçün müəllim meyarlar üzrə qrup qiymətləndirməsini həyata keçirə bilər. Qiymətləndirmə ballarını ulduzlardan, müxtəlif işarələrdən, simvoldan (smayliklərdən) istifadə etməklə göstərmək olar. Nəticədə isə hər qrupun topladığı ulduz, simvol (smayliklər) sayılır.

Qrupun №-si	Əməkdaşlıq	Dinləmə	Nizam-intizam	Çıxış edən qrupun təqdimatına edilən əlavə və düzəlişlər	İşin düzgün yerinə yetirilməsi və tamamlanması	Ümumi nəticə
I						
II						
III						
IV						

Şagirdləri cütlərə ayırıqdan sonra onların işini qiymətləndirmək üçün cədvəl təqdim edilir (vaxt məhdudiyəti olduqda müəllim bir neçə cütlüyü dinləyir, qalanların isə iş vərəqlərini yığıb sonra qiymətləndirir).

Cütlər üzrə işləyən şagirdlərin adı	Meyarlar						
	Əməkdaşlıq	Dinləmə	Nizam-intizam	Tapşırığın düzgünlüyü	Tapşırığın çətinliyi	İşin tamlığı	Ümumi nəticə
Anar və Lalə							
Alpay və Nigar							

GÜNDƏLİK PLANLAŞDIRMAYA DAİR NÜMUNƏLƏR

Dərs 2 / Mövzu 2: Əşyanın hissələri və hərəkəti

TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ	<ul style="list-style-type: none">• verilmiş əşyanın hissələrini və hərəkətlərini söyləyir;• hissələrinə və hərəkətlərinə görə əşyaları fərqləndirir.
Əsas ANLAYIŞLAR	Əşyanın xassəsi, əşyanın hissələri, əşyanın hərəkəti, əşyanın əlaməti
DƏRSİN TİPİ	İnduktiv
İstifadə olunan İŞ FORMALARI	Bütün siniflə iş, qrupla iş, fərdi iş
İstifadə olunan ÜSULLAR	Müsahibə, tanqram, auksion, oyun, beyin həmləsi, tapmacalar
Fənlərarası İNTEQRASIYA	Riy. – 3.1.1, 3.1.3, 5.2.1, 5.2.2, H-b. – 1.1.1, 1.3.1, Tex. – 1.3.1, 1.3.2, 4.1.1, 4.1.2, Mus. – 2.1.3
TƏCHİZAT	Qruplara bölmək üçün kəsilmiş şəkillər (4 ədəd), tanqramın kəsilmiş hissələri (4 dəst), xanəli vərəqlər, yapışqan, proyektor, kompüter, elektron tədris vəsaiti, smayliklər

MOTİVASIYA

Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərslərdə verilmiş şəklə yönəldib altındakı sualları verə bilər.

DT. *Alternativ variant (təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün istifadə edilə bilər).*

Əyanilik üçün müəllim özü hər hansı bir əşyanı (qələm, oyuncaq və s.) göstərərək sinfə müraciət edə bilər:

– Əlimdəki qələm hansı hissələrdən ibarətdir?

Şagirdlərə hissələri nümayiş etdirmək məqsədi ilə qələmin sökülməsi daha məqsədəuyğun olardı. Sonra müəllim sinfə sual verir:

– Eyni əşyaların müxtəlif hissələri və hərəkətləri ola bilərmi?

– Müxtəlif əşyaların eyni hissələri və hərəkətləri ola bilərmi?

Şagirdlərin fikirləri dinlənir. Lövhədə tədqiqat sualı yazılır və müəllim tərəfindən səsləndirilərək izah olunur. Şagirdlərin fərziyyələri qeyd olunur.

Tədqiqat sualı: Hissələrinə və hərəkətlərinə görə əşyaları necə müəyyən etmək olar?

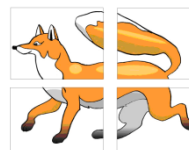
TƏDQIQATIN APARILMASI

Tədqiqat işində dərsləyin “Fəaliyyət” blokunda olan tapşırıq yerinə yetirilir.

Müəllim sinfi dörd qrupa ayırır.

Şagirdləri qruplara ayırmaq üçün müəllim əvvəlcədən 4 müxtəlif şəklə hər birini 4-5 hissəyə (qrupda olacaq uşaqların sayı qədər) bölüb uşaqlara paylayır. Eyni şəklə hissələri əlində olan şagirdləri bir qrupa birləşdirir. Qruplar şəkləki təsvirə görə adlandırılabilir. Məsələn, “Tülkülər”, “Dovşanlar” və s.

Hər qrupa 1 vərəq və tanqramın hissələri verilir. Müəllim şagirdlərə tapşırıq verir.

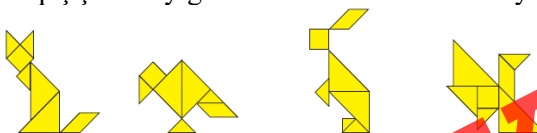

1-ci qrupa: Verilmiş hissələrdən pişik şəklini yığın və onun hərəkətlərini söyləyin.

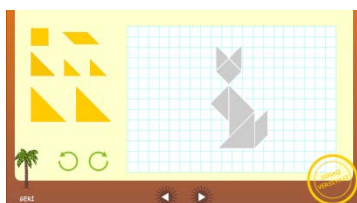
2-ci qrupa: Verilmiş hissələrdən toyuq şəklini yığın və onun hərəkətlərini söyləyin.

3-cü qrupa: Verilmiş hissələrdən dovşan şəklini yığın və onun hərəkətlərini söyləyin.

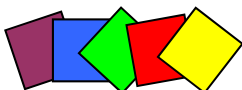
4-cü qrupa: Verilmiş hissələrdən quş şəklini yığın və onun hərəkətlərini söyləyin.

DT. Bu tapşırıqı *təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər* dərsləyə əlavə olunan elektron tədris vəsaitindən istifadə etməklə də apara bilər.

Müəllim *təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlərə* kəsilmiş rəngli kvadratlar paylayır. Şagirdlər onlardan istədiyi fiquru düzəldirlər.

MƏLUMAT MÜBADİLƏSİ VƏ MÜZAKİRƏSİ

Hər qrupun bir nümayəndəsi işini təqdim edir. Müəllim suallarla müraciət edə bilər:

- Heyvanın hissələri hansı fiqurlardan yığılıb? Romb dovşanın hansı hissəsidir? Kvadrat heyvanların hansı hissələrini göstərir? Bu heyvanlar hansı hərəkətləri edirlər?

ÜMUMİLƏŞDİRMƏ VƏ NƏTİCƏ

Müəllim şagirdlərin cavablarını ümumiləşdirir, dərslikdən və dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdan istifadə edərək onlarla birlikdə nəticə çıxarır:

- Adətən, əşyaların müxtəlif hissələri və onlara xas olan hərəkətləri (əməlləri) olur. Hissələrini söyləməklə həmişə əşyanı tanımaq olmur. Ona görə ki, eyni hissəli əşyalar da var. Məsələn, stol və kətil, velosiped və motosiklet və s. Amma əşyanın hissələri ilə yanaşı, onun hərəkət və əməllərini söyləməklə də əşyanı tanımaq olur. Məsələn, xoruzun bütün quşlar kimi qanadı, dimdiyi, quyruğu və tükü var. Amma xoruzun banlamağı onu digər quşlardan seçdirir. Dəvəquşunun əməli ilə bağlı iki xassəsi onu bütün quşlardan fərqləndirir: Afrikada yaşayır və quş olsa da, uça bilmir. Deməli, eyni hissəli əşyaların hərəkət və əməllərini söyləməklə onları bir-birindən fərqləndirmək olur.

Müəllim şagirdlərə dərsin əvvəlində irəli sürülmüş fərziyyələri xatırladır və onları şagirdlərin fəal iştirakı ilə qazanılmış biliklərlə müqayisə edir.

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhilə yerinə yetirilir. Mənim sənətilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslikdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyunları keçirmək olar.

Oyun 1. Müəllim lövhədə bir fiqur, məsələn, dairə çəkir və lövhəni dörd yerə bölür. Növbə ilə hər qrupun bir üzvü çıxıb lövhənin özünə aid olan hissəsində bu fiqura əlavələr etməklə yeni rəsm çəkir. Ən çox əşya çəkən qrup qalib hesab olunur. Məsələn, top, günəş, alma, saat, gəminin pəncərələri.

Oyun 2. Auksion. Müəllim əşyanın adını çəkir. Hər qrup əşyanın bir hərəkətini deyir. Hər hərəkətdən sonra müəllim sayır: 1, 2, 3, 4, 5.

Əgər növbəti hərəkətin adı çəkilmirsə, deməli, son hərəkəti deyən qrup qalib gəlir. Məsələn, avtomobil – gedir, dayanır, sınır, insanları daşıyır, benzinlə doldurulur...

Dərslikdəki çalışmalar yerinə yetirilir. Vaxt qalsa, müəllim müxtəlif tapmacalar da verə bilər.

DT. TNYOŞ dərslikdə 3-cü tapşırıqları yerinə yetirir.

TNZOŞ dərslikdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirir.

SİMOŞ eksplisit təlim metodlarından istifadə edilərək 1-ci tapşırığı yerinə yetirir və tapmacaları tapır.

Kəsdim yumru ...,
Çıxdı şirin, qırmızı.
Çırpdım, töküldü tumu.
Qonaq edirəm indi,
Yoldaşımı, dostumu. (qarpızı)

Kimdən qorxub siçanlar
Axtarırlar deşiyi?
Bunu bilməyə nə var!
Onlar görüb! (pişiyi)

Altı haça, üstü haça,
İki üzük, iki qılça. (qayçı)

QİYMƏTLƏNDİRMƏ

Refleksiya

Müəllim sual verə bilər:

– Dərs xoşunuza gəldimi?

Şagirdlər dərsə öz münasibətini bildirmək üçün onlara verilmiş kartoçkaların birini qaldırmalıdır:

Müəllim dərsdə reallaşdıracağı standartlar əsasında kurikulum sənədindəki qiymətləndirmə standartlarına uyğun olaraq meyarlar cədvəli hazırlayır. Dərsin bütün mərhələlərində bu meyarlara uyğun olaraq şagirdlərin fəaliyyətini izləyir və qeydlərini cədvəldə yazır.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər.

Qiymətləndirmə meyarları: müəyyənətmə, fərqləndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini kömək əsasında müəyyənləşdirir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini əsasən müəyyənləşdirir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini müəyyənləşdirir.
Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə müəllimin köməyi ilə fərqləndirir.	Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə əsasən fərqləndirir.	Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə fərqləndirir.

Dərs 10 / Mövzu 9: Əks əlamətlər

TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ	<ul style="list-style-type: none"> • verilmiş əlamətin əksini söyləyir; • “deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını qurur.
Əsas ANLAYIŞLAR	Əlamət, əks əlamət, “deyil” sözü
DƏRSİN TİPİ	İnduktiv
İstifadə olunan İŞ FORMALARI	Bütün siniflə iş, qrupla iş, fərdi iş
İstifadə olunan ÜSULLAR	Müsahibə, ziqzaq, didaktik oyun, beyin həmləsi, zəncirlər
Fənlərarası İNTEQRASIYA	A-d. – 2.1.3, Riy. – 5.1.2, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 3.3.1
TƏCHİZAT	Əvvəlcədən hazırlanmış rəngli şəkillər, iş vərəqləri

MOTİVASIYA

Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərslikdə verilmiş şəklə yönəldib altındakı sualları verə bilər.

DT. *Alternativ variant (təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün istifadə edilə bilər).* Müəllim hər hansı bir əşyanın adını və onun əlamətini söyləyir. Şagirdlər isə onun əks əlaməti olan əşyanı söyləyirlər. Məsələn:

– Təyyarə böyükdür – pozan kiçikdir; lampa yuxarıdadır – xalça aşağıdadır; çay istidir – dondurma soyuqdur.

Sonra isə müəllim əlamətləri və onların əksini sadalayır: “düz – əyri, yaxşı – pis, yavaş – tez, çox – az, qaranlıq – işıqlıq”.

Müəllim şagirdlərə sual verir:

– Hər sözün əksmənalı sözü varmı?

Şagirdlərin cavabları səsləndirilir. Müəllim bir neçə söz deyir və şagirdlər onların əksini deməlidir. Elə sözlər seçmək lazımdır ki, əksi olmasın. Məsələn,

– Qırmızı – ..., yumru – ... Bəs bu sözlərin əksini necə söyləmək olar?

Şagirdlərin fikirləri dinlənir. Lövhdədə tədqiqat sualı yazılır və müəllim tərəfindən səsləndirilərək izah olunur. Şagirdlərin fərziyyələri qeyd olunur.

Tədqiqat sualı: Əşyanın əks əlamətlərini “deyil” sözü ilə necə söyləmək olar?

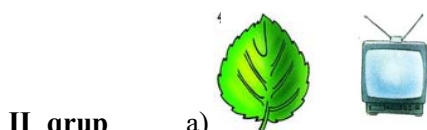
TƏDQIQATIN APARILMASI

Sınıf kiçik qruplara bölünür. Hər qrupa iki tapşırıq verilir:

- Verilmiş əşyaların əlamətlərini müqayisə edin. Nümunəyə əsasən, “deyil” sözündən istifadə edib əlamətləri söyləyin.
- İş vərəqlərində şərtlərə uyğun şəkil çəkin (əlamətlər sözlər, yaxud işarələrlə verilə bilər).

Nümunə: *Portağal qırmızı deyil.
Papaq yumru deyil.*

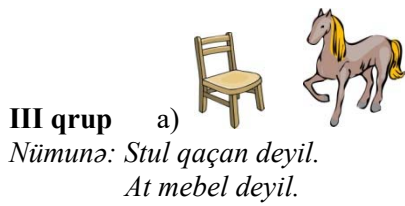
Nümunə: *Yarpaq düzbucaqlı deyil.
Televizor yaşıl deyil.*

b)

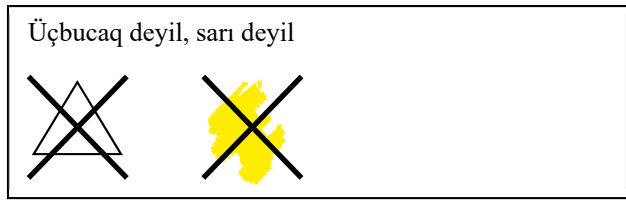

b)

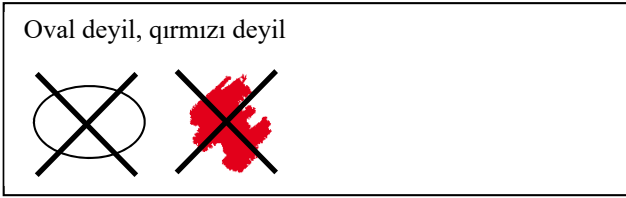

b)

b)

DT. *Alternativ variant (təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün istifadə edilə bilər). Dərslikdə “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq yerinə yetirilir.*

MƏLUMAT MÜBADİLƏSİ VƏ MÜZAKİRƏSİ

Şagirdlər işlərini təqdim edirlər. Müəllim hər qrupa müxtəlif suallar verir:

I qrupa:

– Əşyaları necə müqayisə etdiniz? Bu əşyaların hansı əlamətləri var? (məsələn, portağal geyim deyil, papaq yeməli deyil, ...) Əlamətlərə uyğun hansı şəkli çəkdiyiniz? Burada limon çəkmək olardı mı? Bəs pomidor?

II qrupa:

– Əşyaları necə müqayisə etdiniz? (məsələn, yarpaq texnika deyil, televizor bitki deyil, ...) Burada qartal çəkmək olardı mı? Bəs dovşan?

III qrupa:

– Əşyaları necə müqayisə etdiniz? (məsələn, stul heyvan deyil, at taxtadan deyil, ...) Burada qırmızı alma çəkmək olardı mı? Bəs günəş?

IV qrupa:

– Əşyaları necə müqayisə etdiniz? (məsələn, ağac heyvan deyil, dovşan bitki deyil, ...) Burada günəş çəkmək olardı mı? Bəs yumurta?

ÜMUMİLƏŞDİRMƏ VƏ NƏTİCƏ

Müəllim sinfə müraciət edir:

– Biz həmişə əşyanın əks əlamətlərini söyləyə bilirikmi? “Deyil” sözündən istifadə etməklə əşyanın əlamətlərini necə göstərmək olar?

Müəllim şagirdlərin cavablarını ümumiləşdirir və dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdan istifadə edərək onlarla birlikdə nəticə çıxarır:

– Bildiyiniz kimi, hər əşyanı təsvir etmək üçün onun əlamətlərini söyləmək lazımdır. Bəzi hallarda əşyanın əlamətlərini söyləmək üçün “deyil” sözündən istifadə etmək olar. “Deyil” sözünü deyərək, biz əşyada olmayan əlamətləri söyləyirik. Fikrin inkarını qurmaq üçün “deyil” sözündən istifadə etmək olar. Məsələn, Günəş sarıdır – Günəş sarı deyil.

Müəllim şagirdlərə dərsin əvvəlində irəli sürülmüş fərziyyələri xatırladır və onları şagirdlərin fəal iştirakı ilə qazanılmış biliklərlə müqayisə edir.

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhilə yerinə yetirilir. Mənimsənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslikdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyunlar oynanıla bilər.

Oyun 1. Müəllim hər hansı bir əşyanın adını və onun əlamətini söyləyib topu bir şagirdə atır. Şagird əks əlaməti olan əşyanı və onun əlamətini söyləyib topu müəllimə qaytarır. Bu zaman “deyil” sözündən istifadə etmək olar. Çalışmaq lazımdır ki, bu oyunda kifayət qədər çox şagird iştirak etsin.

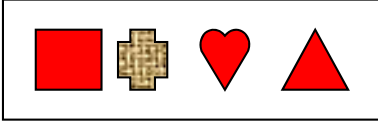
Məsələn: Fil böyükdür – qarışqa kiçikdir. Günəş sarıdır – pomidor sarı deyil. Armud meyvədir – kələm meyvə deyil.

Bu oyunda şagirdlər “deyil” sözündən istifadə etməklə yalnız doğru fikirlər söyləyirlər.

Oyun 2. Müəllim bir fikir söyləyir və topu şagirdlərdən birinə atır. Şagird “deyil” sözündən istifadə edib bu fikrin inkarını qurur. Fikir yalan da ola bilər.

Məsələn: Yemək dadlıdır – yemək dadlı deyil. Alma şirindir – alma şirin deyil. Divar göydür – divar göy deyil. Günəş yumrudur – Günəş yumru deyil.

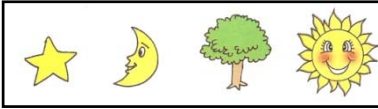
DT. TNZOŞ və SİMOŞ üçün müəllim müxtəlif şəkillər göstərir. Onların içindən şagirdlər artıq olanı tapmalı və səbəbini deməlidirlər.

Burada artıq olan ikinci fiqurdur, çünki qırmızı deyil;

Burada artıq olan birinci fiqurdur, çünki uçan deyil;

Burada artıq olan üçüncü fiqurdur, çünki sarı və göydə deyil.

DT. TNYOŞ dərslikdə 3 və 4-cü tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

TNZOŞ dərslikdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

SİMOŞ eksplisit təlim metodlarından istifadə etməklə 1-ci tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər.

Qiymətləndirmə meyarları: sözün əksini söyləmə, inkarqurma

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın əlamətinin əksini söyləməkdə çətinlik çəkir.	Əşyanın əlamətinin kömək əsasında əksini söyləyir.	Əşyanın əlamətinin əksini əsasən söyləyir.	Əşyanın əlamətlərinin əksini düzgün söyləyir.
“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını çətinliklə qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək müəllimin köməyi ilə əlamətin inkarını qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını əsasən qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını qurur.

Dərs 13 / Mövzu 12: İnformasiyanı necə təqdim etmək olar

TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ	• sadə informasiyalrı təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir;
Əsas ANLAYIŞLAR	Təsvir formaları, yazı, şəkil, danışiq, ədəd
DƏRSİN TİPİ	İnduktiv
İstifadə olunan İŞ FORMALARI	Bütün siniflə iş, qrupla iş, fərdi iş
İstifadə olunan ÜSULLAR	Müsahibə, didaktik oyun, beyin həmləsi, modelləşdirmə
Fənlərarası İNTEQRASIYA	A-d. – 1.1.1, 1.2.1, 1.2.4, Riy. – 1.1.8, 2.1.4, 2.3.3, 5.1.2, H-b. – 1.1.2, 2.3.2, 4.2.2, 4.3.1, T-i. – 1.1.2, 1.1.3, 4.1.1, X-d. – 1.1.3, 2.2.1, 2.2.2, Mus. – 3.1.2
TƏCHİZAT	Qrup işi üçün şəkillər, iş vərəqləri, təqdimat

MOTİVASIYA

Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərsləkdə verilmiş şəklə yönəldib altındakı sualları verə bilər.

DT. *Alternativ variant (təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün istifadə edilə bilər).*

Müəllim lövhədə “5” ədədini yazır. O, şagirdlərə müraciət edir:

– Yoldaşına dərstdə 5 aldığını necə bildirmək olar? Konfet qabında konfetlərin sayının beş olduğunu necə yoxlamaq olar? Beş ədədini müxtəlif üsullarla necə təqdim etmək olar? (*sözlə, əl barmaqları ilə, karandaşların köməyi ilə, yazmaqla*).

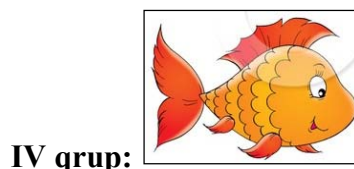
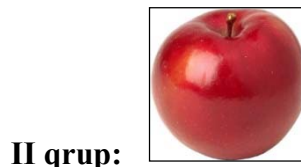
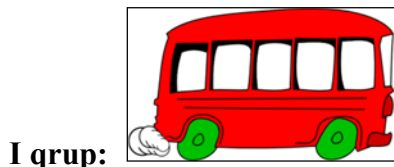
Şagirdlərin fikirləri dinlənir. Lövhədə tədqiqat sualı yazılır və müəllim tərəfindən səsləndirilərək izah olunur. Şagirdlərin fərziyyələri qeyd olunur.

Tədqiqat sualı: Eyni bir informasiyanı müxtəlif üsullarla necə göstərmək olar?

TƏDQIQATIN APARILMASI

Sınıf müəyyən üsulla kiçik qruplara bölünür. Hər qrupa iş vərəqləri paylanır və eyni şərtləri olan iki tapşırıq verilir.

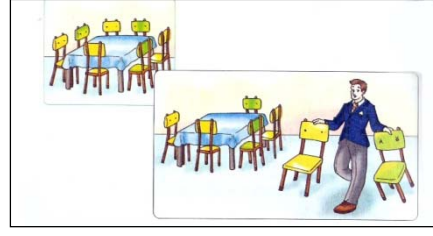
1. Şəkildə olan əşyanın adını söyləmədən sözlərlə təsvir edin.

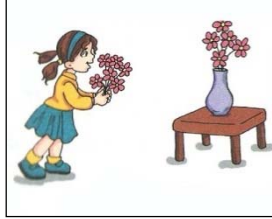
2. Şəkil əsasında məsələ qurub söyləyin.

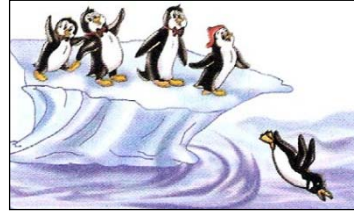
I qrup:

II qrup:

III qrup:

IV qrup:

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər 2-ci tapşırığı yerinə yetirməyə bilərlər.

MƏLUMAT MÜBADİLƏSİ VƏ MÜZAKİRƏSİ

Qrup nümayəndələri 1-ci tapşırığı təqdim edərkən müəllim onlardan şəkildə təsvir olunan əşyanın adını söyləməməyi xahiş edir. Təsvirə əsaslanaraq digər şagirdlər bu əşyanın adını söyləməlidirlər. Bununla da digər şagirdlər bu qrupun işini qiymətləndirmiş olurlar. Tapşırıqlarla bağlı müəllim suallar verə bilər:

- Uşaqlar, yoldaşlarınız birinci tapşırıqda hansı əşyanı təsvir etdi? Bunu necə müəyyən etdiniz? Bu əşya haqqında informasiya hansı formada verilmişdir? (*şəkil formasında*) Siz bu informasiyanı uşaqlara hansı formada çatdırdınız? (*sözlə*) Uşaqlar, bu informasiyanı sizə çatdırmaq üçün hansı forma daha rahatdır?
- İkinci tapşırıqda informasiya necə verilib? (*şəkillə*) Siz hansı məsələni fikirləşdiniz? Bu məsələni riyaziyyat dərslərində necə yazmaq olar? Onun cavabı nə olacaq? Şəkillə verilmiş bu informasiyanı hansı formada göstərdiniz? (*ədədlə, sözlə*) Uşaqlar, bu informasiyanı sizə çatdırmaq üçün hansı forma daha rahatdır?

ÜMUMİLƏŞDİRMƏ VƏ NƏTİCƏ

Müəllim sinfə müraciət edə bilər:

- Elə olurmu ki, eyni bir informasiyanı fərqli formalarda alırsınız? Eyni bir informasiyanı hansı formalarda göstərmək olar?

Müəllim şagirdlərin cavablarını ümumiləşdirir və dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdan istifadə edərək onlarla birlikdə nəticə çıxarır:

- Eyni informasiyanı müxtəlif yollarla təsvir etmək olar. İnsanlar informasiyanı daha çox danışığıla (sözlərlə) ötürürlər. Danışıqdan başqa, məlumatı şəkillərlə, ədədlərlə, yazı ilə, hətta musiqi ilə də ötürmək mümkündür. Məsələn, pişiyi sözlə, şəklini çəkməklə, onun çıxardığı səsi çıxarmaqla da təsvir etmək olar.

Müəllim şagirdlərə dərsin əvvəlində irəli sürülmüş fərziyyələri xatırladır və onları şagirdlərin fəal iştirakı ilə qazanılmış biliklərlə müqayisə edir.

YARADICI TƏTBİQETMƏ

Dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhini ilə yerinə yetirilir. Mənim sənətilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə oyun oynanıla bilər.

Oyun. Pəncərə. Cütlüklərlə aparılır. Müəllim oyunun qaydasını izah edir:

- *Təsəvvür edək ki, parta yoldaşınızla sizin aranızda heç bir səs keçirməyən çox qalın şüşəli pəncərə vardır. Siz hər hansı əşyanın adını çəkmədən onu yoldaşınıza təsvir etməlisiniz. Yoldaşınız sizin*

fikrinizdə tutduğunuz əşyanın adını söyləməlidir. Əşyanı təsvir etmək üçün müxtəlif hərəkətlərdən, jestlərdən istifadə etmək olar. İzah etməkdə çətinlik olarsa, onun şəklini də çəkmə bilərsiniz. Müəllim şagirdləri bir daha xəbərdar edir ki, əşyanın adını söyləmək olmaz. Oyuna başlamazdan qabaq hər kəs fikrində tutduğu əşyanı müəyyən etməlidir.

DT. TNYOŞ “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırığı yerinə yetirə bilər.

TNZOŞ dərslikdə 2 və 3-cü tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

SİMOŞ eksplisit təlim metodlarından istifadə etməklə 1-ci tapşırığı yerinə yetirə bilər.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Grup işin nəticələri müəllim və şagirdlər tərəfindən müəyyən olunmuş meyarlar üzrə qiymətləndirilir.

№	Əməkdaşlıq	Dinləmə	Nizam-intizam	İşin düzgün yerinə yetirilməsi və tamamlanması	Ümumi nəticə
I					
II					
III					
IV					

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər.

Qiymətləndirmə meyarları: fərqləndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	Sadə informasiyaları müəllimin köməyi ilə təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir.	Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə əsasən fərqləndirir.	Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir.

Dərs 18 / Mövzu 16: Kompüter nədir

TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ	• kompüterin hissələrini oxşar əşyalarla müqayisə edir;
Əsas ANLAYIŞLAR	Maşın, texniki qurğu, kompüter
DƏRSİN TİPİ	Deduktiv
İstifadə olunan İŞ FORMALARI	Bütün siniflə iş, qrupla iş, fərdi iş
İstifadə olunan ÜSULLAR	Müsahibə, didaktik oyun, beyin həmləsi
Fənlərarası İNTEQRASIYA	Tex. – 4.1.1
TƏCHİZAT	Şəkillər, iş vərəqləri

MOTİVASIYA

Müəllim dərslikdəki şəkillərdən istifadə edib uşaqlara suallar verir:

– Bu əşyaların adı nədir? Onları insan nə üçün istifadə edir? İnsan tərəfindən hazırlanmış daha hansı maşın və qurğuları tanıyırsınız?

Şagirdlərin cavabları dinlənir. Müəllim kompüterin şəklini göstərir:

– Bu qurğunu kim tanıyır? Kimin evində bu qurğu var? Onun adı nədir? Ondan siz necə istifadə edirsiniz?

Şagirdlərin fikirləri dinlənir. Lövhədə tədqiqat sualı yazılır və müəllim tərəfindən səsləndirilərək izah olunur. Şagirdlərin fərziyyələri qeyd olunur.

Tədqiqat sualı: Kompüterin hissələri hansı əşyalara oxşayır?

TƏDQIQATIN APARILMASI

Hər şagird dərsləyin “Fəaliyyət” blokundakı tapşırığı yerinə yetirir. Bu əşyalar kompüterin hansı hissələrinə oxşayır? Oxlarla birləşdirin.

MƏLUMAT MÜBADİLƏSİ VƏ MÜZAKİRƏSİ

Müəllim bir neçə işlə tanış olur. Suallar verir:

- Klavişlər və düymələr nə üçündür? Siz rəqəmlər görünən ekranları daha harada görmüsünüz? (*avtomobillərdə, Calculatorda, paltaryuyan maşında, mikrodalğalı sobada, videomaqnitofonda və s.*) Kompüterlər haralarda istifadə olunur?

ÜMUMİLƏŞDİRMƏ VƏ NƏTİCƏ

Müəllim sualı təkrarlayır:

- Kompüterin hissələri hansı əşyalara oxşayır?

Müəllim şagirdlərin cavablarını ümumiləşdirir, onlarla birlikdə nəticə çıxarır. Müəllim şagirdlərə dərslərin əvvəlində irəli sürülmüş fərziyyələri xatırladır və onları şagirdlərin fəal iştirakı ilə qazanılmış biliklərlə müqayisə edir.

YARADICI TƏTBİQETMƏ

DT. TNYOŞ dərsləkdə 2 və 3-cü tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

TNZOŞ dərsləkdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirə bilər.

SİMOŞ eksplisit təlim metodlarından istifadə etməklə 1 və 2-ci tapşırığı yerinə yetirə bilər.

Vaxt qalarsa, müəllim kompüterin tətbiq sahələrinə aid hazırladığı təqdimatı uşaqlara göstərə bilər. Təqdimatın əvəzinə plakatda olan şəkilləri də nümayiş etdirmək olar.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər.

Qiymətləndirmə meyarı: müqayisəetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə edir.	Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla əsasən müqayisə edir.	Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə edir.

MÖVZULAR ÜZRƏ TƏLİM MATERIALLARI İLƏ İŞ
TEKNOLOGİYASININ ŞƏRHİ

TƏDRİS VAHİDİ – 1

ƏŞYALARIN TƏSVİRİ VƏ MÜQAYİSƏSİ

ALT STANDARTLAR ÜZRƏ
REALLAŞDIRILACAQ BACARIQLAR

- 1.2.1. Verilmiş informasiya əlamətlərinə görə əşyaları fərqləndirir.
- 1.2.2. Verilmiş əşyanın əlamətlərini şərh edir.
- 1.2.3. İki və daha çox əşya arasında münasibətləri (oxşar, fərqli, az, çox, ağır, yüngül, böyük, kiçik, uzun, qısa, qarşıda, arxada, yuxarıda, aşağıda, sağda, solda, ortada və s.) müəyyən edir.

TƏDRİS VAHİDİ ÜZRƏ ÜMUMİ SAATLARIN MİQDARI: **6 saat**

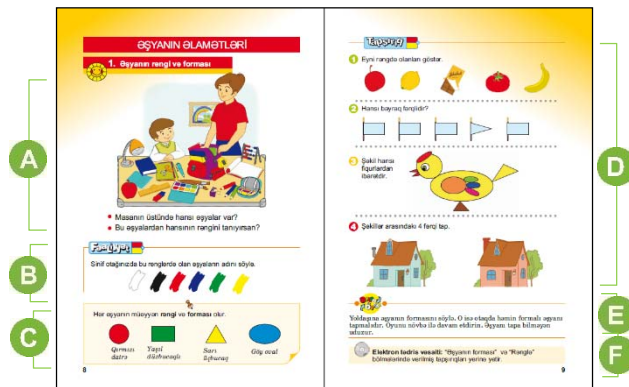
LAYİH

Dərs 1 / Mövzu 1: Əşyanın rəngi və forması

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. İnformatikadan ilk dərs olduğuna görə müəllim əvvəlcə şagirdlərə fənn haqqında ümumi məlumatlar verə bilər.

Əşyanın forması, rəngi, hissələri, hərəkəti və digər xassələrinə informatika fənnində onun əlamətləri kontekstində baxılır. Yəni təsviri incəsənət dərslərində əşyanın rənginə onun müəyyən xüsusiyyətlərinin ifadə vasitəsi kimi baxılırsa, informatika dərslərində əşyaların fərqləndirici əlaməti kimi baxılır. Riyaziyyatda əşyaların forması özü öyrənmə obyektidir (sahəsi, perimetri, daxili bucaqlarının sayı və s.), informatika dərslərində formaya əşyaya məxsus olan əlamət kimi baxılır. Ona görə də yuxarı sinif informatika dərslərində obyektin informasiya modelini qurarkən onu xarakterizə edən əlamətlərdən istifadə olunur. Təlim məqsədlərini reallaşdırarkən anlayışların izahının digər fənlərdə olduğu kimi deyil, informatika fənninin xüsusiyyətləri baxımından verilməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Birinci sinifdə varlıq, obyekt, cansızlar sadəlik naminə, şərti olaraq əşya adlandırılacaqdır. Şagirdlərin yaş səviyyələrinə görə 1-ci sinif informatika dərslərində mövzuların daha maraqlı tədrisini təmin etmək üçün didaktik oyunlardan geniş istifadə olunması faydalıdır.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslik komplektinə əlavə edilən təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

A Şagirdlərin rənglər haqqında biliklərini və sadə əşyaları necə tanıdıqlarını yoxlamaq üçün müəllim şəkil üzrə iş təşkil edə bilər. Şagirdləri aktivləşdirmək üçün şəkildəki əşyalar haqqında müxtəlif suallar verilə bilər. Müsahibə zamanı müəllim yeni sinfin səviyyəsi barədə ilkin təsəvvürlər yaratmaqla öz fəaliyyətində müəyyən dəyişikliklər edə bilər. “Daha hansı ...?”, “Nəyə görə ...?” tipli suallarla müəllim şagirdləri yoxlaya bilər. Adətən, bu cür suallar dialoqun davamına kömək edir.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün alternativ variantlardan istifadə oluna bilər: məsələn, metodik vəsaitə əlavə olunmuş təqdimatdan istifadə etmək olar. Əyanilik üçün müəllim öz stolunun da üzərinə müxtəlif əşyalar düzüb şagirdlərdən onların fərqli cəhətləri barədə fikirlərini öyrənmə bilər. Burada məqsəd şagirdlərin ilkin biliklərini müəyyən etməkdir. Rəngləri seçmə qabiliyyətləri məhdud olan (daltonizm) şagirdlərə rənglərlə bağlı sual və tapşırıqların verilməsi məqsədəuyğun deyil. Bu cür şagirdlərə əşyaların rəng əlamətlərinə görə deyil, digər əlamətlərinə görə fərqləndirilməsi ilə bağlı tapşırıqlar verilə bilər.

B “Fəaliyyət” blokunda verilən tapşırıq şagirdin əvvəlki bilikləri əsasında yerinə yetirməsi üçün nəzərdə tutulub. Bu tapşırıqda rənglərin adlarını bilmək tələb olunmur. Əsas məqsəd müqayisəetmə və əlaqələndirmə kimi idraki bacarıqların inkişafına yönələn fəaliyyət vasitəsilə şagirdlərin rəng yaddaşlarını inkişaf etdirməkdir.

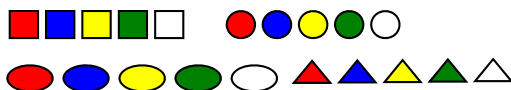
C Çərçivədə verilmiş rəngli fiqurlar əsasında şagirdlərə əsas rənglərin və formaların adları söylənilə bilər. Adətən, 1-ci sinif gələn şagirdlər artıq əsas rəng və fiqurları tanıyır.

Əşyaların rənginin və formasının tanınması, onların fərqləndirilməsi üçün çoxlu didaktik oyunlar mövcuddur. Müəllim dərs zamanı həm bu oyunlardan, həm də İnternetdə bu mövzuda olan eyniadlı kompüter oyunlarından istifadə edə bilər.

Şagirdlərin biliklərini dərinləşdirmək üçün belə bir didaktik oyun keçirmək olar.

Müxtəlif rəngli kağızlardan dairə, düzbucaqlı, oval və başqa fiqurlar kəsilir. Uşaqlar saylarına görə qruplaşdırılır. Bütün rəngli fiqurlar bir zərfin içinə qoyulur. Şagirdlər bir-bir rəngli fiqurları götürürlər. Oyunu iki mərhələdə aparmaq olar:

1. Əvvəlcə eyni rəngli fiqurlar götürmüş uşaqlar bir komandaya yığılır. Rəmzi olaraq komandaları “Qırmızılar”, “Göylər” və s. adlandırmaq olar. Hər bir komandaya öz rənglərinə uyğun bir neçə əşyanın adını söyləmək tapşırılır.
2. Sonra isə eyni formalı fiqurlar götürmüş uşaqlar bir komandaya yığılır. Rəmzi olaraq komandaları “Kvadratlar”, “Dairələr” və s. adlandırmaq olar. Hər bir komandaya öz formalarına uyğun bir neçə əşyanın adını söyləmək tapşırılır.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlərə hər hansı sadə əşyanın rəngini və formasını müəyyən etmək tapşırıla bilər.

D 1-ci tapşırıq şagirdlərdə fərqləndirmə bacarıqlarını formalaşdırmağa xidmət edir. 2-ci tapşırıq isə formalarına görə əşyaları fərqləndirmək bacarığına əsaslanır. Formanı soruşmaqla müəllim təlim nəticələri yüksək olan şagirdlərə seçilmək imkanı yarada bilər.

DT. 1-ci tapşırıqın şərtində əşyaların rəngini müəyyən etmək bacarığı tələb olunmasa da, müəllim şəkildəki əşyaların rəngini soruşmaqla rəngləri tanıyan şagirdləri müəyyən edə bilər. Nəticələri zəif olan şagirdlər dərslərdə 1 və 2-ci tapşırıqları, sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər isə eksplisit təlim metodlarından istifadə etməklə 1-ci tapşırıqı yerinə yetirə bilər. Müəllim sadə tapmacalardan da istifadə edə bilər. Dərslərdə komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhli ilə yerinə yetirilə bilər.

E Mənimlənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslərdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyunlar oynanıla bilər.

Oyun 1. Müəllim əşyanın adını deyir və onun rəngini səsəndirir. Əgər düzgündürsə, onda şagirdlər əl çalır, səhvdirsə – əl çalmırlar. Məsələn:

- Timsah yaşıldır (əl çalırlar).
- Günəş qırmızıdır (əl çalmırlar).
- Limon sarıdır (əl çalırlar).

Oyun 2. Auksion. Müəllim rəngin, yaxud formanın adını çəkir. Uşaqlar isə bu rəngə uyğun əşyaların adlarını deyirlər. Cavablar azaldıqca müəllim son əşyanın adını çəkib 3-ə qədər sayır. Növbəti əşyanın adı deyilmirsə, sonuncu əşyanın adını deyən uşaq qalib gəlir.

Müəllim dərslərdə verilmiş oyunu komandalarla belə keçirə bilər. O, hər komandaya bir forma adını söyləyir. Həmin komanda sinifdə bu formada olan əşyaların adını deməlidir.

F Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslərdə komplektinə əlavə olunan İNFO-KO elektron vəsaitində “Rənglə” bölməsi üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqlar interaktiv olduğundan şagirdlərə müxtəlif rəng seçimi üçün geniş yaradıcılıq imkanları yaradır. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

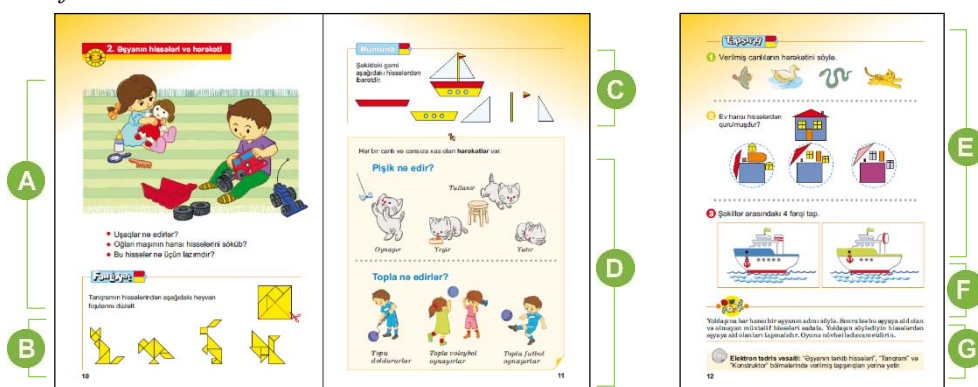
Qiymətləndirmə meyarları: müəyyənətmə, fərqləndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın rəngini və formasını müəyyənləməkdə çətinlik çəkir.	Əşyanın rəngini və formasını kömək əsasında müəyyənləşdirir.	Əşyanın rəngini və formasını əsasən müəyyənləşdirir.	Əşyanın rəngini və formasını düzgün müəyyənləşdirir.
Əşyaları rənginə və formasına görə fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	Əşyaları rənginə və formasına görə müəllimin köməyi ilə fərqləndirir.	Əşyaları rənginə və formasına görə əsasən fərqləndirir.	Rənginə və formasına görə düzgün fərqləndirir.

Dərs 2 / Mövzu 2: Əşyanın hissələri və hərəkəti

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu mövzu şagirdlərdə analiz və sintez etmək bacarıqlarının inkişafı üçün çox əhəmiyyətlidir. Dərsin əsas məqsədi əşyaları hissələrinə, hərəkətlərinə görə müqayisə etmək və onları bu əlamətlərinə görə fərqləndirmək bacarıqlarının formalaşdırılmasıdır.

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılması zamanı qədim tarixə malik "Tanqram" intellektual oyunundan istifadə edilməsi şagirdlərdə koqnitiv və psixomotor bacarıqların formalaşdırılması və onlar arasındakı balansı təmin etmək baxımından çox əhəmiyyətlidir. Şagirdlər bu oyunu oynayarkən eyni fiqurlardan fərqli obyektlər qurmaqla modelləşdirmə və mühakiməyürütmə kimi idraki bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Dərstdə müəllimə tanqramın kəsilmiş hissələri lazım olacaq. Tanqram düzəltmək üçün kvadratı göstərilmiş qaydada hissələrə bölmək lazımdır. Şagirdlər həmin hissələri elə yapışdırmalıdır ki, müxtəlif fiqurlar alınsın. Müəllim dərsi tanqramla deyil, müxtəlif konstruktorlarla da təşkil edə bilər. Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

A Şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil etmək olar.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün müəllim alternativ üsulan istifadə edə bilər. Əyanilik üçün müəllim özü hər hansı bir əşyanı (məsələn, qələm, oyuncaq) göstərməklə hissələrini sökə bilər.

B "Fəaliyyət" blokunda verilən tapşırıq şagirdlərdə əşyanın hissələri haqqında təsəvvürləri formalaşdırmaq üçün əlverişlidir. Tanqram oyunu uşaqlarda konstruktiv təfəkkürün inkişaf etdirilməsi üçün çox əhəmiyyətlidir. Kommunikativ bacarıqları formalaşdırmaq üçün bu tapşırıq qruplarla yerinə yetirilə bilər. Bunun üçün hər qrupa bir tapşırıq təklif edilə bilər.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər tapşırıqda verilmiş nümunələr üzrə deyil, öz təsəvvürlərinə uyğun olaraq fiqurlar yığa bilər. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər bir oyuncağı söküb-yığmaq kimi sadə tapşırıqlar təklif oluna bilər.

C Verilmiş nümunə sonrakı tapşırıqları həll etmək üçün faydalıdır.

D Bilik qutusunda nümunə hərəkət haqqında biliklərin formalaşdırılmasına xidmət edir. Əşyaların hərəkətləri haqqında dərslikdəki məlumatı şərh edərkən ətrafdakı əşyalardan misallar göstərmək məqsədəuyğun olardı. Tapmaca xarakterli elə suallar vermək olar ki, şagirdlər hissə və hərəkətlərinə görə obyekt müəyyən edə bilsinlər. Məsələn, 4 təkəri, sükanı, mühərriki var, onu sürürlər, insanları daşıyır (avtomobil). Eyni hissəli və eyni hərəkətli obyektlərə də nümunələr göstərilə bilər. Müəllimin dərsliyə əlavə olunmuş təqdimatdan istifadə etməsi yeni biliklərin əyaniliyini təmin etmək üçün faydalı ola bilər.

E 2-ci tapşırıq şagirdlərdə analiz və sintez etmək bacarıqlarını inkişaf etdirməyə imkan verir. Müəllim yaradıcı təfəkkürü yoxlamaq üçün ev şəklinə daha hansı elementləri artırmağın mümkün olduğunu soruşa bilər. 1 və 3-cü tapşırıqlar hərəkət, rəng və forma əlamətlərinə görə şəkilləri fərqləndirməyi tələb edir. Bu tapşırıqlar şagirdlərdə müqayisə etmə və tanıma kimi idraki bacarıqların inkişafı üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müəllim dərslik komplektinə əlavə olunmuş təqdimatdakı tapşırıqlardan məqsədəuyğun şəkildə istifadə edə bilər.

DT. Yüksək nəticəli şagirdlər dərslərdə hər üç tapşırığı yerinə yetirə bilər. Zəif nəticəli şagirdlər isə dərslərdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirir. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər 1-ci tapşırığı yerinə yetirə bilər. Bu cür şagirdlərə müəllim sadə tapmacalar da verə bilər.

F Mənimləşən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslərdə verilmiş, yaxud başqa oyunlar oynanıla bilər.

Müəllim dərslərdə verilmiş oyunu komandalarla belə keçirə bilər. O, sinfə müraciətlə bir əşyanın adını söyləyir. Sonra isə bu əşyaya aid olan və ya olmayan müxtəlif əşyaların adlarını çəkir. Əgər söylənilən hissə əşyaya aiddirsə, uşaqlar əl çalırlar, aid deyilsə, sakit oturlar.

G Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslərdə komplektinə əlavə olunan elektron tədris vəsaitində “Tanqram”, “Pazl”, “Konstruktor” bölmələri üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqlar interaktiv olaraq konstruktiv və modelləşdirici kimi idraki bacarıqların inkişaf etdirilməsinə xidmət göstərir. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: müəyyənətmə, fərqləndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini kömək əsasında müəyyənləşdirir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini əsasən müəyyənləşdirir.	Əşyanın tərkib hissələrini və hərəkətlərini müəyyənləşdirir.
Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə fərqləndirir.	Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə əsasən fərqləndirir.	Əşyaları tərkib hissələrinə və hərəkətlərinə görə fərqləndirir.

Dərs 3 / Mövzu 3: Əşyanın təsviri

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Əşyaların əlamətlərinin müəyyən edilməsi və əlamətlərinə görə əşyaların tanınması bacarıqları hər bir insan üçün mühüm həyati kompetensiyalardan hesab olunur. Gündəlik həyatımızda mağazadan aldığımız məhsulun keyfiyyətini qiymətləndirərkən, gördüyümüz bir işin yerinə yetirilməsinin düzgünlüyünü izləyərkən, xəstəlik diaqnozunu qoyarkən və, bir sözlə, obyektin tanınması üçün onun əlamətlərinin müəyyən edilməsi əsas şərtədir. Obyektin tanıma bacarığı əsas idraki bacarıqlardan sayılır. Bu dərslərdə rəng, forma, hərəkət və hissələri ilə yanaşı, əşyaların digər əlamətlərinə görə də təsvir edilməsi öyrədilir. Dərsin təlim məqsədlərində obyektin əsas əlamətlərini müəyyən etmək bacarığının formalaşdırılması nəzərdə tutulub. Bu da, öz növbəsində, şagirdlərin təhlil etmə və seçmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün zəmin yaradır. 1-ci sinif şagirdlərinin tanıdığı əşyaların sayı çox deyil. Bu səbəbdən də əlamətlərinə görə əşyaları tanımaq bacarığının formalaşdırılmasına diqqətlə yanaşmaq lazımdır. 1-ci sinif şagirdləri üçün əşyaya xas olan sadə əlamətləri söyləmək, əlamətlərinə görə əşyanı müəyyən etmək bacarığundan daha sadədir. Noutbuk və proyektorla işləmək imkanına malik müəllimlər dərslərdə komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

LAYIH

A Şagirdlərin əşyanın əlamətləri ilə bağlı bilikləri yada salması üçün müəllim şəkil üzrə iş təşkil edə bilər. Şəkildə təsvir olunmuş evlərin əlamətlərini əvvəlcə uşaqlardan soruşmaq olar. Şagirdləri aktivləşdirmək üçün sadə tapmacalardan da istifadə etmək faydalı ola bilər.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün alternativ variant kimi oyundan istifadə edilə bilər; məsələn, müəllim əlindəki kartoçkada şəkli olan əşyanın əlamətlərini sadalayır. Uşaqlar bu əşyanın adını söylədikdən sonra şəkil onlara göstərilir.

B Şagirdlər “Fəaliyyət” blokunda verilən tapşırığı yerinə yetirə bilər. Onlarda kommunikativ bacarıqları formalaşdırmaq məqsədi ilə tapşırığın cütlərlə aparılması daha məqsədəuyğundur. Bu tapşırıqda əsas məqsəd 1-ci şagirdə əşyanın əlamətlərini müəyyən etmək, 2-ci şagirdə isə əlamətlərinə görə əşyanı müəyyən etmək bacarıqlarını formalaşdırmaqdır. Tapşırığın ikinci mərhələsində isə şagirdlər rollarını dəyişə bilər.

Dərsin bu hissəsində müəllim “Tanışlıq” üsulundan istifadə edə bilər. Bu zaman hər şagirdə özü barədə qısaca məlumat vermək xahiş olunur. Sonra uşaqlar maraqları, ad günləri, saçlarının rəngi, boyu və başqa əlamətləri eyni olan şagirdləri müəyyən edirlər.

C 1-ci tapşırıq şagirdlərdə informasiya əlamətlərinə görə əşyaları fərqləndirmək bacarıqlarının formalaşdırılmasına kömək göstərir. 2-ci tapşırıq isə daha mürəkkəb idraki bacarıqların inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur. Bu tapşırığın yerinə yetirilməsi şagirddən bir obyektin əlamətlərini başqa obyektin əlamətləri ilə müqayisə etməyi tələb edir. Bunun üçün müəllim müqayisə olunan obyektlərin əlamətlərini sadalamağı və onların arasında uyğun olanı seçməyi təklif edə bilər (cavab: *limon – sarı rənginə görə, top – dairəvi formasına görə, xoruz – səhərlər hamını oyatdığına görə*). 3-cü tapşırıqda şagirdlər bir neçə əlamətlərinə görə fiqurları müqayisə etməlidirlər. Hər sonra gələr fiqur əvvəlkindən forma və rəng əlamətlərinə görə fərqlənir.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər 2-ci və 3-cü tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Təlim nəticələri zəif olan şagirdlər üçün dərslikdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirmək məqsədəuyğundur. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər 1-ci tapşırığı yerinə yetirə bilər. Belə şagirdlər üçün sadə tapmacalar da söyləmək olar.

Ehtiyac duyulduğu halda dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhini ilə yerinə yetirilə bilər.

D Mənim sənənlən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslikdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyunlar oynanıla bilər.

Oyun 1. Müəllim əşyanın şəklini göstərir, şagirdlər isə onun bir və ya bir neçə əlamətini söyləyir.

Məsələn: Qaşığıq – dəmirdəndir, şorba yemək üçündür, dəstəyi var, yüngüldür.

Günəş – sarı, işıqlı, isti, böyükdür.

Oyun 2. Müəllim sinifdə olan hər hansı bir əşyanı fikrində tutub onun əlamətlərini söyləyir. Uşaqlar isə bu əşyanın adını deməlidirlər. Oyunu şagirdlərlə davam etdirmək də olar: şagirdlərdən bir neçəsi növbə ilə durur və sinifdə gördüyü bir əşyanın əlamətlərini söyləyir. Digər şagirdlər isə bu əşyanı tapır.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün aşağıdakı oyunu təklif etmək olar.

Oyun 3. Komandalar müxtəlif əşyaları ən az sayda əlamətlərlə təsvir etməlidir. Əşyaları ən az əlamətlərlə təsvir edən komanda qalib gəlir. Bu oyun şagirdlərdən daha dərin bacarıqları formalaşdırmağa kömək edir. Onlar əşyaların təyinedici əlamətlərini müəyyən etməlidirlər.

Müəllim dərslikdə verilmiş oyunu komandalarla belə keçirə bilər. O, hər hansı bir əşyanın adını söyləyir. Birinci komanda bu əşyanın yalnız bir əlamətini söyləyir. Sonra ikinci komanda bir əlamət söyləyir. Oyun növbə ilə davam edir. Növbəti əlaməti söyləyə bilməyən komanda uduzur.

E Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslik komplektinə əlavə olunan INFO-KO elektron vəsaitində “Əlamətlərinə görə əşyaların fərqləndirilməsi” bölməsi üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Verilmiş əşyanın əlamətlərini sadalamaqda çətinlik çəkir.	Verilmiş əşyanın əlamətlərini kömək əsasında sadalayır.	Verilmiş əşyanın əlamətlərini əsasən sadalayır.	Verilmiş əşyanın əlamətlərini düzgün sadalayır.
Verilmiş əlamətlərə görə əşyanı müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkir.	Verilmiş əlamətlərə görə əşyanı müəllimin köməyi ilə müəyyənləşdirir.	Verilmiş əlamətlərə görə əşyanı əsasən müəyyənləşdirir.	Verilmiş əlamətlərə görə əşyanı müəyyənləşdirir.

Dərs 4 / Mövzu 4: Əşyaların müqayisəsi

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Obyektlərin əl əlamətləri var ki, onlar yalnız bir-biri ilə müqayisədə qiymətləndirilir; məsələn, böyük – kiçik, yaxın – uzaq, ağır – yüngül, yuxarı – aşağı və s. Adətən, eyni qrupa aid olan və ya oxşar əşyalar müqayisə edilir. Əşyaların müqayisə edilməsi bacarığının reallaşdırılmasını, əsasən, digər fənlərlə inteqrasiyada tədris etmək daha əlverişlidir. Bu bacarıqdan “Əks əlamətlər” mövzusunun tədrisində istifadə olunacaqdır. Dərsdə şagirdlərdə təhlil etmə və müqayisə etmə kimi idraki bacarıqların inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur.

Bu dərsi müəllim ekskursiya və ya müşahidə formasında da keçirə bilər. Uşaqlar ətrafda olan əşyaları müqayisə edərkən “böyük – kiçik”, “uzun – qısa”, “hündür – alçaq” sözlərindən istifadə etmələri onların bu anlayışları mənimsəmələri üçün faydalıdır.

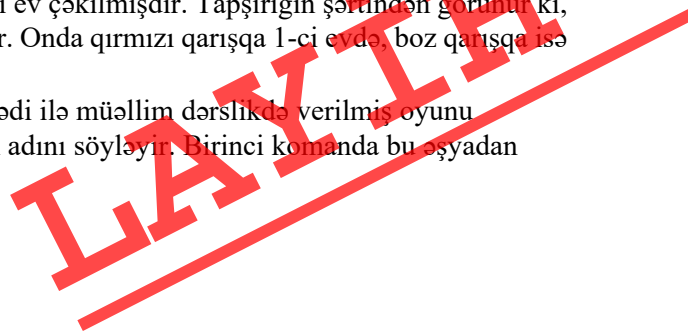
A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün mövzuya şagirdlərin bir-biri ilə müqayisəsindən başlanıla bilər. Məsələn, boyca fərqli olan iki şagird müqayisə edilə bilər.

B Şagirdlər “Fəaliyyət” blokunda verilən tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqlarda başlıca məqsəd şagirdlərdə psixomotor bacarıqlarla yanaşı, müqayisə etmə bacarıqlarının da formalaşdırılmasıdır. Şagirdlərdən işin nəticəsini soruşarkən onların “böyük – kiçik”, “uzun – qısa”, “çox – az”, “qalın – nazik” sözlərini işlətməklə şərh etmələrinə çalışmaq lazımdır. Kommunikativ bacarıqların formalaşdırılması məqsədi ilə ikinci “Fəaliyyət” blokunda verilən tapşırıq yerinə yetirilə bilər.

C DT. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər 1-ci tapşırığı yerinə yetirə bilər. Zəif nəticəli şagirdlər dərslikdə 2 və 3-cü tapşırıqları yerinə yetirə bilər. 4 və 5-ci tapşırıqlar isə nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu tapşırıqlar məntiqi təfəkkürün inkişaf etdirilməsi məqsədi daşıyır. 4-cü tapşırıq müqayisə etmə və mühakimə yürütmə yolu ilə həll olunur. 5-ci tapşırığın həlli üçün müəllim rollu oyundan istifadə edə bilər. Şəkildə iki hündür və iki enli ev çəkilmişdir. Tapşırığın şərtindən görünür ki, yaşıl qarışıq enli və hündür evdə yaşayır. Bu, 3-cü evdir. Onda qırmızı qarışıq 1-ci evdə, boz qarışıq isə 2-ci evdə yaşayır.

D Mənimsənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə müəllim dərslikdə verilmiş oyunu komandalarla belə keçirə bilər. O, hər hansı bir əşyanın adını söyləyin. Birinci komanda bu əşyadan

ağır olan başqa bir əşyanın adını deyir. Sonra ikinci komanda birinci komandanın dediyi əşyadan da ağır olan bir əşyanın adını söyləyir. Oyun növbə ilə davam edir. Növbəti əşyanı tapa bilməyən komanda uduzur.

E DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslik komplektinə əlavə olunan elektron tədris vəsaitində “Ağır – yüngül”, “uzun – qısa” bölməsi üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

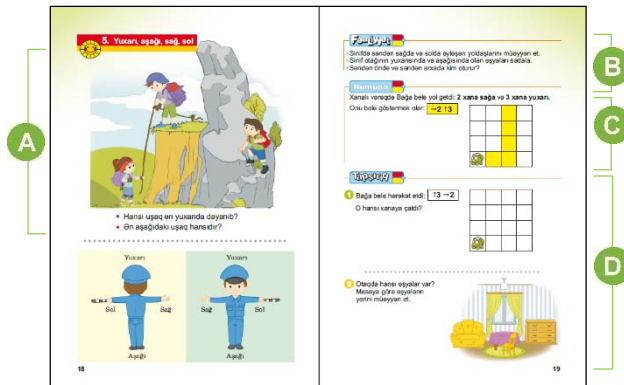
Qiymətləndirmə meyarları: müqayisəetmə, sıralama

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
İki əşyanı ölçüsünə, uzunluğuna və ağırlığına görə müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	İki əşyanı ölçüsünə, uzunluğuna və ağırlığına görə kömək əsasında müqayisə edir.	İki əşyanı ölçüsünə, uzunluğuna və ağırlığına görə əsasən müqayisə edir.	İki əşyanı ölçüsünə, uzunluğuna və ağırlığına görə müqayisə edir.
Əşyaları kəmiyyət əlamətlərinə görə müəyyən ardıcılıqla sıralamaqda çətinlik çəkir.	Əşyaları kəmiyyət əlamətlərinə görə müəyyən ardıcılıqla müəllimin köməyi ilə sıralayır.	Əşyaları kəmiyyət əlamətlərinə görə müəyyən ardıcılıqla əsasən sıralayır.	Əşyaları kəmiyyət əlamətlərinə görə müəyyən ardıcılıqla sıralayır.

Dərs 5-6 / Mövzu 5: Yuxarı, aşağı, sağ, sol

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin məqsədlərində nəzərdə tutulmuş obyektin yerinin müəyyənləşdirilməsi bacarığı informatikada obyektin əlaməti baxımından öyrənilir. Bu bacarığın formalaşdırılması iki səviyyədə təşkil oluna bilər: 1 – əvvəlcə şagird əşyaların yerini özünə nəzərən müəyyənləşdirir; 2 – sonra isə əşyaların yerini bir-birinə nəzərən müəyyən edir. Şagirdlərə “istiqaət” anlayışını onların sol və sağ əllərini misal göstərməklə izah etmək olar. Dərsin ikinci əsas məqsədi şagirdlərin xanəli vərəqdə müəyyən istiqamətlər üzrə xətt çəkmək bacarıqlarının formalaşdırılmasıdır.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanına malik müəllimlər dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər. Bu mövzuya 2 saat vaxt ayrılır. Mövzunun ikinci dərində **code.org** saytında yuxarı, aşağı, sağ, sol anlayışlarına aid tapşırıqların yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur.

A Mövzuya başlamaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Mövzuya psixomotor bacarıqların inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə idman hərəkətlərinin yerinə yetirilməsi ilə də başlanıla bilər. Məsələn: şagirdlər ayağa durur. Müəllim şagirdlərə idman hərəkətlərinə aid komandalara verə bilər. Bu komandalarda “sol”, “sağ”, “yuxarı”, “aşağı” sözlərindən istifadə edilməsi məqsədəuyğundur. Məsələn: 1. İki əlinizi də qaldırın. 2. Əllərinizi salın. 3. Sağ əlinizi qaldırın. 4. Salın. 5. Sol əlinizi qaldırın. 6. Salın. 7. Əllərinizi belinizə qoyun. 8. Sağa əyilin. 9. Sol əyilin və s. Hər dəfə komandalara səhv yerinə yetirən şagirdlər əyləşirlər. Uşaqlarda maraqlı oyaqmaq üçün sonunda ayaq üstə qalan uşaqları qalib elan etmək olar. Şagirdlər, adətən, sağ və sol tərəfləri müəyyən etməkdə çətinlik çəkirlər. Müəllim öz nümunəsində sol və sağ tərəfi nümayiş etdirə bilər.

LAYIHƏ

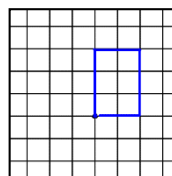
B “Fəaliyyət” blokunda verilən tapşırıqların yerinə yetirilməsi şagirdlərdə istiqamət təsəvvürlərinin formalaşmasına kömək edir.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər tapşırığı yerinə yetirərkən sağ – sol, yuxarı – aşağı istiqamətlərinin göstərilməsi ilə kifayətlənmək olar. Bu zaman soruşulan istiqamətdə olan əşyaların adlarını söyləməkdə çətinlik çəkərlərsə, həmin istiqamət əl ilə göstərilə bilər.

C Adətən, uşaqlar sağ və sol istiqamətlərini sözlərlə söylədikdə çətinlik çəkirlər. Bu məqsədlə nümunədə sağ – sol istiqamətlərinin işarələrlə (oxlarla) izah olunması nəzərdə tutulur. Müəllim şagirdlərə istiqamətlərin oxlarla göstərilməsini izah edə bilər: ← sola, ↑ yuxarı və s. Sonra 2← yazısının mənası izah edilə bilər: 2 xana sola getmək lazımdır.

Nümunədəki tapşırıqda bağadan istifadə edilməsi yuxarı siniflərdə LOGO proqramlaşdırma mühitində alqoritmlərin icraçısı kimi bu personaja şagirdləri öyrəşdirmək məqsədi daşıyır. Bu cür tapşırıqların yerinə yetirilməsi zamanı müxtəlif üsullardan istifadə etmək olar:

- 1. Modelləşdirmə üsulu.** Bu üsul istiqamətləri əyani şəkildə izah etmək üçün daha əlverişlidir. Bu zaman şagirdlərdən biri “bağa” olur və ona müəyyən komandalar verilir. Komandanı əvvəlcə müəllim, sonra isə şagirdlərin özləri verə bilər. Bunu oyun kimi də keçirmək olar. Bu cür oyunlar şagirdlərin psixomotor bacarıqlarını inkişaf etdirir.
- 2. Xanalar üzrə imla.** Müəllimə tövsiyə olunur ki, istiqamətləri şagirdlərə daha yaxşı mənimsətmək üçün damalı dəftərdə xanalar üzrə imla yazdırsın. İmlanı hazırlayarkən müəllim hansı fiqurun alınacağını əvvəlcədən müəyyən edir. Şagirdlər xanalı vərəqin ortasında bir nöqtə qoyurlar. Müəllimin diktəsi ilə uyğun istiqamətdə xətt çəkirlər; məsələn: 3 xana yuxarı; 2 xana sağa; 3 xana aşağı; 2 xana sola. Nəticədə şəkildəki düzbucaqlı alınmalıdır.

Müəllim lövhədə bu imlanın qısa yazılışını göstərir: ↑3 →2 ↓3 ←2.

Şagirdlər bu tapşırığı multimedia diskində “Xanalar üzrə imla” bölməsində də yerinə yetirə bilərlər. Bir neçə işi yoxlamaq olar.

Mənimsənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslikdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyunlar oynanıla bilər.

Oyun. Kimdir? Müəllim şagirdi ayağa qaldırıb soruşur:

– Səndən iki parta irəlidə əyləşən kimdir? Səndən iki parta qabaqda, bir parta sağda əyləşən kimdir? və s. Sonra təlim nəticələri yüksək olan şagirdlərdən bir neçəsini qaldırıb oyunu daha da mürəkkəbləşdirmək olar; məsələn:

– Asif harada əyləşib? Səbinə harada əyləşib? və s.

D **DT.** Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslikdə 2-ci tapşırığı yerinə yetirir. Nəticələri zəif olan şagirdlər dərslikdə 1-ci tapşırığı yerinə yetirir. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər 1-ci tapşırığı yerinə yetirir.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslik komplektinə əlavə olunan elektron tədris vəsaitində “Xanalar üzrə imla” və “Sağ, sol, aşağı, yuxarı” bölmələri üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: sadalama, müəyyənetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Özündən solda, sağda, qarşıda və arxada olan əşyaların adlarını söyləməkdə çətinlik çəkir.	Özündən solda, sağda, qarşıda və arxada olan əşyaların adlarını kömək əsasında söyləyir.	Özündən solda, sağda, qarşıda və arxada olan əşyaların adlarını əsasən söyləyir.	Özündən solda, sağda, qarşıda və arxada olan əşyaların adlarını düzgün söyləyir.
İki və daha çox əşyaların yerini müəyyən etməkdə çətinlik çəkir.	İki və daha çox əşyaların yerini müəllimin köməyi ilə müəyyən edir.	İki və daha çox əşyaların yerini əsasən müəyyən edir.	İki və daha çox əşyaların yerini müəyyən edir.

Şagirdlərə birinci tədris vahidi üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar təqdim etmək olar. Müəllim bu tapşırıqları proyektor vasitəsilə ekrana çıxarıb şagirdlərlə birgə həll edə bilər. İkinci variant – şagirdlər özlərini sınamaq üçün bu tapşırıqları müstəqil yerinə yetirir.

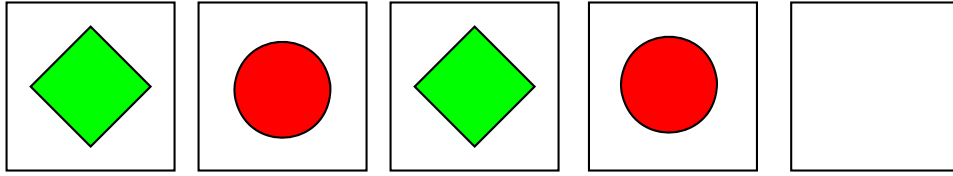
1. Rəngi qırmızı olan şəkli qeyd et.

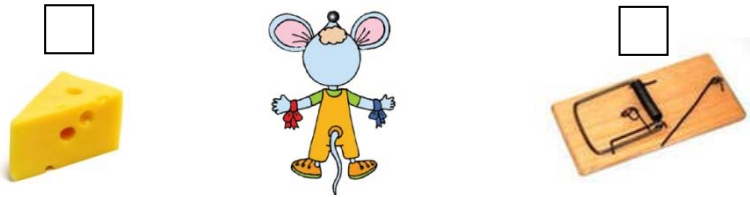
2. Oval formalı əşyanı qeyd et.

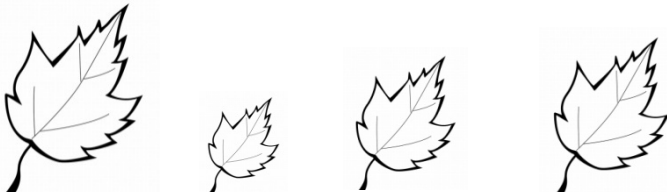
3. Növbəti fiquru çək.

4. Siçandan solda olan əşyanı qeyd et.

5. Ən kiçik yarpağı yaşıl rənglə.

6. Sırada artıq şəklin üstündən xətt çək.

TƏDRİS VAHİDİ – 2

HADİSƏLƏR VƏ HƏRƏKƏTLƏR ARDICILLIĞI

ALT STANDARTLAR ÜZRƏ REALLAŞDIRILACAQ BACARIQLAR

- 2.1.1. Hadisələr, hərəkətlər ardıcılığına aid nümunələr göstərir.
- 2.1.2. Sadə hərəkəti, hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə ayırır.
- 2.1.3. Sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında izah edir.

- 2.2.1. “Doğru” və “yalan” mülahizələri fərqləndirir.
- 2.2.2. Sadə mühakimələrin inkarını qurur.
- 2.2.3. Təqdim olunanlar arasından mümkün hərəkət variantlarını göstərir.

TƏDRİS VAHİDİ ÜZRƏ ÜMUMİ SAATLARIN MİQDARI: **5 saat**

Dərs 7 / Mövzu 6: Əvvəl-sonra

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Baş vermış hər hansı bir hadisə, yaxud hərəkət onun təsir etdiyi obyektlərin vəziyyətlərinin dəyişməsi ilə xarakterizə olunur. Hadisə deyərkən hər hansı zaman anında obyektin vəziyyətinin dəyişməsi başa düşülür. Ona görə də nəyin əvvəl, nəyin sonra baş verdiyini, nəyin səbəb və nəyin nəticə olduğunu fərqləndirmək həyati bacarıqlara aiddir. Dərsin də əsas məqsədi baş verən hadisə və hərəkətləri ardıcıl olaraq addımlara ayırmaq bacarığının formalaşdırılmasıdır. Bunun üçün şagirdlər obyektin vəziyyətinin necə dəyişdiyini müəyyən etməlidirlər. Başqa sözlə, məqsəd obyektin əvvəlki vəziyyətindən sonrakı vəziyyətə keçməsinə səbəb olan hərəkət və hadisələrin müəyyən edilməsi və onların addımlara ayrılmasıdır. Bu isə gələcəkdə alqoritmın addımlar ardıcılığının düzgün müəyyən olunması üçün vacib bacarıqdır.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

- A** Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün dərslikdə verilmiş şəklə müraciət oluna bilər. Şagirdlərdə dinləyib-anlama və təhlil etmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək məqsədi ilə müəllim alternativ variant kimi belə bir mətn üzrə işi təşkil edə bilər:

Səbinə məktəbdən qayıdıb yeməyini yedi və dərslərini hazırlamaq üçün otağına keçdi. O, kitab və dəftərini çantasından çıxarıb yazı masasının üzərinə qoydu. Məstan pişiyinin pəncərədə oturduğunu görüb onu içəri buraxdı. Sonra o, həyatə oynamağa çıxmaq üçün anasından icazə istədi və kiçik qardaşı Namiqin otağa girməməsi üçün qapını örtüdü.

Qızlarla bir az oynadıqdan sonra evə qayıtdı. Otağın qapısını açanda kitab və dəftərlərin döşəmədə olduğunu görüb anasına dedi:

– Mən otaqda olmayanda yenə Namiq otağıma girib?

Anası Namiqin onun otağına girmədiyini söylədi. “Bəs kitab və dəftərlər nə üçün yerdədir?” – deyə Səbinə fikirləşdi.

Müəllim mətni oxuduqdan sonra orada baş verən hadisələrin səbəbləri ilə bağlı şagirdlərin fikirlərini öyrənmək üçün müzakirə keçirə bilər. Burada əsas məqsəd Səbinənin gəldiyi nəticənin səbəblərini müəyyən etməkdir. Müzakirə zamanı stolun üzərindəki vəziyyətin dəyişməsi əsas arqument kimi istifadə oluna bilər. Bu cür məntiqi müzakirələr şagirdlərdə mühakiməyürütmə kimi idraki bacarıqları inkişaf etdirir.

B Dərslikdə 1-ci “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq yerinə yetirilir. Bu tapşırıq şagirdlərin psixomotor və müqayisə etmə bacarıqlarına əsaslanır.

C 2-ci “Fəaliyyət” blokunda verilmiş praktiki tapşırıqın kommunikativ bacarıqları inkişaf etdirmək üçün cütlərlə yerinə yetirilməsi məqsəduyğundur. Müəllim bir neçə şagirdin işini təqdim edə bilər.

D 1-ci və 2-ci tapşırıqlar əşyaların vəziyyətinin dəyişməsini müşahidə etmək və mühakimə yürütməklə müəyyənləşdirməyi tələb edir. 2-ci tapşırıq yerinə yetirmək üçün müəllim soldakı hərfi yazmağı tapşırıq bilər. Müəllim şagirdlərə “R” hərfini yazarkən əvvəlcə “P” hərfi yazıldığını göstərə bilər. 3-cü tapşırıqda isə artıq daha mürəkkəb bacarıqlar tələb olunur. Burada vəziyyətin dəyişməsinin səbəblərini müəyyən etmək lazımdır. Bu isə müşahidə və mühakimə yürütmə bacarıqlarını inkişaf etdirir (cavab: *banu bağlamaq, şarı şişirtmək, odunları yandırmaq*).

LAYIHƏ

4-cü tapşırığa əvvəlki bölmədə istiqamət dərsi ilə integrativ olaraq vəziyyətin dəyişmə kontekstində baxılır (cavab, məsələn, belə ola bilər: *iki xana sağa, üç xana yuxarı*). 5-ci tapşırıq isə daha mürəkkəbdir. Burada bir çox idraki və informativ-kommunikativ bacarıqların inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur. Bu tapşırığı yerinə yetirmək üçün futbola həvəsi olan oğlanlardan birinə oyun prosesini şərh etmək tapşırığı verilə bilər (cavab: $1:0 \rightarrow 1:1 \rightarrow 2:1$).

DT. Çətinlik dərəcəsinə görə nəticələri yüksək olan şagirdlər 3, 4 və 5-ci, nəticələri zəif olanlar isə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirə və dərslərdə verilmiş oyuna cəlb oluna bilər. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər dərslərdə verilmiş oyuna iştirakçı kimi cəlb oluna bilər.

E Mənimlənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslərdə verilmiş, yaxud aşağıdakı oyun keçirilə bilər.

Oyun. Müəllim bir əşyanın şəklini göstərir. Uşaqlar bu əşyanı necə dəyişmək mümkün olduğunu söyləyirlər. Məsələn: *Dəftər (bağlı vəziyyətdə) – açmaq, cırmaq, üstündə nə isə yazmaq, səhifəsini qatlamaq, kəsmək.*

Stəkan – sındırmaq, su ilə doldurmaq, başıaşağı çevirmək.

Müəllim dərslərdə verilmiş oyunu komandalarla belə keçirə bilər. Birinci komandanın üzvləri gözlərini yumur. İkinci komandanın üzvləri yerlərini dəyişir, papaq qoyur və s. Gözlərini açandan sonra birinci komanda baş vermiş dəyişikliyi tapmalıdır. Sonra ikinci komandanın üzvləri gözlərini yumur.

F Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslərdə komplektinə əlavə olunan İNFO-KO elektron tədris vəsaitində “Alqoritm” və “Vəziyyət” bölmələri üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterə olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: sadalama

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın mümkün vəziyyətlərini sadalamaqda çətinlik çəkir.	Əşyanın mümkün vəziyyətlərini müəllimin köməyi ilə sadalayır.	Əşyanın mümkün vəziyyətlərini əsasən sadalayır.	Əşyanın mümkün vəziyyətlərini sadalayır.

Dərs 8 / Mövzu 7: Hadisələr ardıcılığı

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Hər bir hadisəyə müəyyən vaxt intervalında müxtəlif obyektlərin hərəkətlər toplusu kimi də baxmaq olar. Azyaşlı məktəblilər nağıllarda və ətraflarında baş verən hadisələri bir-biri ilə səbəb-nəticə münasibətində olan sadə hadisələr, hərəkətlər ardıcılığı kimi danışmağı bacarmalıdırlar. Hadisəyə səbəb olan hərəkətləri müəyyən etmək bacarığı yuxarı siniflərdə bu hadisənin alqoritməni tərtib etmək və onu addımlarla yazmaq bacarığının reallaşmasına zəmin yaradır. Yuxarı siniflərdə obyektönlü proqramlaşdırmanı öyrənərkən düymənin basılmasına bir hadisə kimi baxılır və onda hadisə anlayışına daha dəqiq izahat veriləcək. Hadisəyə obyektə xas olan hərəkətlərin ardıcılığı kimi də baxıla bilər. Məsələn, siz səhər yuxudan duranda zəngli saatdan istifadə edirsiniz. Bir obyekt kimi saat müəyyən xassələrə və hərəkətlərə malikdir. Saatı qurduqdan sonra o, qurulmuş vaxta kimi sizin müdaxilədən olmadan işləyir. Həmin vaxt gəlib çatdıqda isə saat zəng çalır. Saatın zəng çalmasına bir hadisə kimi baxmaq olar. Buna səbəb isə saatın qurulması və əqrəblərinin hərəkətidir. 1-ci sinif şagirdləri üçün hadisəni nağılların və təbii proseslərin nümunəsində vermək daha məqsədəuyğundur.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslərdə komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün müəllim nağıl üzrə iş təşkil edə bilər. Bu zaman hər hansı bir nağılın müəyyən şəkillərini şagirdlərə göstərərək nağılda baş verən hadisələri ardıcıl danışmağı xahiş edə bilər.

B “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırığın komandalarla yerinə yetirilməsi məqsəduyğundur. Bu oyunu müəllim iki və daha çox komanda ilə də keçirə bilər.

C 1 və 2-ci tapşırıqların yerinə yetirilməsi şagirdlərdə planlaşdırma və əlaqələndirmə kimi idraki bacarıqların inkişafına yardım edir. 3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün şəkildəki dəyişikliklərin ardıcıl olaraq düzülməsi tələb olunur.

Dərsin bu mərhələsində oyun təşkil etmək olar.

Oyun. Müəllim bir cümlə deyir. Uşaqlar bu cümlədən çıxan başqa bir fikir söyləyirlər. Sonra növbəti fikir söylənilir və s. Bu oyunu iki komanda arasında da keçirmək olar. Növbəti fikri davam etdirə bilməyən komanda uduzur.

Məsələn: Gün çıxdı → Hər tərəf işıqlandı → Buludlar dağıldı → Gölməçələr qurudu → Uşaqlar həyəət oynamağa çıxdılar → Oğlanlar futbol oynamağa başladılar → Səs-küy saldılar → Qaranlıq düşməyə başladı → Anaları uşaqları çağırdı → Uşaqlar dağılışdı.

Hadisələr ardıcılığında səhvi müəyyənləşdirmək üçün müəllim hər hansı nağılda hadisələrin yerini dəyişib uşaqlardan onu bərpa etməsini xahiş edə bilər. Bunun şəkillərlə edilməsi daha məqsəduyğundur. Məsələn:

D Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslik komplektinə əlavə olunan elektron tədris vəsaitində “Alqoritm” və “Hadisələr ardıcılığı” bölmələri üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də icra edə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: nümunəgöstərmə, hissələrə ayırma

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hadisələr ardıcılığına aid nümunələri göstərməkdə çətinlik çəkir.	Hadisələr ardıcılığına aid nümunələri kömək əsasında göstərir.	Hadisələr ardıcılığına aid nümunə göstərəkən kiçik səhvlərə yol verir.	Hadisələr ardıcılığına aid nümunələr göstərir.
Sadə hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə ayırmaqda çətinlik çəkir.	Sadə hadisəni ardıcılıq baxımından müəllimin köməyi ilə hissələrə ayırır.	Sadə hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə kiçik qüsurlarla ayırır.	Sadə hadisəni ardıcılıq baxımından hissələrə ayırır.

Dərs 9 / Mövzu 8: Hərəkətlər ardıcılığı

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərsdə reallaşdırılması planlaşdırılan bacarıqlar arasında 2.1.2 standartı şagirdlərdən hadisələri ardıcılıq baxımından hissələrə ayırmaları üçün təhliyə bacarığını tələb edir. Dərsdə 2.1.1, 2.1.2 və 2.1.3 bacarıqları koqnitiv sistemin aşağıdakı mərhələləri üzrə reallaşdırılır: bilik əldə etmə, anlama, təhlil və tətbiq etmə. Başqa sözlə, hər hansı bir məqsədə çatmaq üçün şagird: 1 – təqribən nə etmək lazım olduğunu bilir; 2 – köhnə bilikləri ilə yeni situasiyanı sintez edərək nə etmək lazım olduğunu anlayır; 3 – təhlil edərək yerinə yetirəcəyi hərəkətlər ardıcılığını qurur; 4 – beynində qurduğu ardıcılığı tətbiq edərək alınmış nəticəni qiymətləndirir. Təlim məqsədlərini reallaşdırarkən şagirdlərdə planlaşdırma bacarıqlarının formalaşdırılmasına diqqət yetirmək lazımdır.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

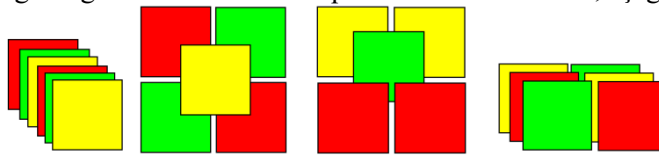
A Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərdə hərəkətlər ardıcılığının düzgün qurulması barədə məlumat vermək və onlarda maraq oyatmaq üçün şəkillə iş təşkil edə bilər. Müəllim mövzuya alternativ variantla da başlaya bilər; məsələn, şagirdlərin hər gün gördükləri işi sadə hərəkətlər ardıcılığı ilə söyləməyi xahiş edə bilər. Bu zaman hər hansı bir hərəkətin yerinin dəyişilməsinin nəticəyə necə təsir edəcəyini təhlil etmək faydalı olardı.

B “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq şagirdlərə planlaşdırma, modelləşdirmə kimi idrakı və psixomotor bacarıqların inkişaf etdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu tapşırıqda əsas məqsəd nəticəyə nail olmaq üçün şagirdlərin verilmiş ardıcılığı düzgün yerinə yetirməsini təmin etməkdir. Şagirdlər kağızı qatlanmış yerindən deyil, o biri yerindən kəsə bilərlər. Bu baxımdan müəllim lazım olan nəticəyə çatmaq üçün şəkillə verilmiş alqoritmin düzgün icrasının əhəmiyyətini izah edə bilər.

C Nümunədə verilmiş hərəkətlər ardıcılığını müəllim şagirdlərin biri ilə icra edə bilər. Bu zaman boya əvəzinə rəngli karandaşlardan da istifadə etmək olar.

LAZIMDIR

D DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün 2-ci tapşırığın yerinə yetirilməsini müəllim əyani şəkildə nümayiş etdirə bilər. Bunun üçün rəngli kağızlardan da istifadə etmək olar; məsələn: rəngli kağızları hansı ardıcılıqla düzmək lazımdır ki, aşağıdakı şəkillər alınsın?

4-cü tapşırıq uşaqların həyati situasiyalara aid alqoritmləri yerinə yetirməsi ilə bağlıdır. Müəllim şagirdlərə volanı (volanın nə olduğunu müəllim izah edə bilər) ağacdan götürmək üçün hansı hərəkətlərin görülməsini ardıcılıqla söyləməyi tapşırır. Bu zaman şərtlərdən də istifadə etmək olar. Yəni əgər badminton raketkəsi ilə volanı götürmək mümkün olmasa, uzun çubuq tapmaq olar. Bununla da, indidən alqoritmlərdə şərtlərin olması şagirdlərə sadə şəkildə izah edilə bilər. 5-ci tapşırığın isə maraqlı cəhəti ondadır ki, məqsəddən asılı olaraq ardıcılıq əvvəl bir istiqamətdə, sonra isə əks istiqamətdə dəyişir. Bununla da alqoritmlərdə hərəkətlər ardıcılığının məqsəddən asılı olduğu vurğulana bilər (1-ci hal üçün ardıcılıq: 3-5-2-1-4; 2-ci hal üçün: 4-1-2-5-3).

Müəllim hərəkətlər ardıcılığından asılı olaraq nəticənin dəyişməsinə aid müxtəlif nümunələr göstərə bilər. Bu zaman diqqəti hərəkətlər ardıcılığının nəticəyə, nəticənin də hərəkətlərin ardıcılığına necə təsir etməsinə yönəltmək üçün didaktik oyundan istifadə etmək məqsədəuyğundur.

Oyun. “Robot”. Bu oyunu bütün siniflə və ya qruplarla oynamaq olar. Nümunə üçün birinci dəfə komandaları müəllim verir. Bunun üçün o, şagirdlər arasından bir nəfəri “robot” seçir. “Robot” müəllimin komandaları əsasında hərəkət etməlidir; məsələn, robot lövhəyə yaxınlaşıb Günəş şəkli çəkməlidir. Ona komandaları belə vermək olar:

“Yerindən qalx. Parta arxasından çıx. ... addım irəli get. Tabaşiri götür. Günəş şəkli çək. Tabaşiri yerinə qoy. Yerinə qayıt”.

Qruplarla oyun zamanı hər bir qrup öz “robotunu” seçir. Müəllimin verdiyi tapşırığı yerinə yetirmək üçün qrup üzvləri “robotu” müəyyən komandalar verməlidirlər. Hansı qrup daha dəqiq komandalar verərsə və hansı qrupun “robotu” bu komandaları düzgün yerinə yetirərsə, o qrup udur.

Müəllim qruplara belə tapşırıqlar verə bilər: “1-ci partadan kitabı götürmək”; “Lövhəni silmək” və s.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər oyunda komandaları verə bilər. Təlim nəticələri zəif olan şagirdlər oyunda “robot” ola bilər. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər dərslikdə 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirə bilərlər.

E Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər dərslik komplektinə əlavə olunan elektron tədris vəsaitində “Alqoritm” və “Hərəkətlər ardıcılığı” bölmələri üzrə tapşırıqları yerinə yetirə bilər. Bu tapşırıqları kompüterli olan şagirdlər evdə də yerinə yetirə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: nümunəgöstərmə, izahetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Hərəkətlər ardıcılığına aid nümunələri göstərməkdə çətinlik çəkir.	Hərəkətlər ardıcılığına aid nümunələri müəllimin köməyi əsasında göstərir.	Hərəkətlər ardıcılığına aid nümunə göstərərəkən kiçik səhvlərə yol verir.	Hərəkətlər ardıcılığına aid nümunələr göstərir.
Sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında izah etməkdə çətinlik çəkir.	Sadə hərəkətlər ardıcılığını müəllimin köməyi ilə nümunələr əsasında izah edir.	Sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında kiçik səhvlərlə izah edir.	Sadə hərəkətlər ardıcılığını nümunələr əsasında izah edir.

LAYIHƏ

Dərs 10 / Mövzu 9: Əks əlamətlər

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Mühakimələrin inkarını qurmaq üçün şagirdlər ilk növbədə əşyanın əlamətlərini müəyyən etməyi bacarmalıdırlar. Ona görə də doğru və yalan mülahizələrdən əvvəl əks əlamət mövzusu salınmışdır ki, sonrakı dərstdə doğrunu yalana və əksinə çevirmək mümkün olsun. Bu dərstdə təlim məqsədlərini reallaşdırarkən əsas diqqət əvvəlcə sadə əlamətlərin inkarını qurmaq, sonra isə fikrin inkarını qurmaq bacarığına yönəldilməlidir. Əslində, əks əlamətlər özləri də nisbidir. Məsələn, böyük-küçük, ağır-yüngül deyiləndə, təbii ki, nisbi mənada başa düşülür. Ona görə də “deyil” sözü bu mənada ümumiliyi qorumağa imkan verir. Elə vəziyyət yaratmaq lazımdır ki, şagirdlər konkret əks əlaməti söyləyə bilməsinlər (sözün antonimi yoxdur), onda şagirdlər “deyil” sözündən istifadə etməli olacaqlar. Məsələn, böyük – kiçik, gecə – gündüz, ağ – qara, qırmızı – qırmızı deyil. Deməli, “deyil” sözündən istifadə edilməsinin əsas məqsədi nəyisə inkar etməkdir, doğru fikri yalana, yalan fikri isə doğruya çevirməkdir.

Noutbuk və proyektorla işləmək imkanı olan müəllimlər dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatlardan həm mövzunun izahı, həm də tapşırıqların həlli zamanı istifadə edə bilərlər.

The image shows three educational cards labeled A, B, and C. Card A is titled 'MENTİQ' and '9. Əks əlamətlər'. It shows a kettle, a pencil, and a ball. Below it, there is a question: '“Uzun qasa”, “ağır yüngül”, “dəli böy” əlamətlərinə gilin uyğun əşyaları göstərin.' Card B is titled 'Fəaliyyət' and shows a bucket, a ball, and a teddy bear. Below it, there is a question: 'Torbaya qoyulmuş oyuncaqların əlamətlərini soruşa bilərsiniz? “Qırmızı oyuncaqlar” adlandıracaq, kənarında qalan oyuncaqları isə adlandırmaqda çətinlik çəkəcəklər. Müəllim yerdə qalan oyuncaqların ümumi əlamətlərini söyləməyi təklif edə bilər. Bu zaman müəllim “deyil” sözündən istifadə olunmasını təklif edə bilər. Yəni kənarında qalan oyuncaqlar qırmızı deyil.' Card C is titled 'Müəllim üçün əlavə məlumat' and shows a mountain, a tree, and a house. Below it, there is a question: 'Əks əlamətlər olan şəklləri göstərin.' and a table with the following entries: 'Limon - deyil', 'Səkan - deyil', 'Pambıq - deyil'.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün dərslikdə verilmiş şəklə müraciət oluna bilər. Müəllim alternativ variantdan da istifadə edə bilər. O, gündəlik həyatda əks əlaməti olan obyektlərə nümunələr göstərə bilər. Məsələn: təyyarə böyükdür – pozan kiçikdir, lampa yuxarıdadır – xalça aşağıdadır, çay istidir – dondurma soyuqdur.

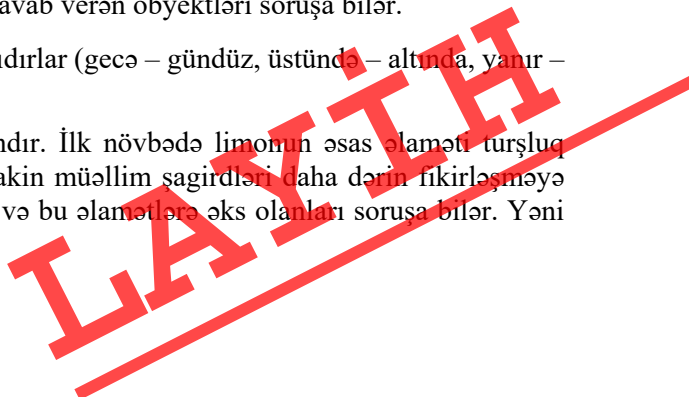
B “Fəaliyyət” blokunda olan tapşırığı yerinə yetirərkən müəllim şagirdlərdən torbaya qoyulan və qoyulmayan oyuncaqların əlamətlərini soruşa bilər. Torbaya qoyulan oyuncaqları şagirdlər, çox güman ki, “Qırmızı oyuncaqlar” adlandıracaq, kənarında qalan oyuncaqları isə adlandırmaqda çətinlik çəkəcəklər. Müəllim yerdə qalan oyuncaqların ümumi əlamətlərini söyləməyi təklif edə bilər. Bu zaman müəllim “deyil” sözündən istifadə olunmasını təklif edə bilər. Yəni kənarında qalan oyuncaqlar qırmızı deyil.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər bu tapşırığı əyani olaraq yerinə yetirə bilər. Bunun üçün müəllim onlara parta üzərindəki əşyaları əks əlamətlərinə görə düzməyi tapşıra bilər. Məsələn, xətkəş uzundur – pozan qısa; kitab qalındır – dəftər nazikdir və s.

C Bilik qutusunda verilmiş məlumatı şərh edərkən yaxşı olar ki, müəllim diqqəti “deyil” sözünün istifadə edilməsinə yönəltsin. Bunun üçün o, başqa nümunələrdən də istifadə edə bilər. Məsələn, müəllim şagirdlərdən “qırmızı deyil və yumru deyil” şərtlərinə cavab verən obyektləri soruşa bilər.

D 1-ci tapşırıqda şagirdlər hər bir şəklin tayını tapmalıdırlar (gecə – gündüz, üstündə – altında, yanır – sönmür, kök – arıq).

2-ci tapşırıq cavabı çoxvariantlı olan tapşırıqlardandır. İlk növbədə limonun əsas əlaməti turşluq olduğundan nöqtələrin yerinə “şirin” sözü ola bilər. Lakin müəllim şagirdləri daha dərin fikirləşməyə cəlb edə bilər. Bunun üçün limonun digər əlamətlərini və bu əlamətlərə əks olanları soruşa bilər. Yəni

nöqtələrin yerinə “qırmızı”, “kvadrat”, “tərəvəz” sözləri də ola bilər. Eyni qayda ilə stəkanla bağlı “boş”, “dämirdən”, pambıqla bağlı isə – “ağır”, “qara”, “yeməli” sözləri ola bilər.

E 3-cü tapşırıq fikirlərin inkarının qurulmasına əsaslanır. Bu tapşırığı yerinə yetirmək üçün şəkilləri bir-biri ilə müqayisə edən uşaqlar əvvəlcə fərqi nədə olduğunu müəyyənləşdirməlidir. Ondan sonra isə cümləni düzgün tamamlaya bilərlər. “İt yuvadadır – it yuvada deyil”, “Hava istidir – hava isti deyil”. 4-cü tapşırıq isə məntiqi inkara görə əşyanın müəyyən olunmasını tələb edir. Bu tapşırığın sonda yerləşdirilməsinin səbəbi onunla bağlıdır ki, bu tapşırığı həll etmək üçün şagirddən mühakiməyürütmə, təhlil etmə və fərqləndirmə kimi idraki bacarıqları tələb olunur. Ona görə də müəllim bu tapşırığın mərhələlərlə yerinə yetirilməsini nümayiş etdirə bilər. “Yumru deyil” şərtindən sonra düzbucaqlı, romb və üçbucaq fiqurları qalır. “Göy deyil” şərtindən sonra isə sarı üçbucaq qalır.

DT. Təlim nəticələri zəif olan şagirdlər və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün müəllim əlamətinə görə fərqlənən tapşırıqlar verə bilər. Məsələn: müxtəlif şəkillər arasında artıq olanı tap və səbəbini söylə.

F Əşyaların əks əlamətlərinə aid nümunələr göstərmək üçün dərslikdə verilmiş, yaxud başqa didaktik oyunlardan istifadə edilməsi məqsəddəuyğundur.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

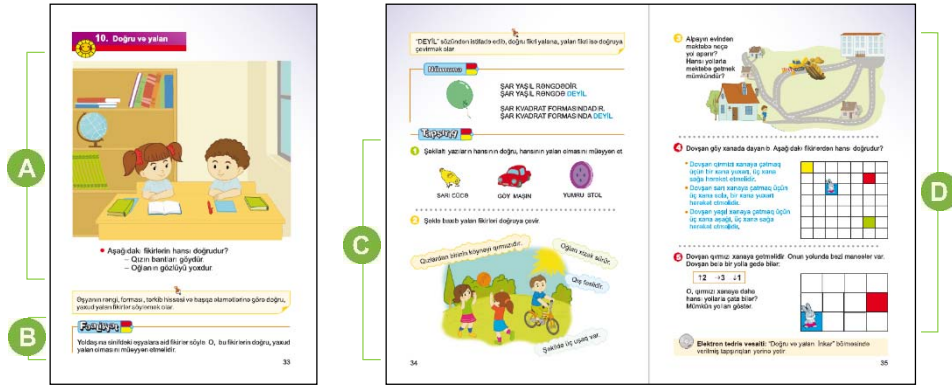
Qiymətləndirmə meyarları: sözün əksini söyləmə, inkarqurma

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Əşyanın əlamətinin əksini söyləməkdə çətinlik çəkir.	Əşyanın əlamətinin əksini kömək əsasında söyləyir.	Əşyanın əlamətinin əksini kiçik səhvlərlə söyləyir.	Əşyanın əlamətlərinin əksini söyləyir.
“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını çətinliklə qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək müəllimin köməyi ilə əlamətin inkarını qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını əsasən qurur.	“Deyil” sözündən istifadə edərək əlamətin inkarını qurur.

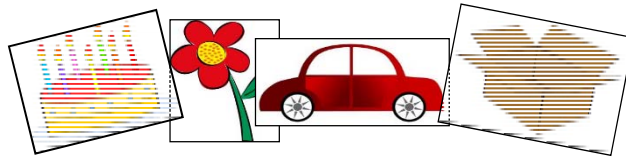
Dərs 11 / Mövzu 10: Doğru və yalan

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. İbtidai siniflərdə “doğru” və “yalan” anlayışları məntiqi mülahizələrin qiyməti kimi deyil, daha sadə şəkildə – düzgün və yanlış fikir kimi tədris olunur. Bu baxımdan şagirdlərin yaş səviyyələrinə görə “mühakimə” anlayışından istifadə etmək məqsəddəuyğun deyil. Xatırladaq ki: “Mülahizə yalnız doğru və ya yalan ola bilən hər hansı nəqli cümlədir”. 2.2.1 standartında qeyd olunan “Doğru” və “yalan” mülahizələri fərqləndirir” bacarığını reallaşdırmaq üçün sadə fikir və cümlələrdən istifadə edilməsi daha məqsəddəuyğundur. Bəzən “yalan” sözü ilə “yanlış” sözü eyniləşdirilir. Adi danışqda “yanlış” sözü “səhv” mənasında işlədilir. Məntiqdə isə mülahizələrin qiyməti səhv ola bilməz. Çünki səhvi düzəltmək mümkündür. Mülahizə isə ya doğrudur, ya da yalan. “Yalan” riyazi məntiqdə artıq qəbul olunmuş bir anlayışdır. Kiçikyaşlı uşaqlar üçün də “yanlış” sözü bir qədər anlaşılmazdır. Onlar gündəlik danışqda da “yalan” sözündən tez-tez istifadə etdiklərindən dərsdə bu söz onlar üçün heç bir çətinlik törətmir. Dərsdə əks əlamətlərdən və “deyil” sözündən istifadə etməklə doğru fikri yalana, yalan fikri isə doğruya çevirmək bacarıqlarının nümunələrlə formalaşdırılması nəzərdə tutulur.

Dərsdə reallaşdırılacaq 2.2.3 standartı təqdim edilən variantlar içərisindən mümkün olanların seçilməsini tələb edir. “Mümkün variant” dedikdə gerçəyə uyğun və ya doğru olan variant nəzərdə tutulur. Sadəlik üçün əvvəlcə bir, sonra isə bir neçə mümkün variantlı nümunə və tapşırıqlardan istifadə etmək olar. Bu, yuxarı siniflərdə budaqlanan alqoritmlərdə budaqlanma şərtinin doğru və yalan olmasından asılı olaraq növbəti addımın seçilməsi bacarığının reallaşdırılmasına zəmin yaradır. Ona görə də bu bacarığı reallaşdırmaq üçün şagirdlərin başa düşəcəyi sadə qraf nümunələrindən və labirintlərdən də istifadə oluna bilər.

A Dərsə maraqlandıran oyaatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şagirdləri aktivləşdirmək üçün müəllim əvvəlcə hazırladığı şəkilli kartoçkalardan istifadə edərək oyun təşkil edə bilər. O, kartoçkanı göstərir və orada təsvir olunan əşyanın adını söyləyir. Əgər ad doğrudursa, uşaqlar reaksiya vermir, yalandırsa, inkar etməlidirlər, məsələn : “yox”, “yalandır” deyə bilərlər.

Məsələn: “Tort” (heç bir reaksiya vermirlər), “Alma” (“yalandır”) və s.

B “Fəaliyyət” blokunda olan tapşırığı yerinə yetirərkən müəllim şagirdlərdən bir neçəsinin fikrini nümunə kimi göstərə bilər.

Müəllim “deyil” sözü ilə doğru fikri yalana, yalan fikri isə doğruya çevirmək üçün nümunədən istifadə edib şagirdlərə uyğun tapşırıqlar verə bilər.

C 1-ci tapşırıqda şəkil üzrə iş nəzərdə tutulur. Müəllim tapşırığın şərtini məntiqi fikirlərlə də deyə bilər. 2-ci tapşırıq şagirddə mühakiməyürütmə və əsaslandırma kimi idraki bacarıqların inkişafına kömək edir.

D 3, 4 və 5-ci tapşırıqlarda məntiqi mühakiməyürütmə bacarığına əsasən mümkün yol variantlarının seçilməsi nəzərdə tutulur. 3-cü tapşırıqda evlə məktəb arasındakı yollar sadə qraf təşkil edir. 4 və 5-ci tapşırıqları yerinə yetirərkən müəllim şagirdlərə xəbərdarlıq edə bilər ki, xanadan xanaya yalnız yandan keçmək olar. Yəni diaqonal üzrə hərəkət etmək olmaz.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlərə 3, 4 və 5-ci tapşırıqların başqa variantları verilə bilər. Dərslik komplektinə əlavə olunan təqdimatdakı tapşırıqlar müəllimin şərhli ilə yerinə yetirilə bilər. Mənimlənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə aşağıdakı oyunu keçirmək olar.

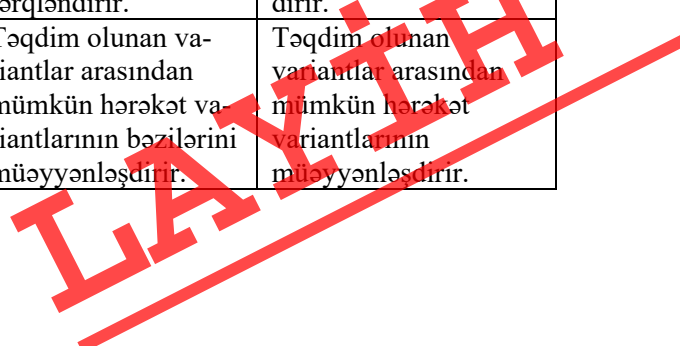
Oyun. Müəllim bir fikir söyləyir. Əgər cümlə doğrudursa, uşaqlar əl çalırılar, əks halda heç bir hərəkət etməzlər. Məsələn, *Günəş işıq saçır* (əl çalırılar); *Günəş dördbucaqlıdır* (-); *Ayı bal yeyir* (əl çalırılar); *Pişik banlayır* (-)

Müəllim şagirdlərə hərəkət variantlarından mümkün olanı seçmək üçün bir neçə labirint verə bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

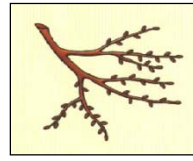
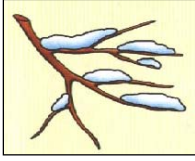
Qiymətləndirmə meyarları: fərqləndirmə, müəyyənətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
“Doğru” və “yalan” mülahizələri fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	“Doğru” və “yalan” mülahizələri müəllimin köməyi ilə fərqləndirir.	“Doğru” və “yalan” mülahizələri əsasən fərqləndirir.	“Doğru” və “yalan” mülahizələri fərqləndirir.
Təqdim olunan variantlar arasından mümkün hərəkət variantlarını müəyyənəlməkdə çətinlik çəkir.	Təqdim olunan variantlar arasından mümkün hərəkət variantlarını müəllimin köməyi ilə müəyyənəlmədir.	Təqdim olunan variantlar arasından mümkün hərəkət variantlarının bəzilərini müəyyənəlmədir.	Təqdim olunan variantlar arasından mümkün hərəkət variantlarının müəyyənəlmədir.

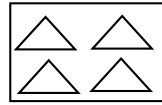
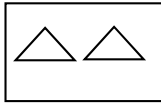
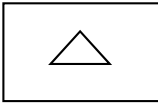

Şagirdlərə ikinci tədris vahidi üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar təqdim etmək olar. Müəllim bu tapşırıqları proyektor vasitəsilə ekrana çıxarıb şagirdlərlə birgə həll edə bilər. İkinci variant – şagirdlər özlərini sınamaq üçün bu tapşırıqları müstəqil yerinə yetirir.

1. Şəkildəki hadisələri başvermə ardıcılığı ilə nömrələ.

2. Boş kvadratda uyğun şəkli çək.

3. Əşyanı tap və qeyd et: ÜZƏN DEYİL, YAŞIL DEYİL.

4. Altındakı yazıları doğru olan şəkilləri qeyd et.

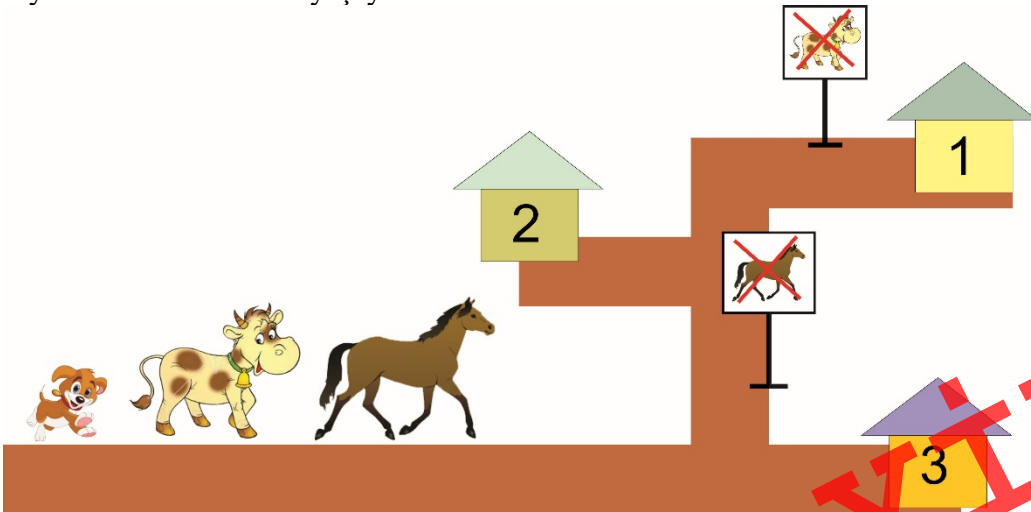

SAAT

YAŞIL AĞAC

AĞ CÜCƏ

5. Heyvanlar hansı evlərdə yaşayır?

TƏDRİS VAHİDİ – 3

İNFORMASIYA

ALT STANDARTLAR ÜZRƏ REALLAŞDIRILACAQ BACARIQLAR

- 1.1.1. Verilmiş sadə informasiyaları şərh edir.
- 1.1.2. Sadə informasiyaları təsvir formalarına görə fərqləndirir.
- 1.1.3. İnformasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah edir.
- 1.1.4. Müxtəlif informasiya mənbələrinə aid nümunələr göstərir.

- 2.2.3. Təqdim olunanlar arasında mümkün hərəkət variantlarını göstərir.

- 4.1.1. İnformasiya vasitələrini sadalayır.
- 4.1.2. İnformasiyanın əhəmiyyətini sadə formada şərh edir.
- 4.1.3. İnformasiya vasitələrinin rolunu izah edir.

- 3.2.5. Kompüterdə oyun tipli sadə proqramlarla işləyir.

TƏDRİS VAHİDİ ÜZRƏ ÜMUMİ SAATLARIN MİQDARI: **6 saat**

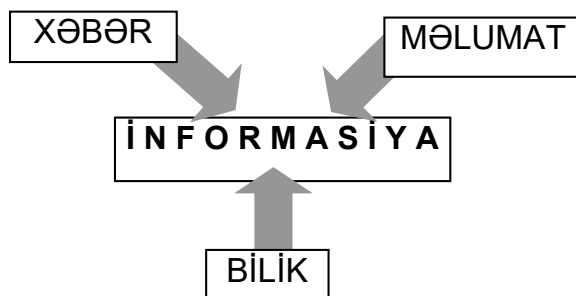
Dərs 12 / Mövzu 11: İnformasiya nədir

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. İnformasiya bir çox elmlərlə yanaşı, informatikanın da öyrənmə obyektidir. Elmdə bu əsas anlayışın dəqiq tərif yoxdur. İnformasiyaya “ətraf aləmin məzmunu” kimi tərif verilir və o, bilavasitə insan təfəkkürü ilə bağlıdır. Dərsin məqsədlərini reallaşdırarkən qəbul etdiyimiz informasiyanın əhəmiyyəti sadə nümunələrlə izah olunmalı və şagirdlərdə informasiya haqqında ümumi təsəvvürlər formalaşdırılmalıdır. 1-ci sinif şagirdi cihaz və qurğulardan, demək olar ki, istifadə etmədiyindən verilmiş əşya haqqında informasiyanı öz duyğu orqanları vasitəsilə toplayır. O, əşyanın rəngi, forması, ölçüləri, materialı, səsi, qoxusu və dadı haqqında informasiya əldə etməyi və şəkillərdə təsvir olan informasiyanı sadə formada şərh etməyi bacarmalıdır.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şəkildə təsvir olunan uşaqlar aldıkları səs və dad informasiyalarına müvafiq reaksiya verirlər. Müəllim şagirdlərə şəkildən aldıkları informasiyanı sadə formada şərh etməyi tapşır bilər.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər üçün alternativ variantlardan istifadə oluna bilər. Məsələn, şagirdlərin diqqəti hər hansı səs informasiyasına yönəldilib şərh edilə bilər. Kitablardan çoxlu bilik almaq üçün əlifbanın əhəmiyyətini izah etmək faydalıdır.

B Müəllim bilik qutusunda məlumatı anlayışın çıxarılması üsulu ilə şagirdlərə çatdırıla bilər.

C “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq şagirdlərin informativ-kommunikativ bacarıqlarını inkişaf etdirməklə onlarda informasiyanı şərh etmək vərdişlərini formalaşdırır.

D Müəllim bilik qutusunda verilmiş məlumatı şərh edərkən modelləşdirmə üsulundan istifadəsi faydalı ola bilər.

1-ci mərhələ. Şagirdlərə hər hansı bir məktəb ləvazimatı göstərilir. Şagirdlər onun adını və əlamətlərini söyləyirlər; məsələn: qələm – uzundur, mavi rəngdədir, qapağı var, onunla yazmaq olur.

2-ci mərhələ. İki şagird lövhə qarşısına çıxarılır və onlardan gözlərini yummaq xahiş olunur. Hər uşağın burnuna bir əşya tutulur. Şagirdlər iyələrinə görə bu əşyaların adını söyləməlidirlər. Elə əşyalar seçmək lazımdır ki, birinin ətri, digərinin isə ətri olmasın; məsələn: birinci obyekt alma, limon, portaqal, o biri isə qələm, xətkəş kimi seçilə bilər.

3-cü mərhələ. İki şagird lövhə qarşısına çıxarılır və onlardan gözlərini yummaq xahiş olunur. Müəllim onlardan birinə duz, digərinə isə şəkər tozu verir. Şagirdlər bu əşyaların dadına baxmaqla onların adını söyləməlidirlər.

4-cü mərhələ. Bir şagird lövhə qarşısına çıxarılır və ondan gözlərini yummaq xahiş olunur. Müəllim onun əlinə qələm, xətkəş verir. Şagird bu əşyaların adını söyləməlidir.

5-ci mərhələ. Müəllim bütün şagirdlərə gözlərini yummağı xahiş edir. Şagirdlər səsini görə əşyaları müəyyənləşdirməlidirlər. Müəllim açarları səsləndirə bilər, pəncərənin şüşəsinə vura bilər.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər imkanlarından asılı olaraq müxtəlif rollarda iştirak edə bilər.

E 3-cü tapşırıq informasiyanın şərhilə bağlıdır. Bu tapşırığı yerinə yetirərkən digər şəkillərdə olan informasiyanın da şərh edilməsi xahiş olunur. 5-ci tapşırıqda təsvir olunmuş şəkil əsasında faydalı informasiyanın şərh edilməsi nəzərdə tutulur. Müəllim ətraf mühitə qayğıkeş münasibəti formalaşdırmaq üçün şagirdlərə müxtəlif suallar verə bilər.

D.T. Müəllim təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün oyun tipli müsahibə keçirə bilər. O, şagirdlərə növbə ilə aşağıdakı suallara cavab verməyi xahiş edə bilər:

– Nəyi görə bilirsen? Nəyi eşidə bilirsen? Nəyi toxunmaqla hiss edə bilirsen? Nəyin iyi var? Nəyin dadı var?

F Mənim sənə bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə dərslikdə verilmiş oyun keçirilə bilər.

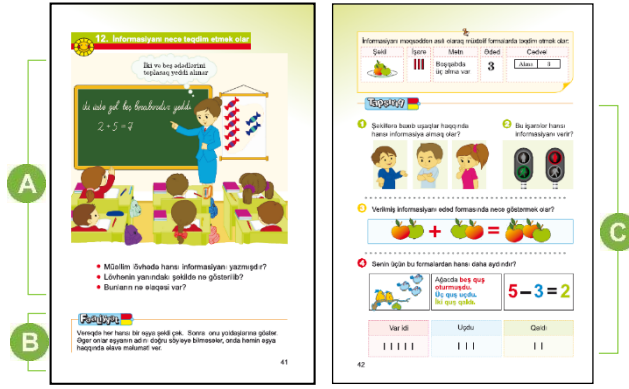
Qiyətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiyətləndirmə meyarları: şərh etmə, izah etmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Sadə informasiyaları şərh etməkdə çətinlik çəkir.	Sadə informasiyaları müəllimin köməyi ilə şərh edir.	Sadə informasiyaları əsasən şərh edir.	Sadə informasiyaları şərh edir.
İnformasiyanın əhəmiyyətini sadə nümunələrlə izah etməkdə çətinlik çəkir.	İnformasiyanın əhəmiyyətini müəllimin köməyi ilə sadə nümunələr əsasında izah edir.	İnformasiyanın əhəmiyyətini sadə nümunələrlə əsasən izah edir.	İnformasiyanın əhəmiyyətini sadə nümunələrlə izah edir.

Dərs 13 / Mövzu 12: İnformasiyanı necə təqdim etmək olar

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. İnsan duyğu orqanları vasitəsilə informasiyanı qəbul edib emal etdikdən sonra onu başqaları üçün aydın formada təqdim etməyə çalışır. İnformasiyanın qəbulu, emalı, ötürülməsi və saxlanması proseslərinin effektivliyi baxımından onun hansı formada təqdim edilməsinin əhəmiyyəti böyükdür. İnformasiyanın müxtəlif formalarda təqdim olunması "Formal dillər" nəzəriyyəsinin əsasını təşkil edir. Məktəb informatika kursunda informasiyanın təqdim olunma formaları konkret həyati situasiyalara aid sadə nümunələrlə izah olunur. 1-ci sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulan 1.1.2 standartında sadə informasiyaların təqdim olunma formalarının fərqləndirilməsi məhz bu nümunələr əsasında reallaşdırılmalıdır. Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər məktəbdə, evdə, həyatda, yolda gördükləri eyni informasiyaların müxtəlif təqdim olunma formalarını şərh etsinlər. Dərsin məqsədlərini reallaşdırarkən eyni bir informasiyanın müxtəlif təqdim olunma formaları arasında daha münasibinin seçilməsi bacarığına diqqət yetirilməlidir. Müəllim bəzi şagirdlərdən yerinə yetirdikləri tapşırıqların nəticəsini təqdim etmələrini xahiş edə bilər. Bu zaman şagirdin informasiyanın müxtəlif təqdim olunma formalarından istifadə etməsinə diqqət yetirmək lazımdır. Şagirdlərin işlərini təqdim etmələri onlarda təsvir etmə və təqdim etmə kimi informativ-kommunikativ bacarıqların formalaşmasına kömək edir. Ona görə də fərdi və qrup işlərinin nəticələrinin şagirdlərin özləri tərəfindən təqdim olunması daha məqsəddüzdür.

A Şagirdlərdə mövzuya maraq oyatmaq məqsədi ilə şəkildə göstərilən situasiyanı yaratmaq üçün müəllim lövhədə uyğun misal yazsa, 7 ədəd qələmi göstərə və sözlə ifadə edə bilər.

D.T. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlərə müəllim 5 ədədini necə göstərmək mümkün olduğu barədə sual verə bilər. Burada məqsəd şagirdin informasiyanı müxtəlif üsullarla təsvir etməsidir. Təbii ki, o, 5 ədədini əl barmaqları, rəqəm, söz, yazı, karandaşların sayı ilə göstərə bilər.

B “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq şagirdlərin təsviretmə və təqdim etmə bacarıqlarının formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Burada əsas məqsəd eyni bir əşyanı şəkil və sözlərlə təsvir etmək vərdişlərinin formalaşdırılmasıdır.

C 1 və 2-ci tapşırıqların yerinə yetirilməsi zamanı müəllim insanın ovqatı və işıqforun işi ilə bağlı məlumatları xatırlada bilər. Bu zaman 1-ci tapşırıqın cavabları belə ola bilər: a) oğlan əllərini açıb, elə bil deyir: “Bu, asan işdir, onu nə var ki etməyə”; b) oğlan fikirləşir; c) qız hamını sakit olmağa çağırır. 3 və 4-cü tapşırıqların isə “Riyaziyyat” fənni ilə inteqrasiyada yerinə yetirilməsi məqsəduyğundur.

Mənimsənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə belə bir oyun keçirilə bilər.

Oyun. Pəncərə. Cütlüklərlə aparılır. Müəllim oyunun qaydasını izah edir:

– *Təsəvvür edək ki, parta yoldaşınızla sizin aranızda heç bir səs keçirməyən çox qalın şüşəli pəncərə vardır. Siz hər hansı əşyanın adını çəkmədən onu yoldaşınıza təsvir etməlisiniz. Yoldaşınız sizin fikrinizdə tutduğunuz əşyanın adını söyləməlidir. Əşyanı təsvir etmək üçün müxtəlif hərəkətlərdən, jestlərdən istifadə etmək olar. İzah etməkdə çətinlik olarsa, onun şəklini də çəka bilərsiniz.*

Müəllim şagirdləri xəbərdar etməlidir ki, əşyanın adını söyləmək olmaz. Oyuna başlamazdan qabaq hər kəs fikrində tutduğu əşyanı əvvəlcədən müəyyən etməlidir.

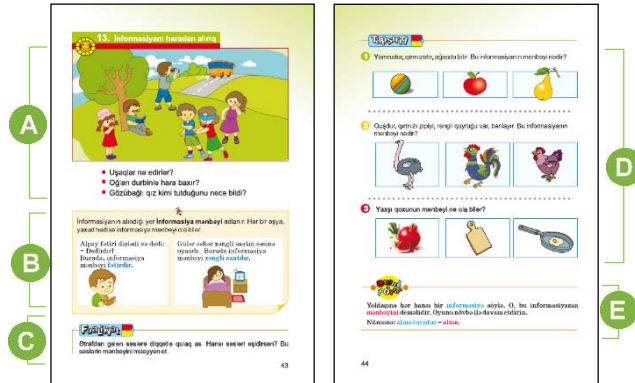
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: fərqləndirmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə fərqləndirməkdə çətinlik çəkir.	Sadə informasiyaları müəllimin köməyi ilə təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir.	Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə kiçik səhvlərlə fərqləndirir.	Sadə informasiyaları təqdim etmə formalarına görə fərqləndirir.

Dərs 14 / Mövzu 13: İnformasiyanı haradan alırıq

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərsdə informasiya proseslərində mənbənin rolunu izah edərkən sadə nümunələrdən istifadə olunması məqsədəuyğundur. Dərsin təlim məqsədlərini reallaşdırarkən şagirdlərin əsas diqqətini sadə informasiya mənbələrinin müəyyən edilməsinə yönəltmək lazımdır. Belə ki, mənbəyi olmadan informasiya mövcud deyil və istənilən obyekt informasiya mənbəyi ola bilər. Şagirdlərə izah etmək lazımdır ki, eyni bir informasiyanın bir neçə mənbəyi ola bilər. Bir mənbədən isə bir neçə informasiya almaq mümkündür. Ona görə dərsdə sadə informasiya mənbələrinə nümunə kimi kitab, müəllim, valideyn və s. misallar göstərmək olar.

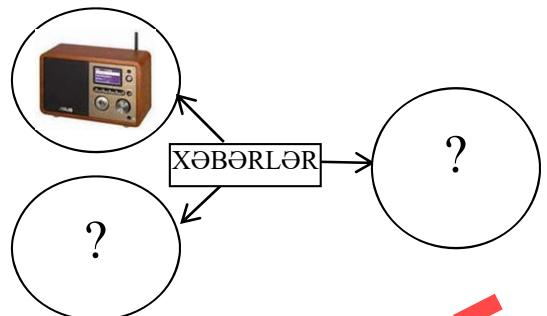
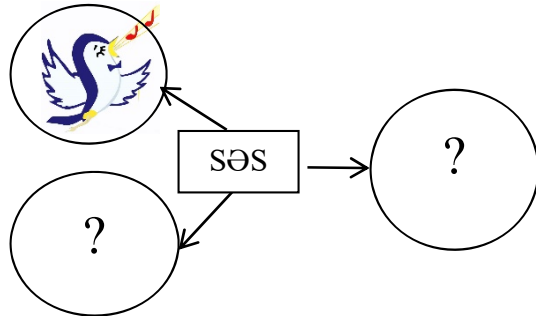

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şəkildəki uşaqların aldıkları informasiya mənbələrinə aid suallar verilə bilər. Burada əsas diqqəti şəkildəki uşaqların hansı informasiyanı hansı mənbədən ala biləcəyinə yönəltməkdir. Məsələn, durbinli oğlan üçün avtobus informasiya mənbəyidir. O bu mənbədən onun nömrəsi, forması, rəngi və digər əlamətləri haqqında məlumat alır. Əgər oğlan qışqırsa ki, “Avtobus görürəm!”, onda digər uşaqlar üçün avtobus haqqında informasiyanın mənbəyi artıq oğlandır.

B Bilik qutusunda verilmiş məlumatı şərh edərkən müəllim informasiya mənbələrinə aid gündəlik həyatdan da nümunələr göstərə bilər. Məsələn, avtomobil signalı, yemək qoxusu, almanın şirin olması və digər informasiyaların mənbələri haqqında şagirdlərə sual verilə bilər.

C “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırığı yerinə yetirərkən uşaqlar sinifdən gələn səslərə diqqətlə qulaq asmaqla yanaşı, onların mənbələrini müəyyən etməlidirlər. Lazım gəlsə, müəllim kömək edə bilər: kimsə stulu tərpətdi, milçək uçdu və s. Məktəbin dəhlizindən, sinfin pəncərələrindən gələn səsləri də nəzərə almaq lazımdır.

Müəllim bu tapşırığı şəxələndirmə üsulundan istifadə etməklə daha da maraqlı variantda təqdim edə bilər. Məsələn:

D 1 və 2-ci tapşırıqları yerinə yetirərkən şagird əşyanın təsvirinə görə onun mənbəyini müəyyənləşdirir. 3-cü tapşırığın cavabını uşaqlar öz təcrübələrinə əsaslanaraq tapırlar.

E Dərsdə oyunlardan istifadə etmək olar.

Oyun. Birinci komanda hər hansı bir əşyanın adını söyləyir. O biri komanda isə bu mənbədən hansı informasiyaları almağın mümkün olduğunu söyləyir. Məsələn:

Lövha – rəngi, forması, ...
 Avtomobil – rəngi, modeli, səsi, ölçüsü, ...
 Çiçək – rəngi, növü, ətri, ləçəklərinin sayı, ...
 Tort – dadı, forması, ölçüsü, rəngi, üstündə yazısı, ...
 Oyun növü ilə davam etdirilir. Ən çox informasiya söyləyən komanda qalib gəlir.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: müəyyənətmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Sadə informasiyaların mənbəyini müəyyən etməkdə çətinlik çəkir.	Sadə informasiyaların mənbəyini müəllimin köməyi ilə müəyyən edir.	Sadə informasiyaların mənbəyini əsasən müəyyən edir.	Sadə informasiyaların mənbəyini müəyyən edir.

Dərs 15 / Mövzu 14: İnformasiya necə ötürülür

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Mənbədən alınan informasiya onu qəbul edənə müxtəlif vasitələrlə ötürülür. Dərsdə təlim məqsədlərini reallaşdırarkən əvvəlcə baş vermiş bir hadisə, yaxud obyekt haqqında informasiyanın nəyin vasitəsilə alındığına aid sadə nümunələr göstərmək olar. Sonra isə informasiyanın başqa insanlara nəyin vasitəsilə ötürüldüyü nümunələrlə izah edilə bilər. İnformasiya vasitələri dedikdə informasiyanı saxlamaq və ötürmək üçün istifadə olunan vasitələr nəzərdə tutulur. Nəzərə almaq lazımdır ki, hər bir obyekt informasiya mənbəyidir, amma informasiya vasitəsi deyil. Adətən, informasiya vasitələrini insan özü hazırlayır – papirus, perqament, kitab, jurnal, radio, televiziya, kompüter şəbəkələri, İnternet və s. Ancaq hava təbii informasiya vasitəsidir. O, səs informasiyasını ötürmək üçün vasitədir. Səsi ötürmək üçün su, metal və digər mühitlər də vasitə ola bilər.

Şagirdlərdə təhlilətmə və fərqləndirmə kimi idraki bacarıqların inkişafı üçün informasiya vasitələri arasında hansının daha münasib olduğunun müəyyən edilməsi əhəmiyyətli ola bilər.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraq oyatmaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şəkildə ananın məktubu, babanın xəbərləri, qızın isə informasiyaları nəyin vasitəsilə aldıklarını soruşmaq olar. Burada qızın və oğlanın eyni zamanda həm də informasiyanı ötürdükləri qeyd oluna bilər.

B “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırığın əsas məqsədi şagirdlərdə psixomotor və modelləşdirmə bacarıqlarını formalaşdırmaqla yanaşı, informasiyanın ötürülməsi və qəbulunda informasiya vasitələrinin rolunu başa düşmək üçün rüpondan istifadə edilməsidir (rupor – səs informasiyasını ötürən, daha doğrusu, gücləndirən vasitədir). Fəaliyyəti başqa cür də qurmaq olar: şagirdlərdən biri hər hansı informasiyanı kağızda saxlayır. Bu informasiya şəkil, yaxud söz ola bilər. Sonra şagird kağızı zərflə qoyur. Zərflə uşaqlar bir-birinə ötürməklə müəllimə çatdırırlar. Müəllim zərfləni açır və kağızdakı məlumatla tanış olur. Burada ötürmə vasitəsi həm məktub, həm də şagirdlərdir.

DT. Təlim nəticələri zəif və sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər dərslikdə verilmiş “Fəaliyyət” tapşırığını digər şagirdlərlə birlikdə yerinə yetirə bilər.

C Mənimşənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədilə dərslikdə verilmiş “xarabə telefon” oyunu belə keçirilə bilər. Bir neçə şagird lövhənin qarşısına çıxarılır. Müəllim 3 – 4 sözdən ibarət cümləni yavaşca birinci şagirdin qulağına söyləyir. Yanışı duran uşaqlar növbə ilə bu cümləni bir-birinin qulağına pıçıldayırlar. Sonuncu şagird cümləni ucadan söyləyir. Əgər cümlə dəyişməyibsə, deməli “telefon yaxşı işləyir”.

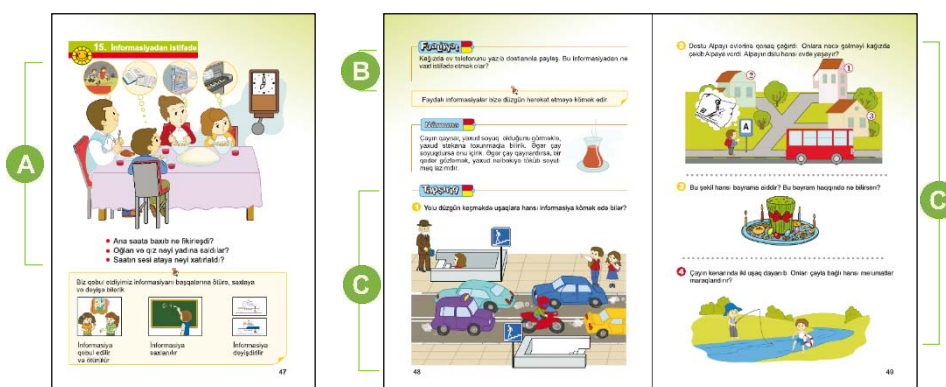
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: müəyyən etmə, izah etmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
İnformasiya vasitəsini müəyyən etməkdə çətinlik çəkir.	İnformasiya vasitəsini müəllimin köməyi ilə müəyyən edir.	İnformasiya vasitəsini əsasən müəyyən edir.	İnformasiya vasitəsini müəyyən edir.
İnformasiya vasitələrinin rolunu sadə nümunələrlə izah etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə informasiya vasitələrinin rolunu sadə nümunələrlə izah edir.	İnformasiya vasitələrinin rolunu əsasən sadə nümunələrlə izah edir.	İnformasiya vasitələrinin rolunu sadə nümunələrlə izah edir.

Dərs 16 / Mövzu 15: İnformasiyadan necə istifadə etmək olar

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərsdə “İnformasiya” tədris vahidinə yekun vurulur. Dərsin təlim məqsədlərini reallaşdırarkən informasiyadan istifadə üsullarına sadə nümunələr göstərmək olar. Müxtəlif informasiya prosesləri sadə misallarla izah edilə bilər. İnformasiyadan istifadəni informasiya nə üçün saxlanılır, nə üçün ötürülür, nə üçün dəyişdirilir və s. suallara cavab verməklə göstərmək olar. Bu zaman informasiya proseslərinə aid sadə nümunələr göstərilməsi faydalı olardı. İnformasiyadan istifadə olunmasını izah edərkən müəllim şagirdlərin diqqətini düzgün qərarların verilməsində informasiyanın roluna yönəldə bilər. 2.2.3 standartı informasiyadan istifadə etməklə təqdim olunan bir neçə variant arasında məqsəduyğun variantın seçilməsi bacarığı kimi də reallaşdırıla bilər. İnformasiyadan istifadə etməklə qərarlar verilməsi çox mühüm idraki bacarıqların formalaşdırılmasına kömək göstərir.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraqlı oymaq üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şəkildəki saata informasiya mənbəyi kimi baxılır. Saatın əqrəbinin 7-nin üstündə durması haqqında informasiyadan ata, ana, oğlan və qızın necə istifadə etməsi barədə müzakirə açmaq olar. Müəllim şagirdləri müzakirəyə cəlb etmək üçün müxtəlif cihazlardan – termometrə, tərzidən, yaxud yol nişanlarından alınan informasiyadan necə istifadə olunduğu barədə suallar verə bilər.

B “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq şagirdlərin arasında ünsiyyət bacarıqlarını formalaşdırmaq və faydalı informasiyadan düzgün istifadə etmək vərdişlərini aşılayır. Əgər şagird öz ev telefon nömrəsini bilmirsə, onun əvəzinə kağızda özü haqqında başqa məlumat yazı bilər.

DT. Müəllim təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər üçün müxtəlif tapşırıqlar verə bilər. Məsələn, quşlara yem qutusu düzəltmək üçün hansı əşyalar lazım ola bilər?

C 1-ci tapşırıqda uşaqlar yol nişanını görürlər və verilmiş informasiyaya əsasən keçiddən istifadə etmək qərarına gəlirlər. Uşaqlara üst keçid nişanı barədə məlumat vermək olar.

2-ci tapşırıq verilmiş variantlardan mümkün hərəkət variantının seçilməsi bacarığını formalaşdırmağa kömək edir. Şagird bütün əlamətləri nəzərə alaraq Alpayın dostunun evini tapmalıdır (ev № 2).

3-cü tapşırıqda şəkli şərh edən şagird öz bilikləri əsasında nəticə çıxarmalıdır ki, bu şəkil Novruz bayramına aiddir.

4-cü tapşırıqda balıqçını çayda balıqların olması, üzmək istəyəni isə suyun soyuq olub-olmaması barədə məlumat maraqlandırır.

Mənimsənilən bacarıqları möhkəmləndirmək məqsədi ilə oyundan istifadə edilə bilər.

Oyun. Nə yazılıb?

Komandalar kağız parçasında hər hansı bir söz yazır. Müəllimin iştirakı ilə sözün yuxarı hissəsi səlhiqə ilə elə kəsilir ki, qalmış hissəsinə görə sözü bərpa etmək mümkün olsun. Kağız parçaları dəyişdirilir və sözü bərpa edə bilməyən komanda uduzur.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: izahetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
İnformasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah etməkdə çətinlik çəkir.	İnformasiyadan istifadə üsullarını müəllimin köməyi ilə sadə formada izah edir.	İnformasiyadan istifadə üsullarını əsasən izah edir.	İnformasiyadan istifadə üsullarını sadə formada izah edir.

Şagirdlərə ikinci tədris vahidi üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar təqdim etmək olar. Müəllim bu tapşırıqları proyektor vasitəsilə ekrana çıxarıb şagirdlərlə birgə həll edə bilər. İkinci variant – şagirdlər özlərini sınamaq üçün bu tapşırıqları müstəqil yerinə yetirir.

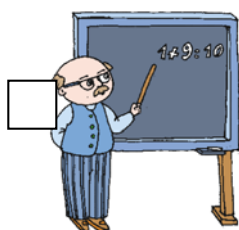
1. Şəkildəki informasiyanı hansı duyğu orqanı ilə qəbul edirsən?

2. Qızlar informasiyanı hansı duyğu orqanı ilə alırlar?

3. Hansı şəkildə informasiya saxlanılır?

4. Şəkillərin hansında informasiya ötürülür?

5. Bunlardan hansı informasiya vasitəsidir?

6. Hansı vasitə ilə səs informasiyasını almaq olmur?

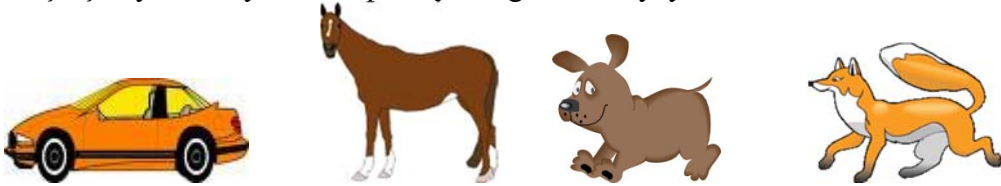

Şagirdlərlə 1-ci yarımlin sonuncu dərində ümumiləşdirici tapşırıqlar həll etmək olar.

1. Sırada artıq əşyanı tapın.

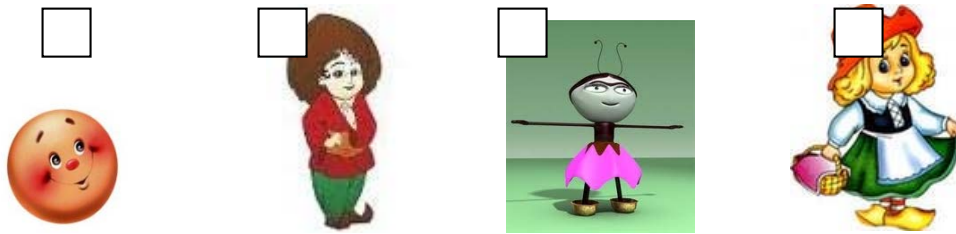
2. Tap və çərçivəyə al: heyvandır, qəhvəyi rəngdədir, ot yeyir.

3. Əşyaları yüngüldən ağıra doğru ardıcıl nömrələ.

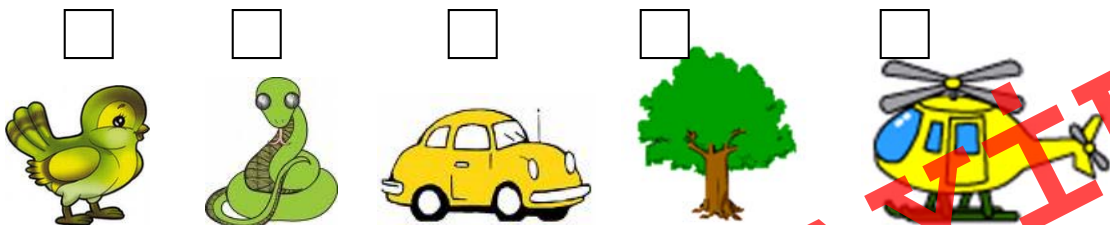
4. Nağıl qəhrəmanını tap: papağı var, hamıya yaxşılıq edir, boyu balacadır.

5. Hadisələri baş vermə ardıcılığı ilə nömrələ.

6. Əşyanı müəyyən et: uçan deyil, yaşıl deyil.

TƏDRİS VAHİDİ – 4

KOMPÜTER

ALT STANDARTLAR ÜZRƏ REALLAŞDIRILACAQ BACARIQLAR

- 3.1.1. Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla (televizor pultu, telefon və s.) müqayisə edir.
- 3.1.2. Kompüterlə iş prosesində tələb olunan ümumi təhlükəsizlik texnikası qaydalarını sadalayır.
- 3.1.3. Kompüterin əsas hissələrinin təyinatını sadə formada izah edir.

- 3.2.1. Kompüteri işə salır, sadə menyuları seçir, bağlayır.
- 3.2.2. Kompüterin sadə qurğuları ilə (klaviatura və siçan) davranır, onların düymələrindən istifadə edir.
- 3.2.3. Kompüterdəki sadə proqramları (Calculator, bloknot, sadə qrafik və mətn redaktorları, sadə oyunlar) işə salır və bağlayır.
- 3.2.4. Calculator proqramında sadə hesablama əməliyyatlarını yerinə yetirir.
- 3.2.5. Kompüterdə oyun tipli sadə proqramlarla işləyir.
- 3.2.6. Kompüterin sadə qurğuları ilə iş zamanı texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət edir.

- 3.3.1. Alətlər qutusunda sadə alətlərdən və rənglər qutusunda rənglərdən istifadə bacarığını nümayiş etdirir.
- 3.3.2. Şəkil və fiqurların elementlərini çəkir.
- 3.3.3. Sadə şəkillər və fiqurlar (düz və əyri xətt, dördbucaqlı və s.) çəkir.
- 3.3.4. Çəkdiyi şəkilləri yadda saxlayır.
- 3.3.5. Çəkdiyi şəkilləri iş masasında müxtəlif formalarda yerləşdirir.

- 3.4.1. Kompüterdə böyük, kiçik hərfləri, rəqəmləri və durğu işarələrini yığır.
- 3.4.2. Kompüterdə söz və söz birləşmələrini yığır.
- 3.4.3. Kompüterdə sadə mətnləri yığır.
- 3.4.4. Redaktə xarakterli sadə tapşırıqları yerinə yetirir.

TƏDRİS VAHİDİ ÜZRƏ ÜMUMİ SAATLARIN MİQDARI: **16 saat**

LAYİHƏ

Kompüterdə praktiki dərslərin təşkili ilə bağlı ümumi tövsiyələr

Respublikamızda informasiya texnologiyalarının inkişaf dinamikası informatika dərslərində praktiki məşğələlərin əhəmiyyətini artırır. Bu baxımdan kompüterdə praktiki dərslərin sayı da 4 il əvvəlki dərsliyə nisbətən artırılmışdır. Əgər 4 il əvvəl 1-ci sinif dərsliyində praktiki dərslərə cəmi 8 saat ayrılırdısa, builki dərslərdə praktiki saatların sayı 13-ə çatdırılmışdır. Kompüterlərin kütləvi yayılması tədris prosesində ondan daha geniş istifadə olunmasına şərait yaradır. Ona görə də bütün praktiki dərslərin kompüter sinfində tədris olunması nəzərdə tutulmuşdur. Kompüter sinfində işi düzgün təşkil etmək üçün müəllimlərə aşağıdakı məsələlərə diqqət yetirmək tövsiyə olunur.

Praktiki dərslərdə yerinə yetiriləcək tapşırıqları müəllimin əvvəlcədən proyektorda göstərməsi uşaqlara sərbəst işləmələri üçün kömək edə bilər. Proyektor olmayan siniflərdə lövhədən və plakatlardan istifadə etmək olar. Hər iki vəziyyətdə müəllim izahlar verə və işin yerinə yetirilmə ardıcılığını göstərə bilər.

Praktiki dərslərdə şagird işlərinin kompüterdə saxlanması çox vacibdir. Yaxşı olardı ki, hər bir şagird praktiki məşğələlərdə eyni bir kompüterdə işləsin. Əgər bu, mümkün deyilsə, onda çalışmaq lazımdır ki, işçi qovluqlar şəbəkə vasitəsilə bütün kompüterlərdən açıla bilsin.

Bu məqsədlə müəllim hər bir şagird üçün kompüterin yaddaşında ayrıca qovluq yaradır. Şagirdin bütün işləri öz adı ilə adlanan qovluqda saxlanılır.

Şagirdlərdə işlərini kompüterdə saxlamaq mədəniyyətinin formalaşdırılması çox əhəmiyyətlidir. Şagird işlərinin saxlanması daha mühüm səbəbi kompüterdə onların hər biri üçün ayrıca portfolio yaratmaqdır. Müasir ibtidai təhsil qiymətləndirmənin daha uzunmüddətli müşahidələrə əsaslanmadığını tələb edir. Bu baxımdan şagirdlərin işlərinin toplanması onların bilik və bacarıqlarının inkişafının izlənməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Portfolioların surətləri istənilən vaxt şagirdin özünə, yaxud valideyninə verilə bilər.

Müəllimə tövsiyə olunur ki, praktiki dərslərdən əvvəl bütün kompüterləri işə salsın və nasazlıqları mümkün qədər tez aradan qaldırsın. Dərsə kompüterlərin işə qoşulu vəziyyətdə başlanması vaxta qənaət etmək baxımından çox əhəmiyyətlidir. Elə bu məqsədlə bütün kompüterlərin iş masalarına istifadə olunan proqramların (MS Paint, NotePad, Calculator) simgələri çıxarıla bilər.

Kompüter sinfində işi düzgün təşkil etmək üçün narahatlıq yaradacaq aşağıdakı məsələlərə diqqət yetirmək lazımdır:

- uşaqlar kompüterdə işə o qədər aludə olurlar ki, uzun müddət ondan əl çəkə bilmirlər. Ekran qarşısında çox oturmaq onların görmə orqanlarına və fiziki sağlamlıqlarına mənfi təsir göstərə bilər;
- displeydə bir obyektə uzun müddət baxdıqda uşaq gözünün akkomodasiya qabiliyyəti (fokusun dəyişməsi) xeyli zəifləyir. Buna səbəb odur ki, göz uzun müddət monitordan eyni məsafədə yerləşən nöqtələrə zillənir. Ona görə də gözü ekrandan çəkəndən sonra yaxında və uzaqda yerləşən obyektlərə fokusun uyğunlaşması dərhal deyil, bir müddətdən sonra, tədricən baş verir;
- bütün diqqəti ekranda olan şagird gözünü daha az qırpır. Bunun da nəticəsində göz almasının xarici səthi az islanır. Bu da gözün selikli qişasının qıcıqlanmasına səbəb olur;
- məktəblərin çoxunda kompüter sinifləri yuxarı yaşlı məktəblilərə uyğun nizamlanır. Oturacaqların kompüter stolunun qarşısında daha uzaq məsafədə yerləşməsi kiçik yaşlı məktəblilərin klaviatura və siçan qurğularından rahat istifadə etmələrinə çətinlik yaradır.

Sadalanan mənfi halların qarşısını almaq üçün müəllimə aşağıdakılar tövsiyə olunur:

1. Şagirdin kompüter qarşısında düzgün oturduğuna əmin olun. Şagird elə oturmalıdır ki, monitorda bütün obyektləri sərbəst görə bilsin. Hər bir şagirdin kompüter stolunda klaviaturanın, siçanın və monitorun (hündürlüyü, əyilmə bucağı) düzgün nizamlanmasına diqqət yetirin.
2. Dərsə başlamazdan əvvəl hər bir şagirdə yaxınlaşıb onun monitorunun parlaqlığını və kontrastlığını nizamlayın.
3. Kompüter siniflərində müxtəlif fəaliyyət növlərindən istifadə edilməsinə fikir verin. Sinifdə kompüter stolları ilə yanaşı, digər fəaliyyətlər üçün – kitab və dəftərlə iş, layihələr və riyazi oyunlar üçün adi partalar da olmalıdır.
4. Şagirdlər tərəfindən kompüter sinfində təhlükəsizlik texnikasına və kompüterlə düzgün davranış qaydalarına əməl olunmasına nəzarət edin.
5. Müəllim nəzarət etməlidir ki, ibtidai siniflərdə, xüsusən də 1-ci sinifdə şagirdlər kompüterin qarşısında 10 – 15 dəqiqədən artıq işləməsinlər. Göz üçün vaxtaşırı gimnastika və sadə idman hərəkətlərini yerinə yetirmək tövsiyə olunur.

Müəllim kompüterdə yeni bacarıqlar öyrədilən praktiki dərsləri, əsasən, üç mərhələdə qura bilər:

1. Şagirdlərdə maraqla oymaqla müəllim dərslərdə formalaşdırılacaq bacarıqları noutbuk və proyektor vasitəsilə nümayiş etdirir, lazım olan təlimatları verir.
2. Şagirdlər kompüter qarşısında əyləşdirilir, yeni bacarıqları formalaşdırmaq istiqamətində sadə tapşırıqları müəllimin nəzarəti ilə yerinə yetirirlər.
3. Şagirdlərin işlərinə baxış keçirilir, onların çətinlik çəkdiyi məqamlar müzakirə olunur və işlər qiymətləndirilir.

Dərs 18 / Mövzu 16: Kompüter nədir

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərs kompüterlə ilk tanışlıq xarakteri daşıyır. Dərsdə insanın öz işini asanlaşdırmaq üçün hazırladığı maşın və alətlərdən söhbət açmaq olar. Uşaqlar öz evlərində gördükləri bəzi maşınların adını və təyinatını söyləyə bilər. Müəllim qeyd edə bilər ki, onların içində elə maşınlar var ki, insana fiziki işlərdə deyil, əqli işlərdə kömək edir, yəni informasiya ilə işləyir. Kompüter də onlardan biridir. Kompüterin hissələrinin şagirdlərə daha çox tanış olan əşyalarla müqayisədə izah edilməsi bu hissələri yaxşı yadda saxlamağa kömək edir. Dərsin təlim məqsədlərini reallaşdırarkən şagirdlərdə kompüterə düzgün münasibət formalaşdırılmasına diqqət verilməlidir. Yəni şagirdlərə izah etmək olar ki, kompüterə son məqsəd kimi deyil, alət kimi baxmaq lazımdır. Mövzu kompüterlə ilk tanışlıqla bağlı olduğu üçün kompüterləri və onların hissələrini ayırtmağı nümayiş etdirmək olar.

A Şagirdləri aktivləşdirmək və mövzuya maraqla oymaqla üçün şəkil üzrə iş təşkil edilə bilər. Şəkildə təsvir olunan qurğular barədə bilikləri yoxlamaq üçün müəyyən suallar verilə bilər. Bu zaman şagirdlərdən kimin evində kompüterin olması barədə sual vermək olar. Bu məlumat diferensial təlimi təşkil etmək üçün əhəmiyyətli ola bilər.

B “Fəaliyyət” blokundakı tapşırıq yerinə yetirilir. Bu tapşırıqın məqsədi kompüterin hissələrini çox tanış olan obyektlərlə müqayisə etməklə şagirdlərin yadda saxlamasıdır. Ona görə də müəllim mövzunun girişində verilmiş şəkillə tapşırıqdakı şekilləri müqayisə etməyi tapşırıqda bilər.

C Uşaqlar öz bilikləri ilə öyünməyi xoşlayırlar. Müəllim onların bu xüsusiyyətlərindən yaxşı mənada istifadə edə bilər. Şagirdlərdən kimsə kompüterdə işləmişsə, yaxud onunla hansı işlər gördüyünü bilirsə, müəllim bu barədə danışmağı xahiş edə bilər. Bilik qutusunda olan məlumatları şagirdlərin özlərinin söyləməsinə çalışmaq lazımdır. Bu zaman müəllim kompüterin tətbiq sahələrinə aid bir neçə əlavə misal göstərə bilər.

D 2-ci tapşırıqda radio və maqnitofon musiqiyə qulaq asmaq imkanına görə, 3-cü tapşırıqda isə telefon danışmaq imkanına və düymələrinə (klaviaturasına) görə kompüterə bənzəyir.

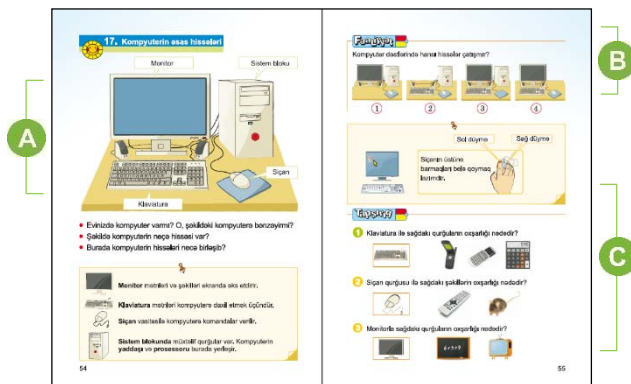
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: müqayisə etmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə edir.	Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla əsasən müqayisə edir.	Kompüterin əsas hissələrini ona tanış olan oxşar əşyalarla müqayisə edir.

Dərs 19 / Mövzu 17: Kompüterin əsas hissələri

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin məqsədi şagirdə kompüterin əsas hissələri və onların iş prinsipləri haqqında məlumat verməkdir. Şagirdlər kompüterin hissələrinin iş prinsiplərini sadə şəkildə izah etməli və onların adlarını təqribi də olsa sadalamağı bacarmalıdır. Kompüterlə ilk tanışlığa onun hissələrini adi əşyalarla müqayisə etməklə başlamaq daha məqsədəuyğundur.

A Müəllim dərslikdəki şəkil əsasında şagirdlərə kompüterin qurğuları haqqında məlumat verə bilər. Kompüterin hissələrini əyani olaraq nümayiş etdirməsi daha məqsədəuyğundur. Bu zaman müəllim kompüterlərdən birini işə salıb onun hissələrinin təyinatını izah edə bilər.

B “Fəaliyyət” blokundakı tapşırıq yerinə yetirilir. Bu tapşırıqın məqsədi kompüterin əsas hissələrini şagirdlərin yadda saxlamasıdır. Ona görə də müəllim mövzunun girişində verilmiş şəkillə tapşırıqdakı şekilləri müqayisə etməyi tapşırıqda bilər. Bu mərhələnin nəticəsi olaraq müəllim şaxələnmədən istifadə edib kompüterin hissələrini sxemlə lövhədə göstərə bilər.

Müəllimə tövsiyə olunur ki, şagirdlərə siçan qurğusu ilə düzgün işləməyi və əlin onun üzərində düzgün yerləşdirilməsini nümayiş etdirdirsin. Bu zaman müəllim şagirdlərə bir-bir əllərini siçanın üzərinə qoymağı tapşırıqda bilər. Müəllim isə müəyyən düzəlişlər edə bilər.

C Tapşırıqlar yerinə yetirilərkən müəllim müqayisə üçün kompüterlərin uyğun hissələrini nümayiş etdirə bilər.

DT. Kompüterləri olan şagirdlər siçandan düzgün istifadəni evdə məşq edə bilər.

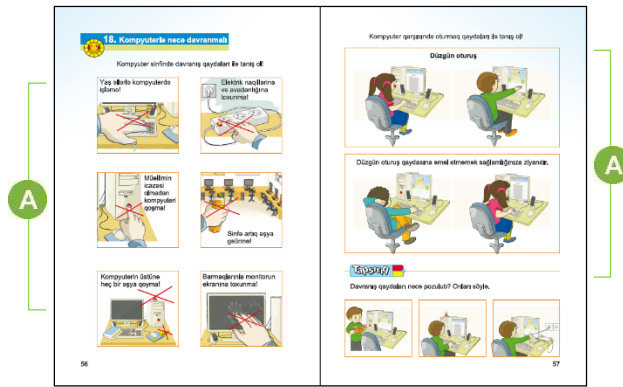
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: izahetmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüterin əsas hissələrinin təyinatını izah etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüterin əsas hissələrinin təyinatını izah edir.	Kompüterin əsas hissələrinin təyinatını əsasən izah edir.	Kompüterin əsas hissələrinin təyinatını izah edir.

Dərs 20 / Mövzu 18: Kompüterlə necə davranmalı

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərsdən etibarən şagirdlər kompüterdə iş vərdişlərinə yiyələnəcəklər. Ona görə də kompüterdə düzgün oturuş və iş qaydaları, həmçinin təhlükəsizlik texnikası qaydalarına riayət edilməsi şagirdlərin sağlamlıqları üçün vacibdir. Bu baxımdan bütün praktiki dərslərə başlamazdan əvvəl müəllim şagirdlərlə təhlükəsizlik qaydaları haqqında söhbət etməlidir.

A Dərslikdəki şəkillərə istinad edən müəllim kompüterdə iş zamanı təhlükəsizlik qaydalarına necə riayət olunduğunu izah edir. Bunun vacibliyini qeyd edən müəllim şagirdlərin evlərində olan elektrik qurğuları ilə iş qaydalarını xatırlada bilər.

Müəllim kompüterin qarşısında oturuş qaydalarını da izah etməlidir. Yaxşı yadda saxlamaları üçün şagirdləri bir-bir kompüter qarşısında otuzdurmaq olar. Digər şagirdlər isə yoldaşlarının oturuşundakı səhvləri söyləyə bilərlər. Bu zaman kompüterlərin sönmüş olması daha məqsədəuyğundur.

D.T. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər kompüterin qarşısında müəllimin xüsusi nəzarəti altında və onların sağlamlıq qüsurları nəzərə alınmaqla düzgün əyləşdirilir.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: izahetmə

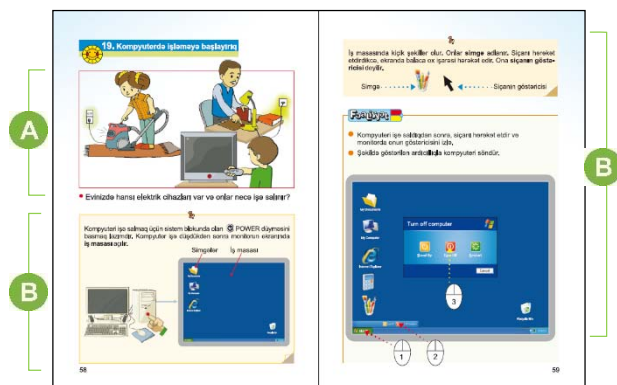
I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüter otağında davranış qaydalarını izah etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüter otağında davranış qaydalarını izah edir.	Kompüter otağında davranış qaydalarını əsasən izah edir.	Kompüter otağında davranış qaydalarını izah edir.

LAYIHƏ

Dərs 21 / Mövzu 19: Kompüterdə işləməyə başlayırıq

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Bu dərsdə şagirdlər kompüterin işə salınması və söndürülməsi qaydaları ilə tanış olurlar. Kompüterin işə salınmasını evdə, yaxud məktəbdə olan digər elektrik cihazlarının işə salınma qaydaları ilə müqayisədə izah etmək olar. Dərsin təlim məqsədlərini reallaşdırarkən müəllim şagirdlərin diqqətini klaviatura və siçan qurğularından düzgün istifadə olunmasına, kompüterini işə saldıqdan sonra işə açılan iş masasına və oradakı simgələrə yönəldə bilər.

Adətən, ilk dəfə kompüterdə işləməyə başlayan kiçikyaşlı şagirdlər siçanın düymələrini basmaqda və onu hərəkət etdirməkdə çətinlik çəkirlər. Bu dərsin məqsədlərindən biri də şagirdlərə siçan qurğusundan düzgün istifadə etməyi öyrətməkdir. Dərsin kompüter otağında keçirilməsi məqsədəuyğundur.

A Müəllim dərslikdəki şəkil əsasında elektrik qurğularının işə salınma qaydaları barədə uşaqlara suallarla müraciət edə bilər. Uşaqlara elektrik qurğularının işləməsi üçün onları əvvəlcə elektrik şəbəkəsinə qoşmaq lazım gəldiyini izah etmək olar. Yaxşı olar ki, sınıfdə və evlərdə şəbəkəyə qoşulan elektrik avadanlıqlarına müxtəlif nümunələr göstərsin. Bu zaman elektrik cihazlarını müstəqil olaraq şəbəkəyə qoşmağın uşaqlar üçün çox təhlükəli olduğunu qeyd etmək məqsədəuyğundur.

Müəllim şəbəkəyə qoşulmuş kompüterini işə salma qaydasını nümayiş etdirə bilər. O, açılan iş masası haqqında izahat verə bilər. Yaxşı olar ki, müəllim siçanın göstəricisinin necə hərəkət etdirilməsini göstərsin. Bu zaman siçanla 5 əsas əməliyyatı nümayiş etdirmək olar: 1 – hərəkət etdirmə; 2 – obyektin seçdirilməsi; 3 – sol düymənin basılması (çıqılma); 4 – sol düymənin iki dəfə ardıcıl basılması (qoşa çıxılma); 5 – sol düyməni basılı saxlamaqla siçanın hərəkət etdirilməsi.

Sonda START düyməsini basmaqla kompüterin necə söndürüldüyünü nümayiş etdirmək olar. Müəllim bu prosesi kompüterin əməliyyat sisteminə uyğun olaraq həyata keçirir.

B Müəllimin nəzarəti ilə “Fəaliyyət” blokunda olan 1-ci tapşırıq, sonra işə 2-ci tapşırıq yerinə yetirilir.

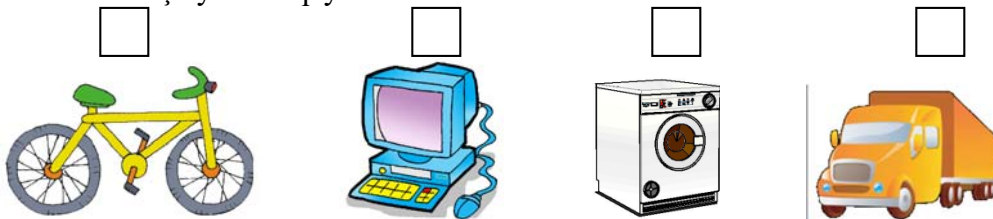
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: kompüterini işə salma və qapatma, siçan qurğusu ilə işləmə

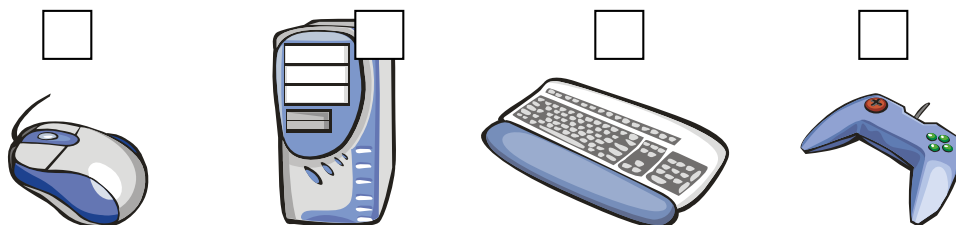
I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüterini işə salmaqda və qapatmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüterini işə salır və söndürür.	Kompüterini sərbəst işə salır, amma köməkliliklə söndürür.	Kompüterini işə salır və qapadır.
Siçan qurğusunu hərəkət etdirməkdə və obyektləri seçdirməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə siçan qurğusunu hərəkət etdirir və obyektləri seçdirir.	Siçan qurğusunu hərəkət etdirir, obyektləri seçdirir.	Siçan qurğusunu hərəkət etdirir və siçan vasitəsilə menyuları açır.

Şagirdlərə üçüncü tədris vahidi 1-ci bölümü üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar təqdim etmək olar. Müəllim bu tapşırıqları proyektor vasitəsilə ekrana çıxarıb şagirdlərlə birgə həll edə bilər. İkinci variant – şagirdlər özlərini sınamaq üçün bu tapşırıqları müstəqil yerinə yetirir.

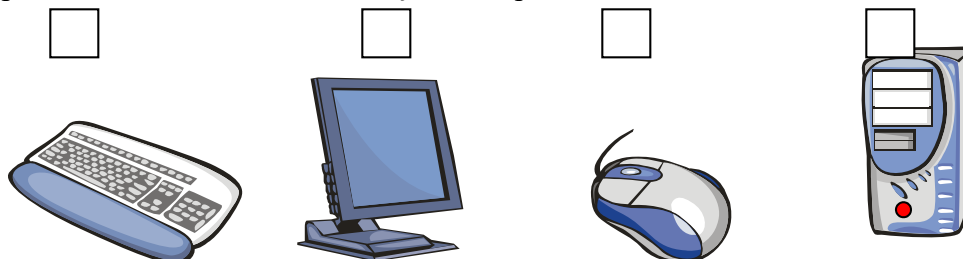
1. Elektriklə işləyənləri qeyd et.

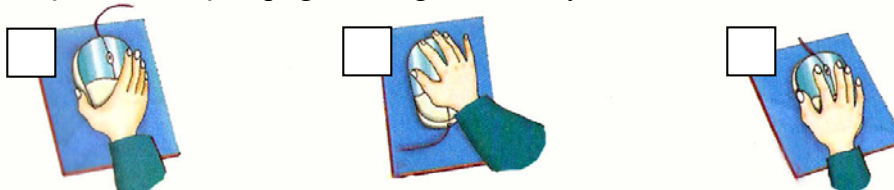
2. Hansı qurğu ilə yazı yazmaq olar?

3. Kompüterü onun hansı hissəsindən işə salmaq lazımdır?

4. Hansı şəkillərdə siçan qurğusu düzgün tutulmayıb?

5. “Monitorun ekranına toxunmayın!” işarəsi hansıdır?

6. Kompüterü söndürmək üçün hansı düymədən istifadə etmək lazımdır?

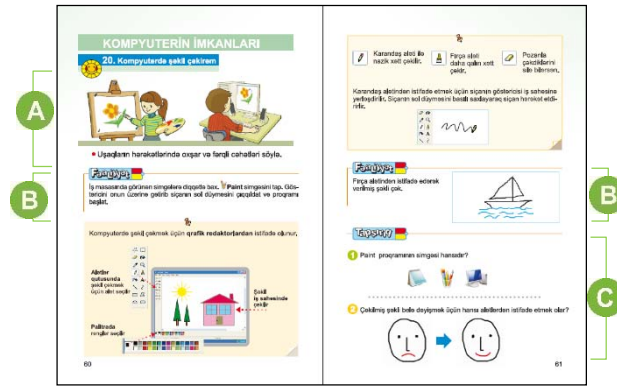

Dərs 24-25 / Mövzu 20: Kompüterdə şəkil çəkirəm

Bütün praktik dərslərdə təhlükəsizlik texnikası qaydalarının yada salınması vacibdir. Müəllim kompüterin digər imkanları ilə yanaşı, şəkil çəkmək imkanlarının da olduğunu xatırlatmalıdır. Dərsin əsas məqsədi kompüterdə şəkil çəkmək imkanları ilə tanışlıqdır. Təlim məqsədlərini reallaşdırarkən diqqəti əsas etibarilə qrafik redaktorun pəncərəsinə, alətlər qutusunun və palitranın harada yerləşməsinə yönəltmək məqsədəuyğundur. Sadə rəsm alətləri (karandaş, fırça) ilə işləmək qaydalarını göstərmək faydalı olardı. Kompüterdə çəkilmiş bir neçə sadə şəkli də nümayiş etdirmək olar.

Tətbiqi proqramların öyrənilməsinə qrafik redaktordan başlanması metodiki baxımdan daha məqsədəuyğundur, çünki:

1. Şəkil çəkmək uşağın ən parlaq özünüifadə vasitəsidir. Bu işə dərsdə yaradıcı atmosferin formalaşmasına kömək edir.
2. Qrafik redaktorun alətləri intuitivdir və şagirdlərə tanışdır.
3. Qrafik redaktorun imkanları dərsin nəzəri və praktiki hissələri arasında sıx əlaqə yaratmaqla şagirdlərdə alqoritmik fəaliyyəti inkişaf etdirir.
4. Paint proqramı kifayət qədər sadə olduğundan bu proqramda işləmək şagirdlərdə heç bir çətinlik yaratmır.
5. Şagirdlər böyük həvəslə işlədikləri üçün texnoloji priyomları da rahat mənimsəyirlər.

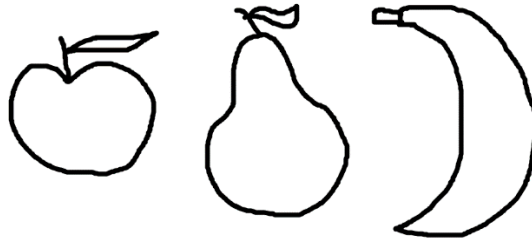
A Müəllim mövzuya başlamaq üçün dərslikdəki şəkil üzərində iş təşkil edə bilər.

B Əvvəlcə 1-ci "Fəaliyyət" blokunda verilmiş tapşırıq müəllimlə paralel olaraq yerinə yetirilir. Bu tapşırıqda əsas məqsəd proqramı başlatmaq bacarığını reallaşdırmaqdır. Müəllim proyektor və noutbukdan istifadə etməklə bilik qutusunda verilmiş məlumatı şərh edir. Sonra isə 2-ci "Fəaliyyət" blokunda verilmiş tapşırıq müəllimin nəzarəti ilə yerinə yetirilir.

DT. Sağlamlıq imkanları məhdud olan şagirdlər öz istəklərinə uyğun şəkli çəkə bilərlər.

C 2-ci tapşırıqda verilmiş şəkilin çəkilməsi evdə kompüterdə işləmək imkanı olan şagirdlərə ev tapşırığı kimi verilə bilər.

İkinci dərsdə şagirdlər Paint proqramında fırçadan istifadə edərək ixtiyarı şəkil hazırlaya bilərlər. Məsələn, meyvələri çəkə bilər.

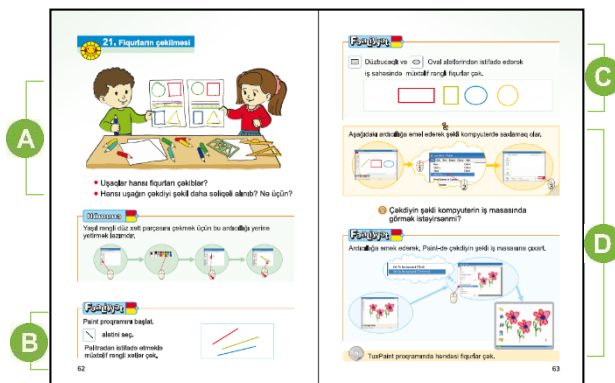
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: proqramı başlatma və qapatma, siçanla işləmə, şəkilçəkmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Paint proqramını başlatmaqda və qapatmaqda çətinlik çəkir.	Paint proqramını müəllimin köməyi ilə başladır və qapadır.	Paint proqramını başladır, amma qapatmaqda çətinlik çəkir.	Paint proqramını başladır və qapadır.
Sadə alətlərdən və palitra rənglərindən istifadə etməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə sadə alətlərdən və palitra rənglərindən istifadə edir.	Sadə alətlərdən və palitra rənglərindən əsasən istifadə edir.	Sadə alətlərdən və palitra rənglərindən istifadə edir.
Sadə şəkillər çəkməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə sadə şəkillər çəkir.	Sadə şəkillər əsasən çəkir.	Sadə şəkillər çəkir.

Dərs 26-27 / Mövzu 21: Fiqurların çəkilməsi

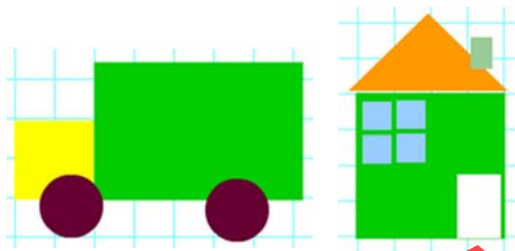
Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin məqsədlərini reallaşdırarkən əsas diqqət şagirdlərin kompüterdə iş vərdislərinin təkmilləşdirilməsinə və bir neçə yeni bacarığın formalaşdırılmasına yönəlməlidir. Bunlar, əsasən, həndəsi fiqurların çəkilməsi üçün alətlərdən istifadə, çəkilmiş fiqurların yaddaşda saxlanması, onların iş masasında yerləşdirilməsidir. Şagirdlər üçün onların çəkdiyi şəkilin iş masasının fonunda yerləşdirilməsi çox əhəmiyyətlidir.

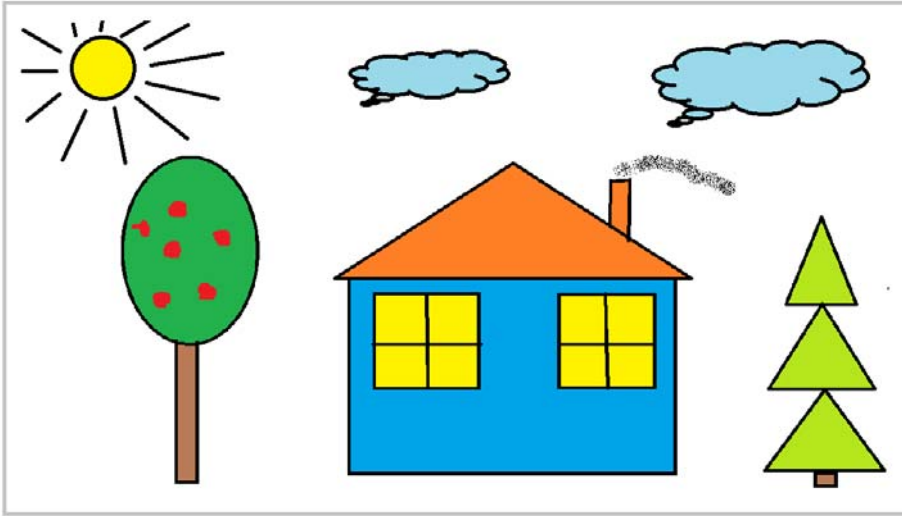
A Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərslikdəki şəklə yönəldib altındakı sualları verə bilər. Əllə çəkilmiş düz xəttin əyri alınmasını nümayiş etdirmək üçün müəllim lövhəyə üç şagirdi çağırıb onlara xətt, çevrə və düzbucaqlı çəkməyi təklif edə bilər. Müəllim müqayisə üçün bu fiqurları Paint proqramında da çəkib göstərə bilər.

B Əvvəlcə 1-ci "Fəaliyyət" blokunda verilmiş tapşırıq müəllimlə paralel olaraq yerinə yetirilir. Bu zaman müəllim şagirdlərin diqqətini ona yönəldir ki, bütün alətlərlə iş siçanın sol düyməsini basmaqla görülür.

C DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlər aşağıdakı şəkli çəke bilər.

İkinci dərisdə şagirdlər qrafik redaktorda bir şəkil çəkib onu iş masasına çıxarırlar. Məsələn, belə şəkil çəkməyə təklif etmək olar:

D Çəkilməmiş şəkilin kompüterdə saxlanması və iş masasına çıxarılması dərslərdə göstərilmiş qayda ilə şərh edilə bilər. “Fəaliyyət” qutusunda verilmiş tapşırığın müəllimlə paralel şəkildə yerinə yetirilməsi məqsədəuyğundur.

Evdə kompüterdə işləmək imkanı olan şagirdlər elektron tədris vəsaitində “Tux Paint” qrafik redaktorunda sadə şəkillər çəkə bilərlər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: şəkilçəkmə, şəkil yaddaşda saxlama

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Sadə həndəsi fiqurlar çəkməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə sadə həndəsi fiqurlar çəkir.	Sadə həndəsi fiqurları çəkir.	Sadə fiqurlar vasitəsilə şəkillər çəkir.
Çəkilməmiş şəkil kompüterin yaddaşında saxlamaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə çəkilməmiş şəkil kompüterin yaddaşında saxlayır.	Çəkilməmiş şəkil kompüterin yaddaşında saxlayır.	Çəkilməmiş şəkil kompüterin yaddaşında saxlayır və iş masasında yerləşdirir.

Dərs 28-29 / Mövzu 22: Kompüterdə yazıram

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin məqsədlərinin reallaşdırılması zamanı əsas diqqət kompüterdə mətn yazmaq imkanlarına yönəldilir. Şagirdlər klaviaturadan ilk dəfə istifadə edərkən klavişlərin hansı güclə basılması, hansı barmaqlarla hansı klavişlərin basılması ilə bağlı suallar yaranır. Müəllimin bunu şagirdlərə bir neçə dəfə nümayiş etdirməsi məqsədəuyğundur. Sadə söz və söz birləşmələrini kompüterdə yığarkən şagirdlərin yaxşı görmələri üçün müəllim şriftin ölçülərini böyüdə bilər. Sadə mətnləri yığarkən bəzi durğu işarələrinin – nöqtə, vergül və sual işarəsinin hansı klavişlərin vasitəsilə yazıldığı nümayiş etdirilir. Dərsə başlamazdan əvvəl müəllim klaviatura indikatorunu Azərbaycan dilinə keçirmək tövsiyə olunur.

The image contains three screenshots from a computer program, labeled A, B, and C.
Screenshot A: Shows the program's main interface. It features a keyboard icon and a mouse icon. Text in Azerbaijani asks: "Öğün yazma harada və nə ilə yazır?" (Where and with what do you write?), "Cür yazma node yazır?" (How do you write words?), and "Nəmə yazı daha yazıq ocaurur?" (How do we write more words?). Below this, there are instructions for using the keyboard and mouse to enter text.
Screenshot B: Shows a list of characters and symbols. It includes the Azerbaijani alphabet (AZƏRBAYCAN, KÜR QAYI), the Latin alphabet (ABCDEF...), and various symbols. It also shows a keyboard layout with a cursor pointing to a specific key.
Screenshot C: Shows a text editor window. It has a menu bar, a toolbar, and a text area. The text area contains the word "ANA". A dialog box is open, asking for text entry. The text area also shows a cursor and a dialog box for text entry.

- A** Müəllim mövzuya başlamaq üçün şəkillə iş təşkil edə bilər. Şagirdlər “Fəaliyyət” blokunda olan 1-ci tapşırığı yerinə yetirirlər. Bu tapşırığı yerinə yetirmək üçün kompüterdən istifadə edilməsinə ehtiyac yoxdur. Müəllim hərflərin harada olduğunu soruşa bilər. Müəllim proyektor vasitəsilə şagirdləri mətn redaktorunun simgəsi və onun pəncərəsi ilə tanış edə bilər.
- B** “Fəaliyyət” blokundakı 2-ci və 3-cü tapşırıq müəllimlə paralel olaraq yerinə yetirilir. Dərslərdə verilmiş ardıcılıqla şagirdlər əvvəlcə Azərbaycan əlifbasının kiçik hərflərini, sonra baş hərflərini, daha sonra isə rəqəmləri yığmaq bacarıqlarını reallaşdırırlar. Bu zaman <Enter> klavişindən necə istifadə etmək lazım gəldiyi nümayiş olunur. İş zamanı müəllim “kursor” anlayışını da izah edir.
- C** Müəllim boşluq və nöqtə klavişlərini nümayiş etdirə bilər.
- D** İkinci dərstdə kompüterdə işləmək imkanı olan şagirdlər İNFO-KO elektron tədris vəsaitində “Trenajor” bölməsindəki tapşırıqları yerinə yetirirlər.

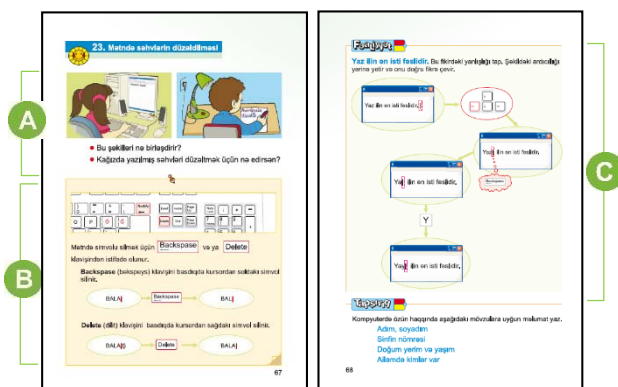
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: mətn redaktorunda simvolları yığma

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Klaviatura vasitəsilə hərf və rəqəmləri yığmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə klaviatura vasitəsilə hərf və rəqəmləri yığır.	Klaviatura vasitəsilə hərf və rəqəmləri əsasən yığır.	Klaviatura vasitəsilə hərf və rəqəmləri yığır.
Klaviatura vasitəsilə söz və söz birləşmələrini yığmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə klaviatura vasitəsilə söz və söz birləşmələrini yığır.	Klaviatura vasitəsilə verilmiş söz və söz birləşmələrini əsasən yığır.	Klaviatura vasitəsilə söz və söz birləşmələrini yığır.

Dərs 30-31 / Mövzu 23: Mətnə səhvlərin düzəldilməsi

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin əsas məqsədi şagirdlərin kompüterdə mətn yazarkən buraxdıqları səhvləri aşkar etmək və onları düzəltmək bacarığını reallaşdırmaqdır. Dərsin məqsədlərini reallaşdırarkən çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər özləri buraxdıqları səhvləri aşkar edə bilsinlər. Ən sadə şəkildə səhvləri düzəltmək üçün <Backspace> və <Delete> klavişlərindən istifadə qaydası izah olunur. Kursorun səhv buraxılan yerə gətirilməsi göstərilir və sadə nümunələr əsasında səhvlərin düzəldilməsi şərh edilir. Şagirdlərin kompüterdə yazdıqları mətnlərdə səhvlərin aşkar edilməsi və düzəldilməsi tapşırığının icrası bütün siniflə müzakirə edilə bilər.

A Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərslikdə verilmiş şəkllə yönəldib altındakı sualları verə bilər.

B Bilik qutusunda <Backspace> və <Delete> klavişləri barədə verilmiş məlumat noutbuk və proyektor vasitəsilə şagirdlərə nümayiş etdirilə bilər.

C Şagirdlər “Fəaliyyət” blokunda olan tapşırığı yerinə yetirir. Yaz ilin ən isti fəslidir cümləsi yığılır. Bu tapşırıqda əsas məqsəd əvvəlcə fikirdəki yalanı aşkar etmək, sonra isə mətnə uyğun düzəlişi etməkdir. Bunun üçün müəllim kursoru hərəkət etdirən klavişlərlə iş qaydasını nümayiş etdirə bilər.

DT. Təlim nəticələri yüksək olan şagirdlərə bir neçə söz yazmaq və bu sözlərdə hərfləri dəyişdirməklə yeni sözləri almaq tapşırığı da verilə bilər.

İkinci dərsdə şagirdlər mətn redaktorunda öz haqqında qısa cümlələr yığırlar. Bu zaman müəllim kompüterdə işləyən şagirdə yaxınlaşıb, mətnə buraxılan səhvləri (əgər varsa) göstərir. Şagird <Backspace> və <Delete> klavişlərdən istifadə edib, səhvləri düzəldir.

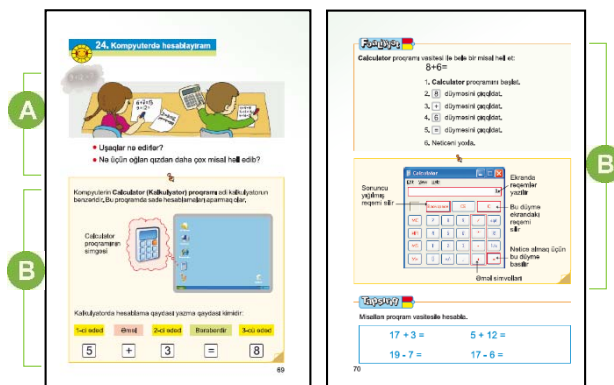
Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: mətn yığma, mətn düzəltmə

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Kompüterdə sadə mətnləri yığmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə kompüterdə sadə mətnləri yığır.	Kompüterdə sadə mətnləri kiçik səhvlərlə yığır.	Kompüterdə sadə mətnləri yığır.
Sözdə buraxılmış səhvləri düzəltməkdə çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə sözdə buraxılmış səhvləri düzəldir.	Sözdə buraxılmış səhvləri əsasən düzəldir.	Sözdə buraxılmış səhvləri düzəldir.

Dərs 32 / Mövzu 24: Kompüterdə hesablayıram

Təlim məqsədlərinin reallaşdırılmasına dair tövsiyələr və müəllim üçün əlavə məlumat. Dərsin əsas məqsədi şagirdləri kompüterin digər imkanları ilə tanış etməkdir. Şagirdlərə izah oluna bilər ki, biz kompüterdə şəkil çəksək də, mətn yığsaq da, kompüterlərin əsas vəzifəsi hesablama aparmaqdır. “Kompüter” sözünün mənası da “hesablayan” deməkdir. Ona görə də şagirdlərə kompüterin hesablama imkanları sadə Calculator programı vasitəsilə izah edilir.

A Müəllim mövzuya başlamaq üçün şagirdlərin diqqətini dərslikdə verilmiş şəkllə yönəldib altındakı sualları verə bilər. Dərsə əsl Calculatoru gətirmək məqsəduyğundur. Bu zaman bəzi sadə misalları hesablama qaydasını nümayiş etdirmək olar.

B Müəllim proyektor vasitəsilə şagirdləri dərslikdəki bilik qutusunda olan məlumatlarla tanış edir. “Fəaliyyət” blokunda verilmiş tapşırıq yerinə yetirilir. Bu zaman o, proyektor vasitəsilə tapşırıqın necə yerinə yetiriləcəyi barədə şərhlər verə bilər.

Calculator proqramını başlatdıqdan sonra şagirdlərdə sadə hesablama aparmaq çətinlik yaratmır. Tapşırıqda verilən toplama, çıxma kimi sadə əməllərdən istifadə edərkən müəllim riyazi ifadənin yazılışında olduğu qaydadan istifadə edilməsini yada sala bilər.

Qiymətləndirmə aşağıdakı meyarlar üzrə aparıla bilər:

Qiymətləndirmə meyarları: proqramı başlatma və qapatma, hesablama aparma

I səviyyə	II səviyyə	III səviyyə	IV səviyyə
Calculator proqramını başlatmaqda və qapatmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə Calculator proqramını başladır və qapadır.	Calculator proqramını başladır, amma müəllimin köməyi ilə qapadır.	Calculator proqramını başladır və qapadır.
Calculator proqramında sadə hesablama aparmaqda çətinlik çəkir.	Müəllimin köməyi ilə Calculator proqramında sadə hesablama aparır.	Calculator proqramında sadə hesablama aparır.	Calculator proqramında sadə hesablama aparır.

Şagirdlərə üçüncü tədris vahidinin 2-ci bölümü üzrə ümumiləşdirici tapşırıqlar təqdim etmək olar. Müəllim bu tapşırıqları proyektor vasitəsilə ekrana çıxarıb şagirdlərlə birgə həll edə bilər. İkinci variant – şagirdlər özlərini sınamaq üçün bu tapşırıqları müstəqil yerinə yetirir.

1. Nəyi kompüterdə etmək olmur?

2. Paint proqramının simgəsi hansıdır?

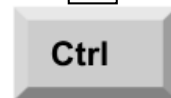
3. Hansı düymə fiqur çəkmək üçün deyil.

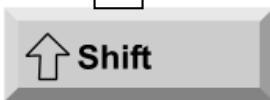
4. Fiqur hansı alətlə çəkilib? Onu çərçivəyə al.

5. Mətni yazanda növbəti sətərə keçmək üçün hansı klavişi basmaq lazımdır?

6. Hansı klavişlə mətndə səhv yazılmış simvolu silmək olar?

7. Mətnə kursoru tap və çərçivəyə al.

Nigar, mənə|su ver.

Şagirdlərlə 2-ci yarımlin sonuncu dərində ümumiləşdirici tapşırıqlar həll etmək olar.

1. Şəkilləri uyğun sözlərlə birləşdir.

YAĞMURLU
HAVA

GÜNƏŞLİ
HAVA

BULUDLU
HAVA

2. İnformasiya vasitələrini tap və yaşıl rənglə boy.

3. Qız üçün informasiya mənbəyi nədir?

Şəkil

Kitab

Oğlan

4. Yığılmış mətnlərə və şəkillərə kompüterin hansı hissəsində baxmaq olar?

5. Hər sözü sağdakı kimi, ayrıca sətərə keçirmək üçün hansı klavişdən istifadə etmək lazımdır?

bir
iki
üç

6. Calculator proqramında düymələr aşağıdakı ardıcılıqla basılırsa, cavab nə olacaq?

1

2

-

8

=

MƏNBƏLƏR

1. A.Əhmədov, Ə.Abbasov. Ümumtəhsil məktəblərinin I–IV sinifləri üçün fənn kurikulumları, 2008.
2. Q.Hüseynov və b. İnküziv təhsil (ibtidai təhsil pilləsi üçün), 2010.
3. Информатика в начальном образовании, 2000. (ЮНЕСКО)
4. Information and communication technology. The National Curriculum for England
5. С.Н.Тур, Т.П.Бокучава. Методическое пособие по информатике для учителей 1 классов общеобразовательных школ, БХВ-Петербург, Санкт-Петербург, 2007.
6. Ю.А.Аверкин, Н.В.Матвеева, Т.А.Рудченко. Дидактические материалы для организации тематического контроля по информатике в начальной школе. Бином, Москва, 2004.
7. А.В.Горячев, А.А.Меньшикова. Методика преподавания информатики в начальной школе (1–4 классы) на примере курса Информатика в играх и задачах, Лекции 5–8, Москва, 2005.
8. Джени Стил, Керт Мередис, Чарльз Темпл. Основы развития критического мышления, Фонд Сорос-Кыргызстан, Бишкек, 1998.
9. В.В. Малеев. Общая методика преподавания информатики, Воронеж, 2005.
10. Е.В. Петрушинский. Игры для интенсивного обучения, Прометей, Москва, 1991.
11. А.А.Дуванов. Работаем с информацией. Книга для учителя. Санкт-Петербург, БХВ-Петербург, 2004.
12. Е. Я. Яковенко. Компьютер для школьника. Москва, АСТ, 2007.
13. Большая детская энциклопедия в вопросах и ответах. Минск, Харвест, 2009.
14. PC CD-ROM/ INFO-KO.
15. <http://edu.gov.az>
16. <http://informatik.az>
17. <http://code.org>
18. <http://stamina.ru>
19. <http://soft-free.ru/content/view/1845/118/>
20. <http://www.curriculumonline.gov.uk>
21. <http://www.curriculum.edu.au>
22. <http://www.curriculum.org>
23. <http://www.meb.gov.tr>
24. <http://pedsovet.intergu.ru/>
25. <http://www.websib.ru/>
26. <http://www.piter.com/project/informatika/>
27. http://festival.1september.ru/2005_2006/index.php?subject=11
28. <http://lavina80.narod.ru/work.htm>
29. <http://256bit.ru/informat>
30. <http://education.alberta.ca/>
31. <http://ergo.human.cornell.edu/>
32. <http://www.informatika.ru>
33. <http://www.fome.ru>
34. <http://www.infojournal.ru/journal.htm>
35. <http://www.rusedu.info>
36. <http://www.klyaksa.net><http://www.lbz.ru>
37. <http://www.pedsovet.org>
38. <http://gcompris.net/-ru>

BURAXILIŞ MƏLUMATLARI

İnformatika – 1

*Ümumtəhsil məktəblərinin 1-ci sinfi üçün
İnformatika fənni üzrə dərsləyin (qrif nömrəsi: 2020-021)
metodik vəsaiti*

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər: **Ramin Əli Nazim oğlu Mahmudzadə
İsmayıl Calal oğlu Sadıqov
Naidə Rizvan qızı İsayeva**

Nəşriyyat redaktoru **Kəmalə Abbasova**
Texniki redaktor **Zeynal İsayev**
Dizayner **Taleh Məlikov**
Korrektor **Aqşin Məsimov**

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi: 7,8. Fiziki həcmi: 9 çap vərəqi.
Formatı: 57×82 1/8. Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı: 72.
Şriftin adı və ölçüsü: Times New Roman qarnituru 11 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş __ . Tiraj 8530. Pulsuz. Bakı – 2020.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 06.06.2020

Nəşriyyat:
“**Bakınəşr**” (Bakı ş., H.Seyidbəyli küç., 30).

Çap məhsulunu istehsal edən:
“**Radius**” MMC (Bakı ş., Binəqədi şossesi, 53).

LAYIHƏ

Pulsuz

LAYIH